RYSSLAND PÅ TRÖSKELN TILL DET 20:DE SEKLET

AF **EN RYSK PATRIOT**

ÖFVERSÄTTNING FRÅN RYSKA ORIGINALET

STOCKHOLM WAHLSTRÖM & WIDSTRAND.

STOCKHOLM ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG 1900.

Förord till den elektroniska utgåvan

En bok med titeln *Россия накануне двадцатого столетия* (1900) utgavs i Berlin av pseudonymen "русский патриот" och samma år utkom denna svenska översättning. Året efteråt utkom även en tysk översättning. Författaren har identifierats som juridikprofessorn Boris Tjitjerin (1828-1904). Den svenske översättaren är okänd. Boken digitaliserades i oktober 2016.

FÖRORD.

Den bok, som härmed framlägges för skandinaviska läsare, har ett mycket betydande aktualitetsintresse. Den ger en klar inblick bakom de officiella ryska kulisserna, af hvilka de europeiska regeringarna, den europeiska pressen och den civiliserade världens allmänna mening tyvärr ännu i allt för hög grad låta vilseleda sig. Man märker snart, att bokens författare alldeles icke är en revolutionär, utan tvärtom till sitt åskådningssätt en mycket moderat man. Denna omständighet gör emellertid, att den skarpa kritik han ägnar den ryska regeringen och den ryska byråkratin, framstår såsom så mycket mera tillförlitlig och dräpande.

Det är att hoppas, att detta arbete i icke ringa mån skall bidraga att upplysa den civiliserade världens opinion om hvad det officiella Ryssland egentligen är. Europa fruktar »den gula faran» och är upptaget af fantasier om sin kulturmission i fjärran östern. Det vore lyckligare för den sanna kulturen, om den civiliserade världen ändtligen skulle få ögonen öppnade får det ännu farligare Kina, som förtrycker mänskligheten i Osteuropa och Nordasien och håller dess alla verkliga kultur sträfvanden tillbaka. Att räcka dessa sträfvanden en stadig hand till stöd, att förhjälpa alla dessa olyckliga folk till friheten, se där en kulturuppgift, som vore de lyckligare lottade västeuropeiska folken vida närmare och vida värdigare, än t. ex. de skådespel af blod och råhet, som de nu låta sina regeringar upprulla i Ostasien och Sydafrika.

Öfversättaren. Det 19:de seklet har utgjort en vändpunkt i Rysslands historia. Under loppet af århundraden hade staten bildats och organiserats under ledning af de ryska tsarernas själfhärskaremakt. Samhället följde endast passivt med, underordnande sig dess befallningar och framteende blott få och svaga, självständiga krafter. De mest liberala strömningar utgingo från ofvan, men slogo endast ofullkomligt rot i samhället. Anhängarinnan af 18:de seklets upplysningsfilosofi, Katarina II gaf i sin ryktbara instruktion uttryck för de humana idéer, som då behärskade sinnena; men som en praktisk kvinna insåg hon snart hvilka svårigheter uppreste sig mot deras tillämpning i Ryssland. Beröringen med de till Petersburg kallade valda representanterna för stånden öfvertygade henne, att det skulle vara farligt att röra vid lifegenskapen, på hvilken hela vårt samhällsskick hvilade, och i stället för att på detta område genomföra de af henne uttalade liberala grundsatserna, gjorde hon bönderna till

lifegna äfven i de delar af riket, hvarest de därintills förblifvit fria. Lillryssland fick i stället för sina förlorade privilegier lifegenskapen, och därigenom vanns dess adel för Ryssland. Till svar på Diderots öfvertalningar yttrade Katarina, att det var lätt för honom att skrifva ned förslag på pappret, som tål allt, men hon nödgades handskas med människokroppen, som var mycket ömtåligare. De liberala grundsatser hon tillämpade i den lokala förvaltningen ledde blott därhän, att adelns ställning befästades och att den började känna sig oberoende.Ännu fruktlösare i praktiskt hänseende, blefvo hennes sonsons liberala sträfvanden. Såsom La Harpes lärjunge, var han helt genomträngd af 18:de seklets idéer. Han drömde om att blifva sitt folks välgörare genom att skänka det friheten och politiska rättigheter. I de med ryska riket förenade länderna Finland och Polen, införde han konstitutionella inrättningar. Men att tillämpa dem i Ryssland på grundvalen af lifegenskapen var omöjligt, och att vidröra denna sistnämda, hade varit liktydigt med att uppresa mot sig hela det högsta ståndet, som i lifegenskapen såg ett villkor för hela sitt välstånd. Påbudet om de fria jordbrukarne, som öfverlämnade böndernas frigörelse åt godsägarnes goda vilja, förblef en död bokstaf. Motsatsen mellan den unge monarkens ädla sträfvanden och det honom underlydande landets tillstånd var fullkomlig, och härigenom förklaras till betydlig del det vacklande, för hvilket hans utpinade själ var utsatt. Till slut segrade förhållandena: Efter att hafva förlorat tron på sin ungdoms upphöjda åsikter, och utan en enda medhjälpare, på hvilken han kunnat stöda sig, försjönk den trötte självhärskaren i mysticism och gaf sig den honom ständigt tillgifne Araktschejeff i våld. Slutet af hans regering blef ett fullständigt förnekande af dess början.

De af honom utkastade fröen gingo dock icke gagnlöst förlorade. Hos den tidens ryska ungdom funno de en mottaglig jordmån. De ryska truppernas vistelse utomlands under de Napoleonska krigen stärkte ytterligare denna riktning. De ryska officerarne sågo med egna ögon en tingens ordning, hvari frihet och rätt åtnjöto tillbörligt skydd, och med en bitter känsla jämförde de härmed, hvad de efter återkomsten från fälttågen funno hemma hos sig. Hos dem uppstod en okuflig önskan att bereda rum för samma grundsatser i sitt fädernesland. Häraf decembermännens sammansvärjning. Alexander visste af den, men han såg därmed genom fingrarna. »C’est moi qui ai mis ces idées en vogue, ce n’est pas à moi à sévir», svarade han på sina närmastes föreställningar.

Decembristerna anses af många såsom män, hvilka låtit hänföra sig af utländskt åskådningssätt och drömde om att i Ryssland införa en ordning, som stod i strid med det ryska folkets tro och öfvertygelse. Men man glömmer att militärarevolutioner icke voro någon nyhet i Rysslands historia. Ännu nyligen, i 18:de seklet, hade Ivan VI, genom en militärisk sammansvärjning störtats från tronen och Elisabet upphöjts på densamma. Ännu senare hade på samma sätt Peter III afsatts och efterföljts af Katarina; och denna revolution gaf Ryssland en af de ärorikaste regeringarna i dess historia. Nytt var icke det, att undersåtar uppreste sig mot den högsta makten och förändrade regeringen, utan det, att sådant gjordes icke för en utländsk kvinnas skull, som ej hade ringaste rätt till tronen, utan i frihetens och rättens namn. De sammansvurne ville införa i sitt fädernesland en ordning värd ett civiliseradt folk, göra slut på det öfverallt härskande godtycket, befästa i landet laglighet och aktning för människan. Den tidens ädlaste andar slöto sig till denna rörelse. Men just dessa höga idéer var det ryska samhället ännu icke vuxet, det höll allt ännu fast vid lifegenskapen. Decembermännen utgjorde inom detsamma en obetydlig minoritet. Det var blomman af Rysslands ungdom, men en blomma lössliten från jorden och därför dömd till undergång. Upproret blef utan svårighet undertryckt; en hård reaktion inträdde.

De, som lefvat på Nikolai I:s tid, komma väl ihåg det tunga tryck, som då hvilade öfver Rysslands jord. Reaktionen hade haft öfvertaget också under Katarinas senaste år och under senare hälften af Alexanders regering, men under Nikolai blef den i 30 års tid genomförd med järnhård följdriktighet. Hvarje fritt uttryck för tanken undertrycktes skoningslöst. Censuren skärptes i otrolig grad och blef till och med till åtlöje. De olyckliga censorerne sattes på högvakten för de mest oskyldiga artiklar, som de genomsläppt, för mindre aktningsfulla uttalanden om personer, tillhörande den ena eller andra förvaltningsgrenen. Ett oförsiktigt ord, en förbjuden bok kunde ha till följd förvisning till aflägsna landsdelar. Herzens anteckningar och den ytterst moderata Nikitenkos dagbok kunna gifva begrepp om den tingens ordning, som då låg kväfvande öfver Rysslands innebyggare. För första gången uppträdde ryska regeringen, som därintills gått i spetsen för upplysningen, öppet såsom dess

fiende. Efter 1848 nådde reaktionen sin höjdpunkt. De revolutionära rörelserna i vestra Europa framkallade de strängaste åtgärder mot de fullkomligt oskyldiga ryskauniversiteten. Censuren, som redan tycktes ha nått de yttersta gränserna, blef ännu strängare. För en oberoende människa blef det omöjligt att skrifva någonting. Till och med rent historiska undersökningar utan spår af politiska hänsyftningar underkastades förbud.

Och emellertid lyckades denna alltomfattande despotism icke blott icke att utrota de liberala sträfvandena inom det ryska samhället utan utvecklade dem tvärtom i ännu högre grad. De högsta lagren, som omgåfvo tronen, försjönko visserligen i fullkomlig okunnighet. De åstundade bildning, så länge den fordrades ofvanifrån, men så snart den blef föremål för misstankar och ett upplyst tänkesätt blef anledning till onåd, så började man visa den en djup missaktning. De äldre gardesofficersgenerationerna, som utmärkte sig genom hög bildning, lämnade rum för tomskallade älskare af nöjen och rummel. Till statsmän upphöjdes fullkomliga ignoranter; man fordrade blott blindt uppfyllande af tsarens vilja. Sådan var taflan dock endast på ytan; i det ryska samhällets mellersta lager upphörde icke sträfvan mot upplysning, men den antog helt naturligt en mot regeringen allt mer och mer fientlig riktning. Hvarje undsluppet ord, hvarje oppositionell antydning uppfångades i flykten och gick från mun till mun. I form af litteraturkritiker utbreddes idéer, hvilka vid det outhärdliga trycket uppifrån antogo en allt radikalare skiftning. Isynnerhet i den mera hetlefrade ungdomens hjärtan hopades frön till ett oförsonligt hat mot den existerande ordningen. Men äfven mognade män, som kunde tänka lungt och icke hänfördes af personliga intressen, insågo ställningens ohållbarhet.

Under Krimkriget blef denna öfvertygelse allmän. De ryska truppernas nederlag inom fäderneslandets gränser öppnade ögonen på de mest förblindade. För alla blef det klart, att den allt nedtryckande despotismen undergräfde folkets lifskrafter. Den till det yttre majestätiska byggnaden erbjöd i det inre höjden af förfall. »Upptill glans, nedtill murkenhet», yttrade Valujeff i sin på denna tid till storfursten Konstantin Nikolaisson öfverlämnade skrifvelse, hvilken cirkulerade man och man emellan. I bjärta färger skildrade den af patriotiska sträfvanden lifvade Homjakoff Rysslands dåvarande tillstånd; han sjöng:I rätterna svart orättvisa råder, och slafveriets stämpel märker Rysslands änne; af gudlöst smicker och af lögn som fräter, af liflös lättja som förnedrar, af allt slags låghet är det fylldt, vårt hemland.

Kränkt i sina innersta känslor sträfvade det ryska samhället i medvetandet om sin styrka med omotståndlig kraft att slippa ur det outhärdliga läge, hvari Nikolai I:s skoningslösa och blinda despotism försatt det. »Frihet, frihet», hördes från alla håll. De som lefvat på den tiden ihågkomma den angenäma känsla af lättnad, som bemäktigade sig det ryska samhället, då efter 30-årigt förtryck plötsligt milda och nådiga ord hördes från tronens höjd. »Förlåta, befria, tillåta!», yttrade en af Rysslands framstående litteratörer på en af den tidens talrika offentliga middagar, »huru mycket innefatta icke dessa få ord!» Fulla af hopp riktades alla blickar mot den nye monarken. Ingen drömde då om konstitution, men alla väntade reformer. I »*Röster från Ryssland*», tryckta i London, fingo dessa sträfvanden ett uttryck.

Ett folks lifskraft visar sig isynnerhet under olyckans dagar. Då efter ett nederlag ett folk reser sig med förnyad kraft, tager ihop med botandet af sina inre sår och åter uppnår en högre ståndpunkt, då ligger däri en borgen för en stor framtid. Så reste sig Preussen efter katastrofen vid Jena; så förnyades äfven Ryssland efter Krimkriget. Detta utgör en af de mest lysande sidorna i dess historia. Men i motsats till Preussens var Rysslands förnyelse icke en stor statsmans verk, hvilken med djärf hand tog i regeringens roder och styrde folket in på en ny väg. I Ryssland hade alla de åstadkomna ombildningarna redan tidigare mognat i allmänna medvetandet; programmet för dem hade redan blifvit angifvet uti den man och man emellan cirkulerande handskriftslitteraturen; i de viktigaste frågorna hade enskilda personer utarbetat fullständiga förslag. Icke på den styrande byråkratins höjder utan bland män lägre ned på rangskalan, hvilka stodo i liflig förbindelse med litterära och socialt intresserade kretsar, uppstodo ledarne för denna rörelse; till bistånd kallades samhällets mest framstående män, hvilkas inflytande blef af afgörande betydelse. I landsorten påträffades ifriga medhjälpare för den stora sakensförverkligande; om de ock utgjorde en minoritet, så var det dock en betydande och upplyst minoritet. Det visade sig, att det ryska samhället stod oändligt mycket högre än den Nikolaiska regeringen. Oaktadt det grymma tryck, som hvilat öfver detsamma, hade det bevarat inom sig både en lefvande tankeförmåga och af

självuppoffring mäktiga krafter. Man hade hållit det lindadt såsom ett spenbarn, medan detsamma mognadt stod beredt att vakna till nytt lif. Till Rysslands lycka framträdde en monark, hvilken, icke under trycket af en öfvermäktig nöd såsom Fredrik Wilhelm III, utan efter en hederlig fred, på eget initiativ tog ihop med den stora uppgiften, samlade omkring sig landets bästa män och förverkligade allt det, som det allmänna medvetandet utpekat såsom nödvändigt. Den ena efter den andra genomfördes de stora reformer, som gåfvo ett nytt skick åt det ryska samhället. Framför allt var det nödvändigt att afskaffa lifegenskapen. Detta var en fråga, som länge sedan mognat och fordrade en lösning. Lifegenskapen hade införts på en tid, då alla stånd voro förpliktade till statens tjänst. För att godsägarne skulle kunna rå med denna skyldighet, var det nödvändigt att gifva dem makt öfver bönderna. Sålunda uppbyggdes och tillväxte den ryska staten. Men tiderna förändrades; staten hade vuxit till fasthet och behöfde icke mera tvungna tjänster. Godsägarne befriades från den nämnda skyldigheten, men bönderna kvarblefvo allt ännu i lifegenskapen. Häri låg en skriande orättvisa, som det var nödvändigt att göra slut på. Detta insåg ej blott den liberale Alexander I utan äfven den hårde Nikolai. Den mäktige despoten, inför hvilken allting darrade, vågade dock icke röra vid denna grundval för Rysslands hela statslif. De minsta inskränkningar af godsägarnes makt tycktes farliga för det allmänna lugnet. Endast i de västra landsdelarne, där man icke fann sig ha anledning att krusa för de polska godsägarne, infördes de s. k. inventarierna. Hans milda efterträdare, som satte mindre värde på makten, ansåg det för en helig plikt att fullborda den rättvisa saken, och hans beslut kröntes med fullständig framgång. Under det att i Förenta Staterna slafveriets afskaffande åtföljdes af ett fruktansvärdt inbördes krig och betalades med strömmar af blod, förverkligades det i Ryssland genom en moget öfvertänkt och förnuftigt tillämpadlagstiftningsakt, hvilken försonade inbördes de skilda ståndens intressen och lade en fast grund för en ny tingens ordning, byggd på medborgerlig frihet. Det i yttersta grad svåra verket, upplösandet af ett sekelgammalt band, som omslingat lifvets alla sidor såväl för de härskande som för de behärskade, och som tryckt sitt märke på alla samhällsförhållanden, genomfördes fredligt och regelrätt genom en samverkan af regeringen och samhällets bästa krafter. Förordningen af den 3 mars (19 februari) är det största minnesmärket på lagstiftningens fält inom Rysslands historia. Den gör heder åt det folk, inom hvilket den kommit till. Och den var icke en simpel efterapning af utländska mönster, en tillämpning af sådant, som andra utarbetat. Det var ett omedelbart resultat af Rysslands lif, hvarför också dess tillämpning icke mötte hinder. Ett land, som förverkligat inom sig en sådan reform, förtjänar aktning såväl af samtid som eftervärld. Och den kejsares namn, hvilken genomförde densamma, förblir välsignadt genom seklerna.

Men detta var blott en början. Därpå följde en hel rad reformer, genom hvilka skapades en ny samhällsordning, grundad på medborgerlig frihet. Det lifegna Ryssland hade ingen domstol, ett tydligt bevis på folkets fullständiga rättslöshet. I stället för rättsskipning härskade lagvrängningen; mottagligheten för mutor var ett allmänt och gammalt kräftsår i det ryska samhällslifvet. Och plötsligt, liksom framkallad genom beröringen af en trollstaf, skapades en domstol, omgärdad af alla de garantier, som utarbetats af lagstiftningen i Europas civiliserade stater, domarnes oafsättlighet, offentlighet, jury. Och dessa former för ett civiliseradt lif fylldes omedelbart med ett lefvande innehåll, ett tecken därpå, att samhället redan mognat för dem, och att detsamma onödigtvis så länge varit beröfvadt dessa välgärningar. Mogna män och ungdom från de högsta läroanstalterna strömmade till den nya banan, lifvade endast af önskan att tjäna rättvisan och fäderneslandet. Våra första domstolar erbjödo en i högsta grad glädjande företeelse. Ryssens hjärta kunde vara stolt öfver dem. Å andra sidan öppnades inom förvaltningens område ett vidsträckt fält för samhällsnyttig verksamhet. De nya kommunalinrättningarna erhöllo en oberoende ställning och fylldes med landsortens bästa krafter, blomman af dess samhälle. Dörrarna öppnadesäfven för litterär verksamhet. Den preventiva censuren afskaffades; böcker började utgifvas utan hinder; i tidskrifterna diskuterades alla samhällsspörsmål med en frihet, hvarom man fordom icke ens kunnat drömma. Slutligen kom härens omorganisation, en af Alexander II:s största reformer. Den förut tjugufemåriga tjänstetiden, som ryckte soldaten från hem och arbete, utbyttes mot sex års tjänst. De så vanliga sorgesånger, hvarmed hustrur och mödrar följde rekryterna, upphörde. Inom hären infördes en ny anda; från att hafva varit maskiner förvandlades soldaterna till människor. De grymma straffen afskaffades; man började fordra bildning såväl af soldater som officerare. Och allt detta skedde trots inpiskade exerciskarlars varningar utan förslappning af manstukten. Det turkiska kriget bevisade, att den reformerade ryska hären bibehållit alla sina tidigare goda

egenskaper.

Sålunda hade hela Ryssland ombildats och stod färdigt att börja ett nytt lif. Af det framfarna tycktes icke återstå ett enda spår. Till och med i materiellt hänseende fick landet ett nytt utseende. Det betäcktes med ett nät af järnvägar; industrien fick ett oanadt uppsving. Detta var den största omhvälfning, som Rysslands historia har att framvisa. Det därintills lifegna samhället hade liksom genom ett under blifvit fritt och med ens kommit i besittning af ett civiliseradt lifs alla villkor. De som genomlefvat denna tid, kunna ej erinra sig densamma utan att det blir dem varmt om hjärtat.

Denna ljusa bild hade emellertid äfven sina mörka sidor. Ett 30-årigt förtryck, som förkväft hvarje tanke, förgår icke omärkbart. Det lämnade efter sig spår, som icke dröjde att framträda. Ett samhälle, som varit bundet till händer och fötter och ej vågat röra sig, kunde helt naturligt förvärfva sig hvarken lifserfarenhet eller en riktig syn på tingen. Om också det upplysta mindretalet kommit till en klar uppfattning af ställningen och till och med utarbetat ett helt reformprogram, så fladdrade inom massan af det ryska folket endast dunkla begrepp utan någon bestämd stödjepunkt. Begränsningen af den andliga verksamheten hade fört med sig en ytterlig brist på teoretisk bildning, medan den praktiska lifserfarenheten icke var i stånd att ersätta denna brist, emedan gamla begrepp och vanor icke kunde duga för de nya förhållandena. Dessafordrade nya åsikter och nya förfaringssätt, hvilka det gällde att utarbeta på grund af det praktiska lifvets företeelser. Alexander II:s reformer förorsakade så snabba och fullständiga förändringar, att samhället hade svårt att finna sig till rätta i denna strömhvirfvel. För många kan det tyckas, att de skedde alltför snabbt, att det hade varit nödvändigt att småningom vänja samhället vid tingens nya ordning. Men i själfva verket hade de blifvit alltför länge uppskjutna. Då en regering i stället för att föra folket fram på de stegvis skeende förbättringarnas väg hämmar all rörelse och undertrycker all frihet, gör den en tvär omhvälfning till en nödvändighet. Man blir tvungen att taga igen den förlorade tiden. Allmänna meningen har redan hunnit mogna så mycket, att man icke låter sig nöja med halfmesyrer. Alexander II:s reformer voro det minsta, man kunde gifva det ryska samhället, och det visade, såsom redan påpekats, genom det snabba sätt, hvarpå det gjorde sig förtroget med dem, att det var moget för dessa reformer. Det skulle också ha kommit till rätta med dem, oaktadt förändringarnas hastighet, om ej företeelser af annat slag tillstött.

En naturlig följd af att tanken förtryckes är, att den slår in på radikala riktningar. Den ena ytterligheten framkallar alltid den andra. Ju mera tanken förtryckes, dess lifligare blir hatet mot hvarje tryck, och ju mindre utrymme för verksamheten det praktiska lifvet erbjuder, dess mera bli människorna böjda för teoretiska konstruktioner. Under Nikolai I:s regering, särskildt under hans sista år, återstod för ryssen icke annat att göra än att fantisera, och då bildningen var knapphändig, samt kunskaperna icke satte dam för inbillningen, så hängaf sig denna åt hejdlöst kringfladdrande. Redan på den tiden voro socialistiska idéer allmänt gängse bland den studerande ungdomen. Med införande af ökad frihet antog propagandan större omfång. Arbeten af socialistiskt och materialistiskt innehåll cirkulerade man och man emellan både i handskrift och som broschyrer. Medelpunkt för denna propaganda blef den petersburgska journalistiken, som uppställde såsom sitt mål undergräfvandet af hvarje auktoritet och öppet utbredde socialistiska och materialistiska idéer, framställande dem såsom framtidsidealet, mot hvilket man borde sträfva med alla medel. Fördess ledande författare voro laglig ordning, rätt, politisk frihet endast tomma ord eller medel för ernående af andra mål. En bonde, lifegen under bysamhället och en fabriksarbetare, bunden till händer och fötter i någon kooperativ statsorganisation, var deras enda ideal, och mot detsamma riktade de den ännu outlärda ungdomen, som girigt lyssnade till deras ord.

Det hade varit svårt att uttänka en riktning, som kunnat vara skadligare för de uppgifter, som nu förelågo Ryssland. Samtidigt som det för det ryska samhället var nödvändigt att göra sig förtroget med nya politiska grundsatser, hvilka fordrade en förnuftig uppfattning af verkligheten och ett varsamt förhållande till frihet och rätt, försökte man inbilla detsamma att detta allt var värdelöst kram, att hela den existerande ordningen var invigd åt undergången. Plötsligt uppdykande journalister af olika skrot och korn bemödade sig att blanda bort alla begrepp, och att undergräfva hos allmänheten förtroendet till allt, som höjde sig öfver massan; de underblåste en jäsning utan mening, då lugn var det som behöfdes, uppväckte oroligheter och framkallade därigenom reaktionära åtgärder. Mången räknar ännu Tschernyschefskij, Dobroljuboff & C:o till reformperiodens arbetande

krafter. De kunna emellertid anses vara det måhända endast i den mening som flugor arbeta, hvilka smutsa ned en tafla af en stor målare. Men flugornas spår kunna lätt aftvättas, medan den socialistiska propagandan, som ledde sitt ursprung från den petersburgska journalistiken, förgiftat och fortfarande förgiftar en stor del af den ryska ungdomen. Den frammanade företeelser, som ryckt Ryssland ur den regelrätta utvecklingens väg och därmed öppnade dörrarne på vid gafvel för reaktionen.Man kan ej värja sig för intrycket, att författarens omdöme om den s. k. nihilistiska rörelsen i vidsträcktaste mening blifvit alltför ensidigt under intrycket af den bitterhet, som reformperiodens bedröfliga slut helt naturligt framkallat hos reformvännerna. Denna bild af rörelsen tarfvar en komplettering för att man skall kunna åstadkomma en rättvisare fördelning af ansvaret för händelserna i slutet af 70:talet. I detta afseende kan t. ex. hänvisas till den inblick i samma skedes historia, som från en motsatt synpunkt erbjudes i furst Krapotkins intressanta memoirer nyss utkomna i dansk öfversättning på den Gyldendalske boghandels förlag.

*Öfversättaren.*Det kunde tyckas att regeringen bort inom samhällets sunda element finna stöd mot dessa strömningar. Men här framträdde en svårighet af annan art, äfven den en följd af det föregående regeringssystemet. Den bestod i den djupa misstro till regeringen, som under trycket af Nikolai I:s despotism inrotat sig i det ryska samhället. Icke blott de radikala utan hela den tänkande delen af samhället hade vant sig att betrakta regeringen såsom sin fiende. Då denna, gifvande efter för tidens fordringar, tog ihop med reformerna, fann den därför icke något enigt understöd. Hvarken reformernas försvarare eller motståndare trodde därför på regeringens fasthet och konsekvens. Härtill bidrog i betydlig mån det vacklande, som iakttogs i reformsträfvandena och de intriger, som bedrefvos omkring tronen af de motsatta partierna. Efter det att reformerna blifvit lag, anförtroddes deras verkställighet åt personer, som icke ingåfvo allmänheten ringaste förtroende. De som inlagt största förtjänst om böndernas frigörelse blefvo aflägsnade och i spetsen för styrelsen ställdes rena byråkrater. Delvis låg häri en politisk tanke: kejsaren ville lugna adeln, hvilken beröfvades viktiga rättigheter. Om lagen utarbetats på stridens väg, så borde dess verkställighet ske på försoningens. Men för att kunna verka försonande, måste man ingifva förtroende, och just detta saknades. En af själfhärskaremaktens brister ligger däri, att den är böjd för att i människorna se endast verktyg: hvad som befalles, det bör göras. Men därom att för en förnuftig och fruktbringande verkställighet erfordras tanke och vilja, att ett väsentligt element i all styrelse utgöres af människors moraliska auktoritet, finnes icke en aning. Vid sådant förhållande är det begripligt, att en regering, som genomfört de största reformer, icke fann nödigt understöd inom samhället. Reformernas fiender ställde sig i öppen opposition mot regeringen och sträfvade att inskränka högsta makten i syfte att själf omhändertaga verkställigheten. Reformernas försvarare åter, aflägsnade från ärendenas handläggning och misstroende regeringens fasthet, lämnade den att reda sig bäst den kunde. Däraf den egendomliga företeelsen, att enhvar som djärfdes yttra ett ord till förmån för den makt, som i Ryssland införde frihetens och rättens principer, utsattes för klander och förföljelse just frånde liberales sida. Man utpekade honom såsom en besoldad skribent, hängifven regeringen och fikande efter karriär. Och regeringen å sin sida försummade icke blott att understöda sina försvarare utan var till och med färdig att vid första lämpliga tillfälle utlämna dem åt motståndarne.

Under sådana förhållanden mötte den socialistiska propagandan själffallet intet motstånd. Regeringens och samhällets uppmärksamhet var helt och hållet i beslag taget af den stora saken, ocn propagandan begagnade sig däraf för åstadkommandet af en hemlig organisation. Samtidigt som från tronens höjd frihet skänktes åt 20 millioner ryssar, som den största omhvälfning skedde i Rysslands historia, utgåfvos i tryck underjordiska proklamationer, som inbjödo till utrotande ej blott af hela den kejserliga familjen utan äfven af hela adeln och den högre byråkratin. Universiteten voro oroliga och regeringen visste icke, hvad den skulle göra med dem. Den kom på tanken att gripa till stränga åtgärder, men detta ökade endast jäsningen. I Petersburg förekommo mordbrandsanläggningar, hvilka tillskrefvos samma hemliga organisation; en fruktansvärd eldsvåda härjade Apraxintorget. I landsorten fullföljdes lungt frigörelseverket, men i hufvudstäderna härskade en obeskriflig och meningslös jäsning.

Till de inre svårigheterna sällade sig yttre. Den polska resningen utbröt. Polackarne förstodo icke att göra bruk af

Alexander II:s goda afsikter. Man gjorde dem betydande eftergifter. Till ståthållare i Polen utnämndes kejsarens liberale broder, som lifvades af de bästa afsikter mot Polen. Hans högra hand var en polsk statsman, klok och energisk, förmögen att föra sitt fädernesland framåt på den regelrätta och stegvisa utvecklingens väg, sträfvande att gifva åt detsamma en den allra vidsträcktaste autonomi. Men polackarne ville hafva allt eller intet. De ville med våld rycka till sig det, som bjöds dem genom statslifvets långsamma utvecklingsprocess. Häri framträdde den brist på politiskt omdöme, som af ålder utmärkt detta begåfvade och olyckliga folk. Bland aristokratin uppstod som vanligt tvedräkt. Zamoiski motarbetade Wielopolski. Under hans inflytande utgafs ett manifest, hvari förklarades, att Polen kunde tillfredsställas endast genom återställandet af 1772 års gränser, d. v. s. framställdes ettfullkomligt kraftlöst anspråk på hela det med ryssar befolkade Vestryssland. Härmed omöjliggjordes hvarje närmande till Ryssland, och förklarades samtidigt krig också mot Preussen och Österrike. Och för stödandet af dessa omåttliga fordringar organiserades en revolutionär rörelse. Den bröt ut i en allmän resning, som då den icke kunde verka öppet, grep till hemlig terrorism. Gendarmer uppträdde som bödlar och bragte skräck öfver de redligaste medborgare och tvungo dem att sluta sig till rörelsen. Men just detta förde till resultat, fullkomligt motsatta dem, som revolutionens ledare afsågo; de förstörde själfva sin sak genom att uppväcka emot sig allmänt ogillande. Inom det ryska samhället uppväcktes den därstädes boende patriotiska känslan. Såsom dess främste taleman framträdde Katkoff, hvilken därigenom förvärfvade sig en ofantlig popularitet. Den polska rörelsen skapade hans makt och gaf honom en ny riktning. Detta var början till en reaktion inom samhället. Å sin sida vidtog regeringen energiska mått och steg. Till Lithauen sändes Muravjeff, som ställde en regeringsterrorism mot revolutionens och därigenom undertryckte upproret. Lithauen blef räddadt åt Ryssland. Utan synnerlig möda undertrycktes också resningen i Polen, efter det att Ryssland med fasthet tillbakavisat de utländska makternas inblandning. För Polens slutliga pacificering skickade man dit ledarne af den ryska bondefrigörelsen, hvilka genom en rad åtgärder till förmån för landtbefolkningen försökte draga den öfver på Rysslands sida.

Allt detta härflöt naturligt ur sakläget och rättfärdigades genom omständigheterna. Tyvärr stannade den ryska regeringen icke härvid. Den ansåg nödigt att definitivt göra slut på Polens själfständighet. Detta var ett stort politiskt misstag. Det går ej för sig att genom konstlade, rent mekaniska medel binda till kroppen en lem, som ej är därmed organiskt förbunden. Polen har alltid varit och är en sjuk punkt för Ryssland, men en utvärtes sjukdom är mindre farlig, än en som drifvits in i kroppen. Förstöringen af Polens själfständighet och alla sträfvanden till landets förryskande bidraga icke till att närma det till Ryssland utan uppväcka tvärtom hos befolkningen ett allt större hat mot det främmande herraväldet. Genom sin vansinniga resning hafva polackarneför lång framtid omöjliggjort frågans lösning; men icke heller de åtgärder, som ryska regeringen vidtagit, närma oss i ringaste mån till detta mål. Vid utgången af 19:de seklet kvarstår detta såsom en hotfull framtidsfråga.

Med det polska upproret redde sig den ryska regeringen. Icke lika lätt var det att reda sig med den inre jäsningen. Hänförd af den socialistiska propagandan gick en del af den ryska ungdomen ut bland folket. Falska rykten af alla slag utbreddes; falska manifest fabricerades. Underjordiska blad trycktes i hemliga tryckerier och kringsändes öfverallt. Ögonskenligen afsåg allt detta att uppresa den råa massan mot regeringen och de högre klasserna. De åtgärder, som de uppskrämda myndigheterna vidtogo, endast förvärrade det onda. Ransakningen öfver de sammansvurne anförtroddes åt en person, som ej visste af några moraliska hänsyn. Skyldiga och oskyldiga kastades på minsta misstanke i fängelse samt höllos där hela år under de mest fasaväckande förhållanden. Administrativ förvisning användes i största utsträckning och ofta utan ringaste anledning. Då man senare började granska dessa mål, visade det sig, att i många fall polisen alls icke visste, hvarför personer förvisats till aflägsna landsdelar eller Sibirien. Allt detta kunde naturligtvis endast ha till följd en stor upphetsning. Öfver hela Ryssland kringförde emissarier revolutionära idéer; en mängd familjer, kränkta i sin heligaste känslor, blefvo fientligt stämda mot regeringen. Genom dylikt blefvo nihilisterna icke blott icke försvagade utan fingo tvärtom ökade krafter. De bildade en fast organisation med medelpunkt i Genève och förgreningar öfverallt. Denna tätt sammanslutna hord tog till uppgift att terrorisera ryska regeringen och fullföljde sitt mål med förvånande följdriktighet och skicklighet. En hel rad med mord inleddes; midt på ljusa

dagen på hufvudstadens gator mördades chefen för gendarmerna. Kejsaren själf förföljdes såsom ett vildt djur. Mer än en gång sköt man på honom; minor anlades under de järnvägar, längs hvilka han skulle färdas; en explosion ägde rum i vinterpalatset. Och härvid sluppo de skyldige i flertalet fall undan den oskickliga och förbryllade polisen. Det såg ut som hade all den energi, hvaraf ryssen är förmögen, koncentrerat sig i denna hord för ett rent vansinnigt syfte. Liksom en galning stundom kanvisa prof på en rent af förvånande slughet, vid fullföljandet af sina vansinniga afsikter, tycktes de ryska nihilisterna riktat hela sitt förstånd, hela sin vilja på att bringa Ryssland ur riktigt spår, införa där fullkomligt kaos och därigenom sist och slutligen framkalla en den hårdaste reaktion. Regeringen, som tappat hufvudet, tänkte en tid vädja till samhället för erhållande af bistånd. Den till makten kallade Loris-Melikoff ville lugna sinnena genom liberala eftergifter. Pressen andades lättare; en mängd förvisade släpptes fria. Till och med utarbetades ett förslag angående sammankallandet af deputerade till rådplägning i lagstiftningsfrågor. Men de vanvettiga nihilisterna läto icke detta komma till fullbordan. Mordet på kejsaren gjorde slut på alla liberala planer.

Med en känsla af outsäglig sorg och skam erinrar sig ryssen denna hemska tilldragelse. En monark, som skänkt friheten åt många millioner af sina undersåtar, som till först infört i Ryssland rättens och laglighetens grundsatser, förut där okända, som på kort tid genomfört de största reformer, som världshistorien har att omtala, föll djäfvulskt söndersliten af mördare, utgångna ur det folk, som han öfverhopat med välgärningar. Häri framträder ej blott den andliga slöhet, utan ock hela den moraliska oformlighet, som utmärkte den ryska nihilismen. Denna oformlighet klandrade redan Herzen hos emigranterna i Genève uti uttryck, som ej kunna återgifvas i tryck; den framträdde till fullo under den Netschajeffska processen. Mordet på kejsaren ådagalade densamma i hela dess vidd. Endast den, som saknar hvarje moralisk känsla, kan framställa nihilisterna såsom människor med ett ideal; de voro ingenting annat än det ryska samhällets afskum. Likväl kan Ryssland icke fritaga sig från det moraliska ansvaret för denna gärning, begången af dess egna söner. Vi äro alla i viss mån solidariska med de företeelser, som framträda bland oss. Illdådet af den 13 mars blottade hela den afgrund af ondska, som hopats inom det ryska samhället. Om den lätthet, hvarmed Alexander II:s reformer genomfördes, visade tillvaron inom detsamma af sunda element, förmögna af framåtskridande, så har den nihilistiska rörelsen blottat skämda safter, hvilka, närda och frampressade genom det tidigare förtrycket, gifvit upphof åt inre bölder, som angripit hela organismen. Ryssland måstebära straffet härför; det drabbade i form af en reaktion. Vanvettet bar sina frukter: i stället för att bidraga till frihetens utvidgande, gaf det åt rörelsen en retrograd riktning.

Reaktionen utgör alltid och öfverallt den oundvikliga följden af att radikala element framträda på scenen; detta är en allmän historisk lag. Frågan är, hurudan reaktionen är och huru den verkar? Återställer den endast det nödvändiga, stödande sig på samhällets sunda och moderata krafter, eller förfaller den i sin tur i en annan ytterlighet, framkallande därigenom nya rubbningar?

I Ryssland hade reaktionen börjat redan under Alexander II. Den var ett nödvändigt resultat af den nihilistiska rörelsen. Den framträdde såväl inom regeringen, som inom samhället. Inom regeringskretsarna stod i spetsen för densamma den dåvarande chefen för gendarmerna, som i fråga om statsförvaltning icke förstod sig på någonting annat än polisåtgärder och som sökte åt sig medhjälpare bland andligen och moraliskt undermåliga gardesofficerare och byråkrater. I en stor del af Ryssland infördes det s. k. förstärkta bevakningstillståndet (lilla belägringstillståndet); i laglighetens ställe sattes godtycket. Likväl lämnades reformernas grundvalar orubbade. Kejsaren, tvungen in på en väg, som ej var efter hans sinne, vakade troget öfver sitt verk. Själfva gendarmchefen blef snart aflägsnad; mot slutet af regeringen fick åter den liberala riktningen öfvertaget.

En annan karakter antog reaktionen inom samhället. Dess ledare här blef en publicist, begåfvad med betydande snille, bildning och talanger, men främmande för alla moraliska hänsyn, och sträfvande endast mot egna personliga mål — makt och inflytande. Efter att ha förskaffat sig en framskjuten ställning genom den roll, som föll på hans lott i den polska frågan, märkte han, att man genom att spela på den patriotiska strängen med framgång kunde inverka såväl på regeringen som samhället. Men i hans händer släpades den af honom höjda patriotiska fanan i smutsen. Den upphörde att vara symbolen för heliga känslor och ädla sträfvanden; den blef likabetydande med kryperi och förtryck. Det blef en ondskefull hetsjakt mot alla underlydande folkslag, hvilka

beskylldes för separatism. Hvarje yttring af oberoende lystes i bann;allt måste underordna sig en allsmäktig och allt nivellerande statsmakt. En sådan riktning kunde rycka med sig hopen af filistrar, som i Katkoff tillika sågo sin gud; men inom samhällets upplysta del, bland personer, som stodo i spetsen för de kommunala inrättningarna, kunde den icke finna anklang. Seende att han bland dessa förlorade terräng, började Katkoff angripa alla oberoende krafter i samhället. De kommunala representationerna, universiteten, domstolarna blefvo föremål för hans ständiga och ursinniga anfall. Nedtill slafvisk undergifvenhet under makten, upptill en byråkrati, som lydde publicistens röst, sådant var det ideal, som predikades af denna engång liberale skriftställare, hvilken ännu helt nyligen varit en obetingad anhängare af det engelska samhällsskicket. Så länge Alexander II lefde, tillbakahöllos dock dessa sträfvanden af önskan att behaga tsaren-befriaren, som satte värde på sina skapelser. Men sedan denne fallit för mördarehand, störtade den forne smickraren, hvilken ansett sin uppgift vara att lofprisa den vise monarken, löst öfver honom med hela sin giftiga vältalighet, öfverhöljande med okvädesord alla hans stora verk. Återupprättandet af en makt, inför hvilken allting måste böja sig, sådan var den lösen, som genljöd från publicistens skrifbord, och regeringen följde denna kallelse. Katkoff var under den första tiden en af den nye monarkens förnämsta rådgifvare.

Upprättandet af en makt, som vore i stånd att undertrycka de i så fruktansvärd utsträckning framträdande revolutionära strömningarna, var utan tvifvel ett tidens kraf efter händelsen den 13 mars. Att helt enkelt fortsätta den liberala politiken, såsom Loris-Melikoff ville göra det, var otänkbart. Detta var å hans sida ett stort misstag. Men det är icke nog att sträfva till regeringsmaktens stärkande; man måste veta, hvari dess sanna styrka består. Den består icke blott i de rent mekaniska hjälpmedlen; sådana fanns det mer än nog af. Den skapas icke heller genom vidsträcktheten af de åt verkställarne gifna befogenheterna; äfven i detta afseende hade allt blifvit gjordt, och det var omöjligt att gå längre: mer än hälften af Ryssland befann sig i förstärkt bevakningstillstånd och åt administrationen hade gifvits de vidsträcktaste fullmakter. Saken är den, att regeringsmaktens styrka icke mätes blott af de materiella hjälpmedlen; det är nödvändigt att härtillsällar sig ett andligt element — den moraliska auktoriteten, som förskaffar åt regeringen folkets förtroende och högaktning. Men för att komma i besittning af den moraliska auktoriteten, måste man stöda sig på samhällets sunda och fasta element. Det är nödvändigt isynnerhet där, hvarest man nödgas läka en djupt inrotad sjukdom. Där äro de yttre medlen allena icke nog; det erfordras en reaktion af själfva organismen och för ändamålet måste den väckas till verksamhet. Emellertid handlade den reaktion, som inträdde efter tsaren-befriarens tragiska död, rakt tvärtom. Den vände sig ej blott emot de skämda safterna utan ock emot samhällets sundaste element. Hvarje oberoende kraft, hvarje samhällets själfverksamhet ansågs farlig. Regeringsmaktens befästande anförtroddes uteslutande åt den gamla, till intet dugliga byråkratin, som förlorat all auktoritet. För fullgörandet af denna uppgift framdrogs ur mörkret den sämste af ryske statsmän, grefve D. Tolstoj, elak och listig, allt oberoendes och alla självstyrelseinrättningars förklarade fiende. Folkupplysningsminister under den reaktionära perioden af Alexander II:s regering, uppväckte han emot sig allmänt hat genom det själlösa sätt, hvarpå han styrde sitt verk. Under Katkoffs inflytande genomförde han den klassiska reformen i gymnasierna, hvilken af våra föga insiktsfulla statsmän ansågs för ett säkert medel att inympa på ungdomen konservativa idéer, men hvilken genomfördes på ett rent byråkratiskt sätt, hvarigenom den blef invigd åt fullkomlig ofruktbarhet. Missnöjet mot ministern var allmänt, och det första Loris-Melikoff gjorde, då han kallades till makten, var att aflägsna grefve Tolstoj. — Nu blef denne till allas förvåning åter upphöjd och ställd i spetsen för inrikesministeriet. Till biträde åt honom utsågs till folkupplysningsminister hans förre adjoint, den obetydlige Deljanoff, som darrade inför hvarje kraft och som var ett lydigt redskap åt Katkoff & C:o. Efter att ha befästat sig på sina platser grepo bundsförvandterna till verket.

Det första slaget drabbade universiteten. Det var ett fullbordande af den ryska högre undervisningens bedröfliga saga. Det har gifvits en tid, då Rysslands universitet stodo högt, både med afseende å sin personal och sitt inflytande på samhället. På 40-talet under grefve Uvaroffs upplystaledning och grefve Stroganoffs öfvervakande, var isynnerhet universitetet i Moskva den medelpunkt, hvarifrån ljuset spriddes öfver hela Ryssland. Hvad man icke fick säga i pressen, det sades från katedern. Vid frånvaron af allt medborgerligt lif upptogo de intellektuella intressena då allas uppmärksamhet och funno här riklig näring. Från universitetet utträdde unga män, törstande

efter vetande och med ideella sträfvanden. Året 1848 gjorde med ens slut på allt detta. Uppskrämd af de revolutionära strömningarna i västern slog regeringen ned på de ryska universiteten, i hvilka den såg plantskolor för den förhatliga liberalismen. Studenternas antal inskränktes; undervisningen i filosofi anförtroddes åt prester; en militärisk disciplin infördes, studenterna fingo lära sig att marschera. Till kurator för moskovska undervisningsdistriktet utsågs en fullkomligt obildad general; katedrarna besattes med oförmågor. Så fortsattes det ända till Alexander II:s tronbestigning. Efter ett vansinnigt förtryck, inträdde nu en fullkomlig frihet. Man hade andra omsorger och ägnade universiteten endast ringa uppmärksamhet. Det okunniga chefskapet visste icke huru det skulle vända sig, Studenterna körde själfva ut de odugliga professorerna. Slutligen beslöt regeringen vidtaga stränga åtgärder. Till folkupplysningsminister utsågs den brutale och inskränkte grefve Putjatin. Men detta ökade endast jäsningen. Inom alla universitet försiggingo oordningar. Universitetet i Petersburg blef förstördt, några af dess bästa professorer lämnade detsamma. Men universitetet i Moskva räddades, tack vare lärarekorporationens endräkt, hvilken motsatte sig oordningarna och inverkade på studenterna, men ingick samtidigt till regeringen med en framställning om nödvändigheten att upphäfva de restriktiva åtgärderna och att revidera de delvis föråldrade universitetsstatuterna. Lyssnande till denna framställning sammankallade regeringen en kommission af professorer från samtliga ryska universitet, hvilken utarbetade statuterna af 1863. De kringsändes till alla universiteten och påbjödos därefter till efterrättelse efter mogen och allvarlig pröfning. I hufvudsak innehöllo de ingenting nytt. Universitetens korporativa organisation med valda rektorer och dekaner erkändes redan i statuterna af 1804 och 1835. En sådan är nödvändig för ett universitet i dess egenskap af högsta bildningsinrättningoch utgör ett villkor för inflytandet öfver den där samlade ungdomen. Genom statuterna af 1863 blefvo endast de skilda myndigheternas inbördes förhållanden närmare bestämda; universitetens ställning blef fullkomligt normal. Härigenom blef det lugnt vid dessa under en följd af år.

Men just mot dessa statuter väpnade sig nu Katkoff, som under sin liberala period varit en varm anhängare af dem. Hans närmaste man i Moskowskija Vädomostis redaktion, Leontjeff, hade själf deltagit i granskningen af komissionens förslag. Man trodde allmänt att Moskowskija Vädomosti utgafs af universitetet i Moskva; och tidigare hade så verkligen varit fallet. Dess redaktion hade fått tidningen i arrende enligt universitetskonsistoriets beslut, ehuru arrendet senare blifvit förlängdt genom regeringens åtgärd. Begagnande sig af sin ställning och af det vunna inflytandet ville redaktionen härska oinskränkt öfver universitetet, hvilket ock till en början lyckades densamma. För redaktionen obehagliga personer, som voro i vägen för dess maktbegär, blefvo utträngda med tillhjälp af den då nye ministern Tolstoj. Men under intrycket af förmyndareskapets hela tyngd gjorde konsistoriet till slut uppror. Till rektor valdes en i hög grad aktningsvärd och moderat, men för redaktionen misshaglig person, den kände historikern S. Solovjeff. Därpå blef Leontjeff, efter afslutad 25 års tjänst, icke återvald. Han infann sig då i konsistoriet och yttrade i allas närvaro cyniskt: »I hafven slickat mitt blod, men jag skall hämnas på eder». Redaktionen började nu ett det ursinnigaste fälttåg mot universiteten. Fakta vanställdes samvetslöst, hvarje bagatell blåstes ut till en viktig händelse. Och grefve Tolstoj understödde allt detta. För sina bemötanden af tidningens förtal fingo professorerna anmärkningar. Själfve den aktade S. Solovjeff nödgades lämna såväl rektoratet som katedern, hvilket påskyndade hans död.

Redaktionens mål var det fullständiga upphäfvandet af universitetens autonomi. Efter att ha förlorat terräng inom desamma ville den härska öfver dem med tillhjälp af det lydiga ministeriet. I denna anda utarbetades ett förslag till nya statuter. Grefve Tolstoj vågade dock icke försöka genomföra detsamma under Alexander II:s lifstid, då framgången hadevarit mer än tvifvelaktig. För denna obeslutsamhet hade grefve Tolstoj efter sitt fall af Katkoff blifvit öfverhöjld med okväde. Men nu var ställningen gynnsam, och de tillfälliga fienderna blefvo vänner för sina personliga intressens skull, medan den nye folkupplysningsministern Deljanoff var dem det allra bästa redskap. I själfva verket erbjöd införandet af en ny ordning för honom icke det ringaste intresse. Honom voro universiteten och folkupplysningen lika likgiltiga; för honom gällde det blott att hålla sig kvar på sin plats och härför var det nödvändigt att behaga Katkoff, hvilken han fruktade som elden. Förslaget till de nya universitetsstatuterna öfverlämnades till rikskonseljen.

Men här mötte det stark opposition. Emot detsamma uppträdde den inflytelserike öfverprokuratorn vid heliga

synoden K. Pobedonostseff, som själf en gång varit lärare vid universitetet i Moskva och förstod det vansinniga i de föreslagna åtgärderna. Reformen vore universitetens fullständiga undergång och detta utan ringaste anledning. Under Nikolai I:s värsta tider, då universiteten skoningslöst förföljdes, tillägnade regeringen sig endast rätten att utse rektorerna; rätten att välja dekanerna fingo fakulteterna behålla. Nu afskaffades all valrätt; universitetens korporativa organisation upphäfdes fullkomligt; allt samband mellan professorerna inbördes och med studenterna afbröts. Till och med examensbefogenheten fråntogs universiteten och anförtroddes åt särskilda af regeringen tillsatta kommissioner, hvilka hade att examinera alla som afslutat kursen och det enligt obekanta grunder, ty hvarken program eller läroböcker funnos fastställda. Det var klart, att häraf endast kunde uppkomma ett fullkomligt kaos, hvilket också den följande tiden bekräftade. Och till förfullständigande af villervallan öfverskyldes allt detta skenheligt med undervisningsfrihetens fana, under det att af denna frihet faktiskt icke fanns ens ett spår. De nya statuternas absurditet var så uppenbar, att en stor majoritet inom riksrådet uttalade sig emot dem.

Då uppkom ett spel bakom kulisserna, som är mycket karakteristiskt för rysk lagstiftning. Efter åtskilliga underhandlingar kommo motståndarne öfverens. Öfverprokuratorn vid heliga synoden räknade ut, att det för honom var vidafördelaktigare att vara i förbund med Tolstoj, Deljanoff och Katkoff än att bryta med dem för en enligt petersburgsk uppfattning så betydelselös frågas skull som de ryska universiteten och den ryska ungdomens öde. Han förrådde universiteten åt deras fiender. Men för detta ändamål var det nödvändigt att lura monarken, och detta gjordes på ett mycket slugt sätt. Såsom jurist visste Pobedonostseff mycket väl, att rikskonseljen var kejsaredömets högsta inrättning, att dess uppgift just var att i lagstiftningsfrågor undandraga monarken inflytandet af små kotterier och enskilda intressen. Monarken behöfver ej förena sig med majoriteten, men om han ej har någon egen åsikt, så finner han i denna majoritet ett stöd: genom att stadfästa dess beslut visar han aktning mot statens högsta lagstiftande organ. Härpå hade en skicklig jurist kunnat åberopa sig, om han såg monarkens tvekan. Men hvad gjorde Pobedonostseff? Han rådde monarken, efter det att lagen redan behandlats i rikskonseljen, att tillsätta en särskild liten konferens och där underkasta förslaget ny granskning, d. v. s. att visa uppenbar missaktning mot kejsardömets främsta inrättning, att gifva den ett slags örfil. Och med konferensen ställdes så till, att de nya statuternas mest inflytelserika motståndare, Bunge och baron Nikolai, just vid tiden för dess sammankallande åtnjöto tjänstledighet. Till konferensen inkallades tre af förslagets försvarare, Tolstoj, Deljanoff och den mot dem alltid lydige Ostroffskij, medan bland motståndarne utsågs endast en, förrädaren själf, öfverprokuratorn vid heliga synoden. Det är begripligt huru hans opposition kom att se ut och icke underligt, att monarken efter konferensen sade till honom: »Ni ser att alla äro emot er; huru kan jag väl låta bli att förena mig med dem?» Strecket var speladt, monarken fullständigt bedragen, och de nya statuterna stadfästades oförändrade. Katkoff urladdade sig i en högtrafvande artikel.

Omedelbart därpå bevisade folkupplysningsministeriet självt, att allt varit blott en ovärdig komedi, att inga anledningar funnits till förändringarna. Efter att ha totalt afskaffat universitetens valrätt utnämnde detsamma öfverallt till rektorer och dekaner samma personer, hvilka tidigare blifvit valda därtill af fakulteterna och konsistorierna. Och såvidt man vet vägrade endast rektorn vid universitetet i Harjkoff,Tschanovetskij att byta sitt valuppdrag mot regeringens förordnande, hvilket naturligtvis mera vittnar om professorernas foglighet än om deras oppositionella anda. Ögonskenligen ansåg regeringen dem för personer värda dess förtroende. Hvad var det då, frågas billigt, som framkallade hela denna omstörtning och hvartill tjänade den? Då man betänker att hela den ryska ungdomens och upplysningens öde uppoffrades för en samvetslös publicists lägsta personliga syften, för hans törst efter hämnd och makt, så uppröres hela ens moraliska väsen mot en tingens ordning, som möjliggör sådana företeelser.

Det slag, som sålunda drabbat universiteten, kunde ej undgå att för dem hafva de sorgligaste följder. Den minsta bland dessa var den oreda, som från första stund härigenom infördes vid dem. Af alla statsförvaltningens grenar är folkupplysningen den, som mer än alla andra fordrar följdriktighet, försiktighet och skicklighet. Här fordras ej blott administrativ utan äfven pedagogisk förmåga. Man måste bibringa ungdomen förmåga af intellektuell disciplin, förskaffa sig moralisk auktoritet öfver densamma, ingifva den aktning för sina lärare. På detta område

är allt vacklande från den ena sidan till den andra skadligare än på något annat, och radikala omhvälfningar mindre tillåtliga. Men nu ställdes med ens hela universitetslifvet på hufvudet. Allt gammalt förstördes, men någonting nytt skapades ej i stället och kunde icke skapas, emedan det var oförenligt med de existerande förhållandena. Under de första åren efter de nya statuternas införande visste ingen hvad som var att göra, hvad som skulle fordras. Den ena årgången elever efter den andra lämnade universiteten med fullkomligt kaos i sinnena. Småningom nödgades man återvända till den tidigare ordningen, återinföra de årliga pröfningarna enligt professorernas föreläsningar. Af de nya statuterna kvarblef det meningslösa honoraret,En obligatorisk afgift, som studenterna äga erlägga för föreläsningarna. hvilket utan undervisningsfrihet och vid de intellektuella krafternas otillräcklighet endast ledde till omåttlig beskattning å ena sidan, svältlön å den andra. Åt studenterna öfverlämnades att reda sig härmed bäst dem gitte.Men om man ock i fråga om undervisningen lyckades återinföra någon ordning genom att i väsentliga punkter åsidosätta de nya statuterna, så kunde ingenting gifva bot för den moraliska upplösning och förnedring, som de förorsakade. De korporativa banden hade förstörts, den moraliska auktoriteten undergräfts. Professorerna förvandlades till tjänstemän, hvilka det ålåg att hålla föreläsningar. Hvad skulle väl studenterna tänka om lärare, hvilka regeringen visade öppet misstroende genom att beröfva dem rättigheter, som tillhört dem allt sedan universitetens uppkomst? Antingen var detta misstroende förtjänt, och då voro lärarne ovärdiga sitt kall, eller hade de drabbats af ett oförtjänt straff, och då undergräfdes hvarje förtroende för regeringen, hvilken framstod såsom godtycklig och förtryckande, såsom fiende mot frihet och upplysning. I själfva verket blef såväl det ena som det andra ungdomens uppfattning; den förlorade allt förtroende såväl för närmare som fjärmare myndigheter. Men alldenstund ynglingar behöfva stöd, sökte de ett sådant i hemlig sammanslutning inbördes. Efter förstöringen af universitetens korporativa organisation uppstod den hemliga organisationen bland studenterna. Universiteten kunde ej motarbeta detta; de voro beröfvade alla rättigheter och all auktoritet. Det blef polisens uppgift. Öfvergifna af universiteten blefvo studenterna prisgifna åt densamma. De grepos och förvisades i mängd till och med utan att universitetschefskapet visste af det. Då professorerna ville taga deras parti, fingo de skrapor för att de blandade sig i sådant, som ej angick dem. Men naturligtvis kunde ett sådant tillvägagående endast ytterligare öka ungdomens ovilja. Studenternas organisation blef icke blott icke bruten utan utbredde sig öfver hela Ryssland. Under den följande regeringen framträdde den i oroligheter, som omfattade alla universiteten.

Sålunda ledde de reaktionära åtgärderna mot den högsta undervisningen endast till dess fullständiga upplösning, till försvinnandet af hvarje moralisk auktoritet och sist och slutligen till nya oroligheter.

Sedan kom turen till de på val grundade institutionerna — de kommunala själfstyrelseinrättningarna och fredsdomarne. Här förelåg heller icke ringaste anledning till radikalaförändringar. De kommunala representationerna förhöllo sig lugnt och öfverskredo ej gränserna för sina befogenheter. De byggde skolor och sjukhus, ingenting annat eftersträfvade de. Fredsdomarne hade oaktadt bristen på intelligenta krafter i landsorten lyckats förvärfva sig befolkningens förtroende, landsortens bästa män ägnade sig åt deras uppgift med fullständig själfuppoffring. De brister i bondeadministrationen, som visat sig till följd af de redan under den tidigare reaktionen bildade kretsnämdernas dåliga organisation, hade det varit lätt att aflägsna utan att röra vid inrättningarnas väsen. Men i Rysslands regeringskretsar rådde en sträfvan att göra om allt, bryta det sönder intill grunden. De stora reformer, som Alexander II genomfört ingåfvo tanken, att detsamma kunde göras hvart tjugonde år, medan alla nya inrättningar endast då fungera framgångsrikt, om de förändras försiktigt och stegvis. Redan under Loris-Melikoff hade nedsatts en kommission med uppgift att utarbeta en plan för den lokala förvaltningens grundliga ombildning genom utvidgning af de kommunala representationernas befogenheter och införande af en af ståndsindelningen oberoende primär kommun. Under grefve Tolstoj gafs åt denna kommissions arbeten naturligtvis en alldeles motsatt riktning: nu började allt gå ut på att inskränka de kommunala representationernas rättigheter, att ställa dem under förmyndareskap och att i betydlig omfattning ersätta den representativa principen med den byråkratiska.

Grefve Tolstoj hann icke föra sitt verk till slut, men efter hans död dröjde icke frukterna af hans verksamhet att visa sig. En vacker morgon fick Ryssland till sin förvåning erfara att fredsdomarne, ovisst hvarför, skulle

afskaffas och ersättas med distriktschefer. Detta var en af de oförklarligaste lagstiftningsakter, som historien vet att omtala. Ryssland hade såsom nämndt under hela sin föregående tillvaro saknat domstolar. De skapades först genom Alexander II:s reformer. Men regeringen kunde, i anseende till disponibla medel, endast med möda inrätta de allmänna domstolarne.

Emellertid behöfdes därutöfver en domstol, som stode folket närmare, som motsvarade de lokala behofven. Lyckligtvis fanns det män, som togo på sig dennas skyldigheter och uppfyllde den samvetsgrant i mån af krafter. Oafsedtoundvikliga brister var man i allmänhet nöjd med fredsdomarne, ingen klagade. Och helt plötsligt kastas nu denna inrättning, som förtjänat den mest sympatiska uppmärksamhet och omsorgsfullaste vård, utan all anledning ut genom fönstret och ersättes med fullständigaste godtycke. Alla blefvo slagna af öfverraskning, men fogade sig; ryssarne hafva blifvit vana därvid. Många tackade till och med inställsamt.

Samtidigt med fredsdomarne afskaffades äfven de kommunala representationernas representanter inom kretsnämden, hvilka där hade att vaka öfver bondeadministrationen. Distriktscheferna, som utsågos af regeringen bland godsägarna eller vid brist på sådana bland andra personer och som bekläddes med de vidsträcktaste befogenheter, måste ersätta allt. De skulle blifva ett slags små tsarer, utsedda bland afskedade löjtnanter, hvilka bönderna helt och hållet underordnades. Till allmän förvåning förklarades i det manifest, hvarigenom förändringen kungjordes för allt folket, att införandet af dessa miniatyrpaschor var ett tecken på tsarens nåd mot den ryska adeln, ur hvars krets de skulle utväljas. Allt sedan Katarinas tid hade den ryska adeln åtnjutit vidsträckta rättigheter i fråga om rättsskipningen och den lokala förvaltningen. Genom Alexander II:s reformer, hvilka förändrat hela samhällsskicket, blefvo dessa rättigheter densamma fråntagna. I stället hade den fått en dominerande ställning inom de kommunala representationerna, hvarest den såsom det främsta bland stånden självständigt kunde leda guvernementets ekonomiska angelägenheter och genom valet af fredsdomarne och de tidigare nämnda ledamöterna i kretsnämnden deltaga i den lokala rättsskipningen och förvaltningen. Afskaffandet af de sistnämnda var synbarligen en inskränkning af rättigheter, alltså ett tecken på misstroende. Och likväl yttrades från tronens höjd, att detta var ett nådebevis, på den grund att regeringen ämnade utse distriktscheferna ur adelns krets. Då under Nikolai I landspoliskommissarierna infördes, befalldes äfven, att de företrädesvis skulle utses bland adeln i trakten efter rådplägning med adelsmarskalkerna; ändock kom ingen på tanken att framställa denna åtgärd såsom ett nådebevis mot adeln. Självfva grefve Tolstoj såg därpå på ett helt annat sätt: i sina förklaringar till förslaget sade han utan omsvep, att man här vädjade tilladeln uteslutande såsom leverantör af tjänstemän, hvilket den af ålder varit, men alldeles icke såsom en korporation, ansvarig för sina medlemmar. Klart är att kejsaren alltså i denna sak blifvit grundligen bedragen. Han hade ej kunnat medvetet förklara i manifestet något, som stod i uppenbar strid med fakta. Man hade ingifvit honom detta, och han hade trott därpå.

I aristokratisk anda ombildades äfven de kommunala representationerna. Enligt Alexander II:s reglemente samlades till de enskilda jordägarnes valmöten personer af olika stånd, och detta var fullkomligt ändamålsenligt, ty här voro intressena gemensamma. I praktiken hade adeln i flertalet fall vid dessa valmöten en betydlig öfvervikt; men såsom den icke skilde sig från de andra genom några särskilda privilegier, så framkallade anförda omständighet intet missnöje, utan bidrog att närma stånden inbördes. I kraft af sin faktiska öfverlägsenhet ställde sig adeln helt naturligt i spetsen för dem. Nu blef denna fullt ändamålsenliga organisation förstörd och det åter utan ringaste anledning. Alla enskilda jordägare, som ej tillhörde adeln, blefvo afskilda från densamma och sammankommo till särskilda valmöten samt fingo välja endast ett mycket begränsadt antal representanter. Där hvarest ett närmande i de gemensamma intressenas namn hade erfordrats, där infördes split. Adeln vann alldeles ingenting därpå, men mot densamma uppväcktes de öfriga ståndens missnöje, i det dessa kände sig åsidosatta.

Ännu sämre gick det med böndernas representation. Den blef icke blott betydligt inskränkt, utan öfverlämnades därtill åt guvernörerna rätt att bland af bönderna valda kandidater utse deras representanter efter sitt godtfinnande. Inom representationen förlorade dessa bonderepresentanter allt oberoende, ty jämte dem deltogo i förhandlingarna distriktscheferna, som kunde bötfälla enhvar af dem eller arrestera dem efter eget godtycke utan att ansvara därför inför någon. Distriktscheferna blefvo sålunda herrar öfver böndernas röster, och därmed alltså

öfver en betydande del af besluten. Man kan säga att detta utgjorde en fullkomlig karrikatyr af kommunal representation, hvilken ännu fullbordades därigenom, att dessa i skenbart aristokratisk anda ombildade institutioner blefvo ställda underadministrationens närmaste förmyndareskap. Om de det oaktadt ännu bibehållit en smula betydelse, så hafva de därför att tacka den ädla anda, som tidigare hunnit inrota sig i dem, och det inflytande, som den bästa delen af landsortens adel ännu bibehållit där. De som stodo i spetsen för reaktionen förstodo dock, att man med dylika skenprivilegier, hvilka dolde en inskränkning af rättigheter, knappast skulle lyckas draga adeln till sig. Man beslöt att vinna den genom penningefördelar. I detta syfte inrättades adelsbanken, som utgaf lån mot ytterligt låg ränta, hvarutöfver alla möjliga lättnader beviljades i fråga om räntans erläggande. De ruinerade adelsmännens uppsyn klarnade. Från alla håll haglade tacksägelseadresser för de ofvanifrån bevisade välgärningarna. Aptiten stegrades; det ena förslaget, vansinnigare än det andra, dök upp om utvägar att återupprätta den sjunkna och förnedrade adeln. Det såg ut som skulle en ny aristokratisk æra hålla på att bryta in, lofvande ändlösa välgärningar. Adelns bästa män sågo med sorg på denna blandning af slafsinne och vinningslystnad, hvilken ådagalade ståndets moraliska förfall. Men det stod ej i deras makt att hämma det onda, som, understödt af regeringen, bredde ut sig allt mer och mer.

Emellertid visade sig de materiella resultaten snart såsom tomma irrbloss. Om regeringen med ena handen kastade några slantar åt adeln, så uppbyggde den med den andra ett system, som förde dem emot slutlig ruin. Finansministeriet kom på idéen att befästa Rysslands välstånd genom utvecklandet af storindustrin. I detta syfte infördes ett skyddstullsystem af det mest öfverdrifna slag. Men jordbruket bekymrade man sig icke om. I andra europeiska länder har skyddstullsystemet framkallats främst genom det tryckta läge, hvari jordbruket råkat till följd af den på förbättrade kommunikationer beroende ökade konkurrensen med nya länder. Men på Ryssland är detta icke tillämpligt, emedan jordbrukets produkter där äro föremål för export, men icke import. Genom tullarna skyddar man icke det som jordbrukaren säljer, utan det, som han köper. Allt som han behöfver, måste han betala dubbelt och trefaldigt. Han nödgas erlägga icke blott tullarna till staten utan också fabrikanternas vinster. Storleken af dessa vinster framgår redan däraf, att t. ex. sockerbruken tack varedet konstlade skyddet skapat förmögenheter, som räknas i tiotal millioner. En nedgående näring, som befann sig under de mest ogynnsamma villkor, beskattades omåttligt till förmån för blomstrande näringar. Finansministeriet ville ej veta af att Ryssland, enligt sina naturvillkor, företrädesvis är ett jordbrukande land, och att förty just jordbruket tarfvade särskild uppmärksamhet och omsorg. Jordbruket hör icke till området för nämnda ministeriums ressort, medan där finnas särskilda departement för bruks- och fabriksindustrin. Därför förskaffas åt de sistnämnda alla möjliga lättnader, och berättigas de att med tillhjälp af skyddstullarna plundra den ruinerade bybefolkningen. För deras fördels skull tillställdes tullkriget mot Tyskland, hvilket svårt skadade det ryska jordbruket. Medan man tvang såväl bönder som godsägare att betala tredubbla pris för allt hvad de behöfde, sänkte man å andra sidan på ett konstladt sätt priset på deras egna produkter genom att utsträcka järnvägarna in i österns orörda marker och genom differentialtariffer, hvilka upphäfde afståndens betydelse och hindrade prisens stegring i gynnsamma fall. Med statsmedel, d. v. s. till stor del med de skatter, som erlades af dessa samma, inpå bara kroppen utsugna jordbrukare, byggdes järnvägar öfver Ural och in i Sibirien, hvilka ytterligare bidrogo till deras ruinerande. Å ena sidan nödgades de köpa allting dyrare, å andra sidan sälja billigare. Icke underligt att vid sådant förhållande utarmningen växte i stigande progression. Regeringens spottstyfversgåfvor voro blott en droppe i hafvet för Rysslands jordbruk, som kände sig försatt i ett hjälplöst läge. Oaktadt profetiorna om en ny tid, fortsattes klagomålen med oförminskad styrka, och förslagen till adelns återupprättelse blefvo allt hufvudlösare och absurdare.

Men ännu sämre var böndernas ställning. Till de ogynnsamma ekonomiska villkoren sällade sig en fullständig desorganisation af deras samfundsförhållanden. Förordningen af den 3 mars, som fastställde grundvalarna för böndernas frigörelse, hade öfverlämnat ordnandet af sagda förhållanden åt en framtida utveckling af lagstiftningen och seden. Den därpå inträdda reaktionen, hvars hela statskonst bestod i vidtagande af polisåtgärder, lämnade emellertid dessa frågor oberörda. Men då lifvet ändå eftertryckligt fordrade deras lösning, så inträddepå detta område fullständig villervalla. Bönderna veta ej, hvilka deras rättigheter äro och hvad som

tillhör dem. Sammanstötningar förekomma på hvarje steg och ställas tillrätta fullkomligt på måfå. Den gemensamma jordbesittningen, som bibehållits i de storryska guvernementerna, hindrar hvarje socialt och ekonomiskt framåtskridande. Genom att tillerkänna hvarje medlem af bysamhället rätt att tillösa sig jorden erbjöd förordningen af den 3 mars en utväg att stegvis och regelrätt komma ur detta läge; men just denna utväg tillspärrades af den reaktionära regeringen, som förbjöd dylika jordköp utan bysamhällets samtycke och förklarade den gemensamma jorden icke kunna afhändas bysamhället. I stället för att fritt få förfoga öfver sin person och egendom såsom förordningen af den 3 mars afsett, blefvo bönderna såsom stånd åter fästade vid jorden inom sitt lilla samhälle med fullkomligt obestämda rättigheter. Alla deras begrepp om äganderätten blefvo bortblandade. De, som under 30 år hållit på att tillösa sig sitt jordstycke, förlorade vid jordens förnyade fördelning emellan närvarande »själar» sin jord till förmån för andra. För införandet af socialistiska principer lämnades öppet spelrum. Efter det att bönderna förklarats fria, återvände regeringen nu till åskådningssättet på lifegenskapens tid. Hvari friheten består och hvad den för med sig, därom hade man i regeringskretsarna lika litet begrepp som om att äganderättens säkerhet utgör hörnstenen i hvarje väl ordnadt samhällsskick. Under sådana förhållanden kunde naturligtvis ej vara något tal om välståndets tillväxt. Befolkningen tillväxte, jorden utsögs och kapitalökningen, som vid normal ekonomisk utveckling mer än väl hade bort motväga de däraf härflytande olägenheterna, motsvarade icke blott icke behofven, utan förefanns knappast alls. Resultatet blef bondeståndets utarmande, hvilket slutligen framträdde i skarpaste form genom de med korta mellanrum på hvarandra följande hungersåren. Medan för 30 år sedan de kommunala undsättningskapitalerna lågo orörda, och man på några orter till och med hemställde om rätt att gifva åt dem en mera produktiv användning, hafva alla dessa kapitaler för närvarande försvunnit, och regeringen har tvungits uppoffra hundratal millioner på den hungrande befolkningens undsättande. Och till dessa hundratal komma ännu många millioner,som skänkts af enskilda. Likväl visar sig detta otillräckligt för aflägsnande af de mest skriande följderna af hungertyfusen och den epidemiska skörbjuggen, hvilka angripit vidsträckta områden och skördat hela lager af den till tiggarstafven bragta befolkningen. Och detta eger rum oaktadt kommunikationernas ofantliga utveckling, som, tyckes det, hade bort göra det lätt att anskaffa hjälp från alla håll. Om efter hvarje missväxt regeringen måste lifnära befolkningen, befinner sig denna ögonskenligen i ett utblottadt tillstånd. Detta är ett uppenbart faktum, som inga statistiska sofismer kunna omintetgöra.

På tröskeln till 20:de seklet erbjuder Ryssland i materiellt afseende ett underligt skådespel. Dess finanser befinna sig i ett mera lysande tillstånd än någonsin. Kronans kassor äro fyllda med guld, inkomsterna lämna städse ett betydande öfverskott öfver utgifterna. Efter många år af tvångskurs å pappersmyntet har det ändtligen lyckats att genom kursens fixering införa i landet metallisk valuta. Regeringen har samlat i sina händer ett ofantligt järnvägsnät, alla statens behof betalas utan prut. Men å andra sidan hafva skulderna på kort tid midt under djupaste fred ökats med mer än en milliard rubel; på kommande generationer har lagts en fruktansvärd börda; jordbrukarne äro öfveransträngda med skatter, och den egentliga befolkningen hungrar. Ögonskenligen ha regeringens penningemedel anskaffats på bekostnad af folkets produktiva krafter. Detta erinrar ofrivilligt om en ryktbar fransk publicists ord: »då vilda folk vilja inhösta frukter från träden, hugga de ned dessa och plocka af frukterna; detta är en symbol af despotismen». En regering, som kan beskatta folket huru mycket som helst utan att fråga någon, riskerar alltid att undergräfva dess skatteförmåga och därigenom också grundvalarna för folkvälståndet.

Men hvilket det ryska folkets materiella läge än må vara, skall det sist och slutligen dock alltid arbeta sig upp därur, så snart de band, som nu insnärja detsamma, blifvit lösta; ty detta folk är intelligent och arbetsamt. Ojämförligt mycket sämre är det moraliska onda, som under inflytande af den kortsynta reaktionen frätt det olyckliga Ryssland, inträngande i alla lager, förgiftande dess bästa krafter och snedvridande de stora reformerna.Af alla reformperiodens skapelser ha endast de allmänna domstolarna formellt förblifvit orörda, men i dem har inblåsts en ny anda, fullkomligt motsatt den oegoistiska och ädla sträfvan, som lifvade dem under de första tiderna. För en allsmäktig regering är det icke svårt att i domstolarna utrota hvarje spår af oberoende, bibehållande endast dess yttre form. Det är nog att utöfva det vederbörliga trycket, att utnämna och befordra dem,

som göra makten till viljes, att verka genom belöningarnas demoraliserande lockbeten, att mot de oberoende ådagalägga chefskapets obevågenhet, och man kan vara öfvertygad om, att domstolarna småningom skola förvandlas till regeringens lydiga kreatur. Denna roll öfvertog justitieministern Manasein, som upphöjts till denna plats af sin skolkamrat, öfverprokuratorn Pobedonostseff. Hård och maktlysten, främmande för alla moraliska hänsyn och föga nogräknad vid val af medel, men samtidigt sin patrons ödmjuke tjänare, åstadkom han att domstolarna, inrättade att för medborgarna vara en garanti, förvandlades till verktyg för religiös förföljelse. En hel rad processer har visat, att domstolarna tillåtit sig den mest skriande partiskhet, de uppenbaraste lagöverträdelser. Några af dessa domar hafva blifvit kasserade af senaten, men slutligen följde äfven den med strömmen, efter att mer och mer ha fyllts med den reaktionära regeringens lydiga redskap. Den nyss i Ryssland införda rättsskipningen hotar att åter försvinna därifrån.

Den religiösa förföljelsen var en naturlig följeslagare åt reaktionen. Dess förnämsta drifkraft var öfverprokuratorn vid heliga synoden. I början af Alexander III:s regering, då efter den fruktansvärda händelsen den 13 mars, alla darrade för kejsarens lif, försökte man vinna sekteristerna genom några lättnader. Men så snart regeringen blef medveten om sin styrka, började förföljelsen. Dess första offer blefvo stundisterna. Denna sekt, som står nära de protestantiska metodisterna, hade vunnit stor utbredning i södern. Icke tillfredsställda af den härskande kyrkans formalism, samlade sig många äfven ur de lägsta klasserna, gripna af religiös törst, till gemensam bön och läsning ur den heliga skrift. De befunnos farliga för staten och förklarades såsom hörande till de synnerligen skadliga sekterna. Deras möten förbjödos, mot dem vidtogos de allrastrângaste polisåtgärder, domstolarna dömde dem utan förbarmande.

Ett ännu sämre öde drabbade duhoborerna. Dessa sekterister hade längesedan blifvit förvisade till Transkaukasien, hvarest de uppnått ett blomstrande välstånd. Under orientaliska kriget ådagalade de den uppriktigaste patriotism och bevisade fäderneslandet betydande tjänster. Inre tvistigheter, underblåsta af regeringen, ledde därhän att sekten sönderföll, hvarefter den större delen af densamma, under inverkan af fanatiska predikanter, nekade att göra krigstjänst. Att människor anse krigstjänst för en synd är ingen nyhet. Åt deras moraliska känsla, om den också erhållit en falsk riktning, visas vanligtvis aktning: krigstjänsten ersättes med andra skyldigheter. Så hade man förfarit i Ryssland med mennoniterna. Men med duhoborerna förfor man annorlunda. Rörelsens ledare skickades till det inre Sibirien, där de tillsammans med politiska förvisade nödgades lefva under de mest fasaväckande villkor. De öfriga förflyttades till en fullkomligt ofruktbar trakt, där de icke ens fingo någon jord. De tvungos att söka sig uppehälle såsom daglönare, hvarvid det ofta icke ens var möjligt att få något arbete, så att de slutligen i grund ruinerades och blefvo invigda åt ständig hunger. Fruktansvärda sjukdomar grepo omkring sig bland dem, många blefvo blinda af utmattning. Några af den kände författaren grefve Leo Tolstojs anhängare begåfvo sig till dem för att personligen öfvertyga sig om ställningen. De återvände med fruktansvärda berättelser om hvad de sett. Grefve Tolstoj började en enskild insamling till förmån för duhoborerna, berättelserna om deras läge trängde ut genom pressen. Resultatet blef, att de tidskrifter, som vågat tala om saken, fingo varningar, och att de tolstojaner, som gjort sig skyldiga till det människovänliga insamlandet af upplysningar och pengar, blefvo utvisade ur Ryssland. Tolstoj själf vågade man dock icke röra, däraf hade blifvit en världsskandal. Af fruktan för skandal tillätos äfven duhoborerna utvandra från Ryssland. Grefve Tolstoj samlade pengar för ändamålet, och några tusen kraftfulla ryska arbetare öfverfördes till Kanada, hvarest man mottog dem med glädje; man gaf dem jord och medel. Där anses de icke farliga för staten. Denna utflyttning ägde rum under innevarande regering.Den religiösa förföljelsen drabbade icke blott affällingar från den grekiska katolicismen; äfven erkända trosbekännelser, som sedan länge haft medborgarerätt i Ryssland, blefvo utsatta därför. Judarna äro hos oss sedan länge underkastade betydande restriktioner. Med undantag af några särskildt nämnda kategorier äro de förbjudna att vistas i de storryska guvernementen. Under Alexander III:s regering, medan Ignatieff var minister, skärptes dessa restriktioner ytterligare. Till och med inom de områden, där judarne fingo bo, blef det dem förbjudet att köpa eller arrendera jord. Deras inträde i de högre läroverken och högskolorna begränsades genom några få procent af elevantalet, hvilken gräns antalet judar icke fick öfverskrida. De olyckliga försökte man förtrycka på allt sätt, lämnande dem ingen ro. Och allt detta skedde

åter utan ringaste anledning. Genom polisens efterlåtenhet lössläppte man öfver dem hopar af rånare, och straffade de utplundrade för hvad som skett. Regeringen spelade med den ryska befolkningens sämsta lidelser, uppeggande den hos nämnda befolkning inneboende fiendskapen mot judarna. Denna känsla är utbredd i många länder till och med i de mest civiliserade; i judarna ser man ej blott människor af annan ras och tro utan äfven farliga konkurrenter. Likväl vet enhvar, som bott i Lillryssland, att folket sämjes mycket bra med dem och icke blir fattigare genom deras närvaro utan tvärtom befinner sig i bättre välstånd än där, hvarest dessa s. k. parasiter saknas. Opartiska godsägare och till och med prester erkänna den nytta, som landsdelen har af denna arbetsamma och handel idkande folkstam. De skadliga verkningarna framkallas hufvudsakligast af deras hoppackning och förtrycket mot dem, som tvingar dem att gripa till hvarje medel för att skaffa sig sitt knappa uppehälle. Men därför vore det enda rationella medlet mot det onda att låta dem bosätta sig hvar de behaga och sysselsätta sig med hvad som helst. Detta är den enda ordning, hvilken är förenlig med ett samhällsskick, som erkänner den borgerliga frihetens grundsats. Och likväl hafva under reaktionens herravälde alla tidigare lättnader afskaffats. De ryska myndigheterna hafva gått ända därhän, att det blifvit judarne förbjudet att för sin helsas skull besöka vattenkuranstalterna i Kaukasien under den förevändning, att Kaukasien icke hör till det för judars bosättning anvisade området.Men ingenstädes hafva dessa förföljelser antagit så upprörande utsträckning som i Rysslands medelpunkt — i Moskva. Här hade den gamle generalguvernören furst Dolgorukoff, van vid Alexander II:s milda beteende, kanske också icke utan personligt intresse, under många år sett genom fingrarna med inflyttningen till Moskva af en mängd judar, som därtill icke hade formell rätt. Slutligen blef detta förhållande upptäckt. Han blef af denna orsak entledigad, och till hans efterträdare utnämndes storfursten Sergej Alexandersson. Men härförinnan verkställdes en allmän utvisning af judar från Moskva. Hundradetals familjer, som sedan länge bott där och lifnärt sig med de mest oskyldiga näringar, blefvo bortsända till sina formella hemorter. Handtverkare, kommissionärer, försäljare af gamla saker, elever vid konservatoriet, som förtjänade sitt uppehälle med musiklektioner, alla blefvo skoningslöst utvisade. Man gaf dem icke ens någon frist för ordnandet af sina angelägenheter; Moskva måste omedelbart bli rensadt från dem, före dess nye höge chefs ankomst. Nödrop höjdes från alla håll, men vid klagomålen fästes icke ringaste afseende. En ökad emigration af judar från Ryssland vidtog. Förvånad öfver den plötsliga inströmningen, skickade Förenta Staternas regering kommissarier till ort och ställe för att taga reda på sakläget. De framlade för regeringen en skriande bild af den nöd och det elände, som blifvit en följd af den ryska regeringens åtgärder. Den ryktbare engelske historikern Lecky framställde dem i sin bok om »Demokratin» i fullt ljus och stämplade på det skarpaste denna upprörande företeelse i Rysslands lif under 19:de seklet. Detta var icke förtal af utländingar, som ej kände våra förhållanden; det var den rena, nakna sanningen. Men inför allt detta förblef den ryska regeringen fullkomligt likgiltig. Den sista hämskon, skammen inför det civiliserade Europas allmänna mening, hade försvunnit. För Moskva hade detta den följden, att de genom förmedling af de judiska kommissionärerna inledda förbindelserna mellan Moskva och Lillryssland ersattes med nya förbindelser mellan Lillryssland och Lodz. Tiotal millioner gingo sålunda förlorade för Moskva. Hufvudstaden rensades från judiska ockrare, men de ryska ockrarna blefvo kvar och inkasserade, befriade från konkurrens, dubbelt högre räntor än förr.Icke mindre tung blef de polska unierades lott. Här hade förföljelsen börjat redan under Alexander II:s reaktionära period; den var en följd af ett byråkratiskt bedrägeri. Lithauens unierade blefvo som bekant förenade med den grekiska katolicismen redan under Nikolai I genom den unierade biskopen Simaschkas försorg, hvilken förrådde sin hjord åt ryska regeringen. Men i två polska guvernement, Holm och Siedlce, bebodda af ryssar, hafva de unierade bibehållit sig. I Holmska stiftet följde biskop Poppel Simaschkas exempel, och de unierade blefvo förenade med den grekiskt katolska kyrkan utan allt våld. Men annorlunda gick det i Siedlce. Guvernör här var Gromeka, en gång liberal skriftställare. Seende framgången af Poppels förehafvande, kom han på idén att äfven inom sitt område åstadkomma de unierades förening med ryska statskyrkan genom påtryckning från administrationens sida för att sålunda göra regeringen sig bevågen. För ändamålet samlades deputerade från olika församlingar; man förelade dem till underskrift en adress, i hvilken uti mycket dimdunkla uttryck bland annat yttrades, att de voro af samma tro som kejsaren. Detta utlades sedan i Petersburg såsom bevis på en önskan från befolkningens sida att öfvergå till ryska statskyrkan. Genom ett utslag af heliga synoden blef så denna öfvergång beseglad. Då detta kungjordes

för befolkningen, betogs den af förvåning och förklarade att den aldrig gifvit sina deputerade något sådant uppdrag, och att de deputerade själfva aldrig haft för afsikt att underteckna någon anhållan i sådant syfte. Klagomålen skickades till Petersburg, undersökning anbefalldes. Men byråkratin ställde om saken på sitt sätt. Med alla medel samlades ute i församlingarna ett mindre antal underskrifter, och detta utlades såsom ett samtycke från kommunernas sida till öfvergång till grekiska katolicismen. Därpå förklarades hela denna befolkning, villiga så väl som protesterande, de som underskrifvit och de som icke gjort det, definitivt vara grekiska katoliker. Detta var ett uppenbart bedrägeri. Omedelbart blefvo de unierades kyrkor förvandlade till grekiskt katolska. Då man började bära orglarna ut ur dessa kyrkor, motsatte sig befolkningen tilltaget, och det kom till blodsutgjutelse. Många tusental af befolkningen fortforo att framhärda i sin tro. De ville ej veta afde grekiskt katolska presterna och läto katolska eller unierade prester, som hemligen inkallades från Galizien, viga sig, döpa sina barn och gifva sig nattvarden. För detta förföljde man dem och kastade dem i fängelse; presterna fängslades, afsattes eller förvisades till det inre Ryssland. Under Alexander III:s hela regering fortsattes denna upprörande förföljelse. Till och med enligt officiella uppgifter, som alltid nedskatta sanningen, framhärda allt ännu mer än 70,000 af dessa människor i sin afvoghet mot den ryska statskyrkan.

Liknande har förhållandet varit i Östersjöprovinserna. Äfven här blef genom hvarjehanda lockelser en del af den lettiska befolkningen en gång tubbad öfver till den grekiska katolicismen, men därefter visade den sig envist tillgifven sin gamla lutherska tro. De omvända letterna och deras efterkommande ville icke ha någonting att göra med de grekiskt katolska presterna; för de kyrkliga handlingarna vände de sig till sina gamla lutherska prester, hvilka därigenom råkade i en den svåraste kollision mellan sina helgade plikter mot Gud och samvetet å ena sidan och å den andra plikterna mot den officiella lagen, som förbjöd dem att betjäna personer, hvilka formellt tillhörde en annan trosbekännelse. Under Alexander II:s milda och humana regering såg man härmed genom fingrarna. Det tilläts till och med att vid blandade äktenskap döpa barnen enligt föräldrarnes önskan, ity att i det rent lutherska landet den grekiskt katolska kyrkan dock ansågs som den härskande och såsom sådan åtnjöt privilegier. Under Alexander III blef detta med samvetsfrihetens grundsats öfverensstämmande medgifvande återtaget, och de pastorer, som verkställt olagliga handlingar af ifrågavarande slag, blefvo åtalade. Mer än 60 prester, som troget uppfyllt sina religiösa plikter, blefvo sålunda inställda inför domstolarna, afsatta och förvisade till det inre Ryssland. De letter, som formellt räknades till grekiskt katolska kyrkan, blefvo beröfvade all religiös hjälp.

Och efter allt detta hade öfverprokuratorn i heliga synoden djärfheten att inför hela världen förklara, att hos oss finnes samvetsfrihet. I lagsamlingen talas väl därom, men detta är endast en död bokstaf, med hvilken verkligheten står i den mest skärande motsats.

Men icke blott religionsförföljelse drabbadeÖstersjöprovinserna. Den ryska regeringen tog äfven ihop med deras förryskning. Detta var en gammal dröm hos slavofilerna. Tyskarnes oförsonlige fiende Jurij Samarin utgaf utomlands sin bok »*Rysslands gränsmarker*», hvari han ursinnigt angrep allting i Östersjöprovinserna. Man kan säga, att detta var en af nämnda begåfvade och ädla andes största synder. Slavofilismens hela trångsynthet och intolerans, dess öfverskattning af det egna och brist på förtroende för det främmande, framträdde här i sin fullhet. Östersjötyskarnes historiskt utvecklade egenheter, deras svåra läge emellan den självfrådiga ryska regeringen och en befolkning af annan stam, deras omsorgsfulla omvårdnad om de korporativa institutionerna, som ehuru något föråldrade bidrogo att befästa och upprätthålla rätten, allt detta blef för den ryske publicisten föremål för giftiga anfall. Vid den låga ståndpunkt, till hvilken den ryska patriotiska känslan sjunkit efter Katkoffs propaganda, mottogos dessa beskyllningar af det ryska samhället med girighet, och slutligen hängaf sig också regeringen åt denna riktning.

Tidigare hade Rysslands monarker förhållit sig mycket aktsamt gentemot Östersjöprovinsernas institutioner och förhållanden. Dessa landskap hade blifvit förenade med Ryssland under löfte om bibehållande af alla deras säregenheter och rättigheter. Sedan dess hade östersjöprovinsarne troget tjänat tronen. De hade utgjutit sitt blod för Ryssland, och många af dem hade bevisat det stora tjänster. Tysk civilisation och tysk ordentlighet hade varit nyttiga element såväl i Rysslands administration som samfundslif. Tyskarnes trohet kunde icke betviflas, och

därför rörde icke ens så hårda despoter som Nikolai I vid deras samhällsskick och privilegier. För sina »*Bref från Riga*», skrifna på 40-talet, blef Jurij Samarin satt i arrest. Samma riktning fortfor också under Alexander II. Utan tvifvel fanns det mycket i Östersjöprovinserna, som tarfvade förbättring, isynnerhet sedan liberala reformer genomförts i Ryssland. Bondefrigörelsen hade ägt rum där i seklets början med adelns samtycke; men det var nödvändigt att ordna hithörande förhållanden, att gifva större garantier åt de lägsta klasserna. Utan att bringa Östersjöprovinserna till samma nivå som det öfriga Ryssland, hade man kunnat aktsamt och försiktigt förändra de föråldrade inrättningarna, beaktandelandets säregna förhållanden, de där inrotade åskådningssätten och vanorna, äfvensom de med de dåvarande förhållandena förknippade intressena. I stället tog ryska regeringen med sina vanliga björnfasoner sig före att bryta sönder allt det existerande. Under det den i Ryssland afskaffade fredsdomarne, införde den dem i Östersjöprovinserna, dock så att de skulle tillsättas af regeringen, d. v. s. bli utan allt samband med landet och utan oberoende. Och så det viktigaste: den började öfverallt införa ryska språket, ej blott i officiella handlingar utan äfven i de högre läroverken och högskolorna. Det tyska språket fördrefs till och med från inrättningar, som grundats och underhöllos på den tyska adelns bekostnad. Och allt detta verkställdes icke sällan helt enkelt genom administrativa förfoganden, utan att använda den mera invecklade och långsammare lagstiftningsvägen. Till Östersjöprovinserna skickades guvernörer, som ej kunde tyska, och åt dem sades: »handlen, och vi skola understöda eder».

Resultatet af denna politik blef allmänt missnöje och därjämte hela det mycket högt stående undervisningsväsendets totala ruin. I detta afseende hade Östersjöprovinserna därintills i Ryssland utgjort ett lyckligt undantag. Det hade varit den enda landsdel, hvarest tyska pedagogiska metoder och civiliserade begrepp lyckats motstå tillochmed vår undervisningsadministrations byråkratiska slöhet och dess reformer. Nu var allt detta förstördt och nedsänkt till de ryska läroverkens allmänna nivå. Vid gymnasierna togo lärarne, af hvilka man fordrade att de skulle undervisa på ryska, massvis afsked. Universitetet i Dorpat, som en gång stått så högt tack vare sina förbindelser med Tyskland, och som gifvit vetenskapen många stormän — åt Ryssland Pirogoff och Grube, åt Europa Bergmann o. a. — förvandlades till en förvisningsort för sådana, som till följd af oduglighet voro oanvändbara vid andra universitet. Antalet studenter aftog betydligt, undervisningen sjönk med några få undantag ned till en mycket låg nivå. En gång hade Katkoff, då hans förstånd ännu icke blifvit helt och hållet omtöcknadt af det patriotiska ursinnet, yttrat, att en förryskning af universitetet i Dorpat skulle vara ett brott mot upplysningen. Detta brott blef nu begånget.

Huru långt man gick i russifikationssträfvandena, framgårdäraf, att tyska läkare instämdes inför domstol, för att de på sina dörrar uthängt på tyska affattade meddelanden till patienterna. Och de af Manasein införda fredsdomarne fällde dem till böter icke i kraft af lag, ty någon sådan lag fanns icke, utan på grund däraf, att H. M. kejsaren önskade att det ryska språket skulle vara det förhärskande i landet. Senaten kasserade dock dessa sorgliga domar.

Bättre var ej ställningen i de rent ryska landsdelarne. Tretton år förgingo mellan Alexander II:s och Alexander III:s död; under denna tid inträffade inga oroligheter, inga attentat, och likväl kvarhölls en betydande del af Ryssland och särskildt hufvudstäderna i förstärkt bevakningstillstånd. Myndigheterna fordrade dess bibehållande år efter år, försäkrande att de därförutan icke kunde styra. Cavour har sagt, att hvarje dumhufvud kan regera med tillhjälp af belägringstillstånd. De ryska styresmännen ville bekräfta denna sats utan att förstå, att i deras fordran på utomordentliga fullmakter inneligger ett medgifvande om egen dumhet. Och dessa utomordentliga befogenheter, gifna för förföljandet af politiska sammansvurne, tillämpades på allting under himmelen: på hyrkuskarna, gårdskarlarna, stenläggningen. Åberopande sig på det förstärkta bevakningstillståndet ålade guvernörerna gårdsägarne fullkomligt godtyckliga böter; man utfärdade reglementen för åkning, stängde torghallar och butiker, fordrade visst slags stenläggning. Det, som enligt lag tillkom stadsfullmäktige, öfverflyttades i kraft af en oformlig tolkning af nämnda fullmakter på polisen, hvars godtycke icke visste af några gränser. I Moskva öfversteg beloppet af de olagliga böter, som öfverpolismästaren ådömt hyrkuskar, under ett enda år 100,000 rubel. Polisens organisation blef ytterst invecklad och därur framväxte talrika förgreningar. Den äldre offentliga och hemliga polisen kvarstod, men i bredd med den under gendarmstyrelsen stående vanliga

hemliga polisen inrättades en särskild hemlig polis, benämnd bevakningen, hvilken delvis subordinerade under den offentliga polisen, dels omedelbart under inrikesministern och som verkade på okända vägar enligt okända instruktioner. I bredd med den tycktes själfvaste gendarmeriet nästan antaga skenet af något slags lagbunden ordning. Hela denna ytterst invecklade organisation ledde endast därtill,att enhvar, som var beklädd med någon myndighet, hade rätt att gripa en människa och förvisa honom utan urskillning; och härvid fanns ingen rätt, ingen rannsakning. De administrativa förvisningarnas antal tilltog i fruktansvärd grad. De användes ej blott mot politiskt otillförlitliga personer, ett begrepp som redan i sig själft öppnade möjlighet till den mest godtyckliga tolkning, utan också i allmänhet mot enhvar, som af någon anledning var myndigheterna obehaglig eller helt enkelt stött sig med polisen. Under furst Dolgorukoffs regemente i Moskva förekommo skriande exempel på dylika maktmissbruk för rent personliga syften. Men äfven i landsorten praktiserades sådant strafflöst.

Och allt detta åsåg den förnedrade ryska allmänheten med ett slags slö likgiltighet. Ingen vågade öppna munnen af fruktan för det oundvikliga straffet. För hvarje helst i någon mån själfständigt ord drabbades man genast af onåd och fann ingenstädes skydd. Reformtidehvarfvets ädla sträfvanden tycktes ha sjunkit tillbaka i ett töcknigt fjärran. Samhället vandes vid att i dessa dagligen, år efter år upprepade företeelser se en naturlig och normal tingens ordning.

Pressen vågade naturligtvis icke knysta ett ord. Dess mest framstående representanter, för hvilka den härskande byråkratin ännu hyst någon fruktan, voro döda: Katkoff, som till följd af sitt inflytande vid hofvet varit ministrarnes buse; Aksakoff, som användt sin glänsande begåfning och sitt ädla sinnelag till den tomma propagandan för slavofilismen, hvilken endast kunnat åstadkomma ökad förvirring i de redan därförinnan bortblandade sinnena. Efter deras bortgång funnos endast medelmåttor kvar, för hvilka det icke tjänade till något att krusa. Genom sekreta förständiganden förbjödos redaktörerna att beröra de mest innehållsdigra frågor, och den som vågade öfverskrida förbudet, blef omedelbart straffad. För alla tidningar af en helst någorlunda liberal riktning hängde lifvet på ett hår, medan åt den slafviska horden af reaktionens tillbedjare lämnades fritt spelrum. De kunde på sin slafviska rotvälska fritt prisa regeringen på alla sätt, berömma dess mest skriande åtgärder och framhålla den som fäderneslandets räddare. En mer eller mindre betydande yttrandefrihet åtnjöto också socialisterna. Liberalismen tycktes regeringen farlig, mensocialismen ansågs, så länge den framträdde i teoretisk form, oskadlig. I följd häraf fingo Marx' läror, i böcker och broschyrer, just på denna tid den vidsträcktaste spridning, isynnerhet bland den studerande ungdomen. Endast den moderatliberala riktningen var fortfarande illa sedd. Inom pressen hade den icke ett enda organ; och böcker, utom de mest upphetsande, har man längesedan upphört att läsa hos oss.

En följd häraf blef, att radikala riktningar togo öfverhand såväl i litteraturen som samhället. Af dessa höll en, som oförsynt exponerade sig, likväl allt mer och mer på att förlora fotfästet, medan en annan, döljande sig bakom teoretiska undersökningar och kärleken till folket, i hemlighet fick makt öfver de oerfarna sinnena. Denna företeelse har upprepat sig i många länder och under olika förhållanden, men öfverallt utgör den ett tecken på ett abnormt sakläge. Den är ett symptom, som antyder en inre sjukdom. I Ryssland har denna företeelse till följd af vår civilisations fattigdom antagit en synnerligen litet tilltalande karaktär. Det reaktionära partiet omfattade, utom den härskande byråkratin, ruinerade adelsmän, som i egennyttiga syften uppsände sina böner till regeringen såsom upphofvet till alla materiella välsignelser och till tjänstemannakarriär. Inom detta parti trängde sig äfven den af Katkoff uppfostrade generationen, som blifvit benämnd de unga brackorna, som ingenting förstod utom godtycke och servilism, och som efter sin afguds föredöme sjöng hymner till regeringen, prisande särskildt Alexander III:s energi och vishet. Till dem hade dessutom anslutit sig hela den massa småsjälar, som uppfylla hvarje samhälle och i synnerhet ett så oupplyst som vårt, som följa med strömmen och äro färdiga att böja sig inför hvarje makt. Naturligtvis inneslöt icke ett enda af dessa element inom sig några garantier för fäderneslandets framtida utveckling och för ett förnuftigt statslif. Man kan säga, att de voro det ryska samhällets sämsta element, hvilka under reaktionens herravälde åtnjöto ett särskildt skydd, allena hade någon talan och avancerade på tjänstemannastegen. Den motsatta riktningen däremot omfattade hela den jäsande ungdomen, som var uppfylld af ädla afsikter, men beröfvad hvarje grundlig förberedelse och hvarje förnuftig ledning. Detta

element kunde ännu mindre än de förstnämnda bidraga till ennormal utveckling af Rysslands samhällslif. Senare utgjorde det det största hindret för en sådan. Socialismen är ett omdömeslöst förnekande af hela det existerande samhällsskicket i en fantastisk framtids namn; hvad kunde den väl gifva samhällsskicket annat än förstöring? Tack vare den socialistiska propagandan beröfvades Ryssland frukterna af Alexander II:s stora reformer. Just denna propaganda hade framkallat reaktionen; den fortfar att vara dess förnämsta stöd. Då den omogna ungdomen samlades till hemliga organisationer och uppviglade folket på fabrikerna, så arbetade den polisen i händerna. En bättre ursäkt för sin tillvaro kunde denna icke finna.

Emellertid saknades icke i det ryska samhället sunda krafter, men de voro tryckta till marken och borttappade bland ytterlighetsriktningarna. Dessa människor arbetade i tysthet ute i landsbygden; de inrättade skolor och byggde sjukhus. Regeringen betraktade dem dock med misstro. Hvarje oberoende människa, som icke kröp inför makten, ansågs i våra högsta kretsar såsom röd revolutionär; han blef misstänkt. Bland allmänheten åter fann han intet stöd. Den mot sin ruin framskridande adeln hade förlorat hvarje självständighet och väntade sin pånyttfödelse genom regeringens nådebevis. Köpmanneståndet befann sig till följd af protektionismen helt och hållet i regeringens händer, hvilken med ett enda penndrag kunde öfverösa det med oförtjänta välgärningar eller undergräfva dess viktigaste intressen. Bondeståndet representerade en orörlig massa, som endast tänkte på det dagliga brödet. Alla tidigare självständiga krafter hade försvunnit och nya hade ännu ej kunnat bildas. Därtill kom, att upplysningens forna plantskolor, från hvilka ljuset utbredt sig öfver Ryssland, voro härjade, medan den socialistiskt stämda ungdomen ansåg de förnuftiga och de moderata för efterblifna. Icke det medborgerliga samhällsskicket utan arbetarefrågan och bondeoroligheter utgjorde föremålet för dess sträfvanden. Icke underligt att de ryska män, som ännu bibehållit klarhet i tanke och ädla ideal, fällde modet, seende ingen utgång ur det fruktansvärda läget. Slöhet lade sig öfver den ryska allmänheten; dess intellektuella och moraliska nivå sjönk betydligt. Den officiella lögnen omslöt samhället från alla håll. Inga uttryck af oberoende åsikter tillätos, medan hycklandeutgjutelser om tillgifvenhet och kärlek — i ett språk som de lifegnas, då de ville ställa sig in hos sin herre — riktades till tronen utan att i ringaste mån motsvara de skrifvandes känslor.

Om ställningen var sådan nedtill, så var den upptill ojämförligt mycket sämre. I hvarje välordnad stat är en af politikens viktigaste uppgifter att draga till regeringen samhällets bästa krafter; här förfor man rakt tvärtom: man upphöjde just de sämsta elementen. Allt, som var oberoende, som hade en egen öfvertygelse, aflägsnades omsorgsfullt, medan det böjliga, inställsamma, låga upphöjdes. Byråkratins hierarkiska stege var liksom ett medel att rensa densamma från alla oberoende element. Om det också någon gång hände, att en anständig människa genom protektion råkade få en inflytelserik ställning, så kom han snart under påverkan af omgifningen; den frätte hans krafter och han förlorade snart hvarje medvetande om skillnaden mellan godt och ondt. Härpå beror den hos oss så ofta iakttagna förvandlingen af människor, så snart de nått de högsta graderna. De bli oigenkännliga. Allt detta är vanliga egenskaper hos den oinskränkta monarkin och det byråkratiska styrelsesättet. Oinskränkta monarker älska i allmänhet att omgifva sig med ögontjänare; självständiga åsikter äro dem obehagliga. Detta är en allmän egenskap hos den mänskliga naturen. Kryperi och smicker äro öfverallt ett utmärkande drag hos hofmän. Endast under perioder, då makten känner sig osäker eller något stort verk förestår densamma, såsom fallet var hos oss under reformernas tidehvarf, vädjas till oberoende samhällskrafters medverkan; så snart behofvet upphört, aflägsnas de. Å sin sida utgör byråkratin en väldig maskin, hvarest hvarje person spelar rollen af ett litet hjul. Vid inträdet i densamma måste tjänstemannen afsäga sig sin personlighet, afstå från hvarje självständighet. Lyda och verkställa, sådan blir från och med nu hans uppgift, och detta äter sig in i hans kött och blod, blir hans andra natur. Sådan är den vanliga gången. Men alla dessa brister hos institutionerna förvärras ytterligare betydligt där, hvarest såsom hos oss en fullständig brist på allvarlig bildning gör sig kännbar. Om till allt detta kommer en reaktion, som misstror hvarje självständig rörelse hos tanken och icke vill veta af någonting annat än tyst undergifvenhet, så kan detta onda nåde fruktansvärdaste dimensioner. I Ryssland ha de högsta regeringskretsarnas moraliska ståndpunkt aldrig varit hög; men under Alexander III sjönk den i en grad, som förefaller rent af otrolig. En liten händelse, som inträffade på den tiden, kan tjäna såsom ett bevis därpå.

Byggaren af järnvägen Rjäsan-Kasloff, Paul von Dervis lämnade efter sig en till många millioner uppgående förmögenhet, som ärfdes af hans två söner, af hvilka den äldre var myndig, men den yngre stod under moderns förmynderskap. Den aflidne hade en broder, Dmitrij, som var ledamot af rikskonseljen. Af rent personliga anledningar kom denne i gräl med brorsonen och fattade beslutet att hindra honom att fritt förfoga öfver sin förmögenhet. Ett frivilligt redskap för intrigen blef Dmitrijs skolkamrat och vän, justitieministern Manasein. Han anmälde för kejsaren, att den unge von Dervis måste ställas under förmynderskap, emedan han förslösade faderns efterlämnade förmögenhet och ruinerade sin omyndige bror. Det gjordes till och med antydningar därom, att medlen användes för politiskt tvifvelaktiga syften. Monarken åter ville ej afgöra en privat angelägenhet blott på ministerns personliga föredragning. Men i stället för att låta saken ha sin laggilla gång, d. v. s. hänvisa den till konferensen af adelns deputerade, alldenstund von Dervis var adelsman, anbefallde kejsaren, att saken skulle undersökas i ministerkommittén. Statens högsta funktionärer sammanträdde för att fälla en dom, som skulle ha till följd, att en fullmyndig adelsman beröfvades sina medborgerliga rättigheter och ådömdes ett skymfligt straff. Efter det justitieministerns föredragningsnot blifvit uppläst, anmärkte Abasa, att man borde affordra förklaring af den anklagade. Därtill svarade de andra, att sedan justitieministern redan infordrat alla nödiga uppgifter, detta vore fullkomligt onödigt; och alla de närvarande skrefvo utan att blinka under beslutet. Här sutto jurister, däribland Pobedonostseff, för hvilka det var mycket väl bekant, att en människas dömande utan att han fått del af anklagelsen och utan hans förklaring är ett skriande brott mot rättsskipningens mest elementära fordringar. De visste att enligt våra lagar i fall, då en kommunal representation icke själf åtalar utan öfverlämnar åt senaten att åtalaen ledamot af kommunalnämnden för missbruk, senaten återsänder handlingarna, om icke den anklagades förklaring finnes bilagd. Och icke desto mindre funno de det möjligt att, för att göra en kamrat i lag, trampa rättvisan och monarkens förtroende under fötterna. Till förmyndare för den unge von Dervis utsågs en annan kamrat och vän till Manasein, senatorn Korobjin, hvilken sålunda alldeles plötsligt liksom från himmelen kom sig till en extra årsinkomst af 30,000 rubel. Alla lyckönskade honom till denna glada händelse. — Emellertid satt den fullkomligt oskyldige von Dervis hemma hos sig på landet utan en aning om det oväder, som hopade sig öfver hans hufvud. Plötsligen meddelas honom, att han såsom slösare ställts under förmynderskap. Lyckligtvis var hans mor, som lefde utomlands, bekant med en person, hvilken hade en ställning och förbindelser vid hofvet. Modern skyndade till henne och förklarade, att allting varit rent förtal, att intet slöseri förekommit, att sedan den gamle von Dervis död förmögenheten tvärtom ökats. Väninnan rådde modern att ingifva en böneskrift till monarken och åtog sig dess frambefordrande. Monarken märkte, att han blifvit bedragen, och befallde, att saken skulle ånyo undersökas inom ministerkommittén. Seende att strecket misslyckats, infann sig Manasein denna gång icke ens till sammanträdet, och de andra underskrefvo nu med samma beredvillighet upphäfvandet af deras tidigare beslut. Man berättade, att Pobedonostseff därefter gråtit inför kejsaren, försäkrande denne, att han blifvit förd bakom ljuset; liksom man skulle kunna låta sig vilseföras i fråga om, att det är otillåtligt att döma en människa utan att ens infordra hans förklaring angående de mot honom riktade anklagelserna. Härvid uppgifves kejsaren hafva yttrat på tal om den främste upphofsmannen till denna sak, Dmitrij von Dervis: »jag skall nog lära den puckelryggen veta hut». Men »puckelryggen» fortfor helt lugnt att sitta kvar i riksrådet, och justitieministern, som så fräckt bedragit sin monark och ertappats för ett bofstreck, fortfor att regera öfver den af honom förhånade rättvisan i det olyckliga Ryssland. Manasein förlorade sin plats först senare, efter det han hittat på sin s. k. samvetsdomstol, till hvilken enligt det af honom uppgjorda förslaget han skulle ha rätt att efter sitt godtfinnande öfverföra mål från allaandra domstolar inom kejsaredömet. En sådan maktlystnad befanns dock alltför fräck.

Man kan med visshet säga, att om målet von Dervis, i stället för att öfverlämnas till en samling af Rysslands högsta funktionärer, hade hänskjutits till den sista bland dess ståndskorporationer, t. ex. småborgarnes, hade det fått en annan utgång. De skulle icke ha tagit på sig att döma en människa utan att gifva honom del af anklagelsen och höra hans svar. Bland dem hade samvetet rört på sig, medan det i den höga församlingen endast lyste genom sin totala frånvaro. Och man måste beakta, att bland dessa höga funktionärer funnos otvifvelaktigt hederliga och anständiga personer. Men detta bevisar just den moraliska ståndpunkten inom de lager, hvarest de mest skriande brott mot rättvisa och moral anses såsom en så alldaglig sak, att det icke ens lönar mödan att fästa något afseende därvid.

Hvilket stöd kunde väl där finnas för den unge monark, som uppsteg på tronen efter sin faders död? Oerfaren och oförberedd för regeringen, invecklad i ett helt nät af lögn, hade han icke en enda människa, på hvilken han kunde lita. Ögonskenligen kunde han, oaktadt de allra bästa afsikter, lätt bli en lekboll i omgifningens händer.

Den nya regeringens historiska uppgift var självklar. Alexander III:s regering hade helt och hållet bestämts genom katastrofen den 13 mars, liksom Nikolai I:s genom upproret den 26 december. I begge fallen inträdde en reaktion, ofta okunnig och skjutande öfver målet, men framkallad genom de föregående händelserna. Deras efterträdares regeringar hade att återföra Ryssland på den normala utvecklingens väg. Mellan begge perioderna fanns dock en väsentlig skillnad. Alexander II hade att förverkliga allt, som fadern försummat, att ombilda Ryssland enligt nya principer. Nikolai II hade icke framför sig så stora uppgifter, alldenstund de största reformerna redan genomförts. Han hade framför allt att återupprätta dem i deras fulla omfång, att göra dem till en verklighet och att på grundvalen af dem uppbygga en fast, lagbunden ordning. Detta hade icke inneburit missaktning mot faderns minne, utan endast ett medgifvande däraf, att olika tider och regeringar hafva olika uppgifter. Det går ju dock icke an attlåta belägringstillstånd under årtionden hvila öfver människorna; man måste ändtligen återvända till normala förhållanden, och ett regeringsskifte erbjuder därtill det gynnsammaste tillfället. Om den unge tsaren icke ens hade gjort ett enda steg framåt utan blott fortsatt på den väg hans farfader anvisat, så skulle alla förnuftiga ryssar varit nöjda. De riktade med oro blickarna på tronen, frågande sig hvad som skulle komma att behålla öfvertaget, tsarens goda natur eller omgifningen, hvilken självfallet icke önskade någonting annat än en fortsättning af godtycket, som tillfredsställde deras personliga intressen och utgjorde det enda för dem tillgängliga verktyget.

Det första steget blef en bitter besvikning. Vid mottagningen (1895) af de från hela Ryssland samlade adelsmarskalkerna fann kejsaren det nödigt att i skarpa uttryck tillbakavisa adressen från Tver, hvari uti en mycket aktningsfull form anhölls om den lagliga ordningens återställande. Han kallade dessa sträfvanden »meningslösa drömmar». Efter att hafva fått höra dessa ord, foro de servila representanterna för det välborna ståndet, på mycket få undantag när, att hålla tacksägelsegudstjänst i Kasanska katedralen, hvarigenom de visade sin moraliska ståndpunkt; men i Ryssland gjorde detta yttrande ett djupt och ogynnsamt intryck. I adressen från Tver hade icke ens talats om konstitution utan blott om befästandet af den lagliga ordningen, som utgör ett oeftergifligt lifsvillkor för samhället. Om detta förklarades för en meningslös dröm, hvad kunde man då hoppas på? Eller få undersåtarna icke understå sig att bedja om förbättrande af sitt öde, ens då detta är för dem outhärdligen tungt?

Likväl, dessa ord, som ingifvits den unge monarken af människor, för hvilka hvarje laglig ordning är förhatlig, hade kunnat undfalla honom tillfälligtvis. Man inväntade hans följande handlingar. De blefvo tyvärr icke i stånd att skingra det första intrycket.

Kejsaren reste till Warschau. Där mottogs han med entusiasm. Det olyckliga Polen väntade af honom helst någon lindring i det outhärdliga tryck, hvarunder det lider. Isynnerhet de unierade, som genom ett bedrägeri förenats med grekiskt katolska kyrkan, hoppades, att dem ändtligen skulle bli tillåtet att bekänna den religion, hvilken de sedan längetillhört. Det tycktes att den unge monarken var tillgänglig för mänskliga känslor. Till läroverken kringsändes en order, som tillät romerskt katolska elever att hålla sig borta från de grekiskt katolska bönestunderna. Men snart blefvo genom ett afgörande i de unierades sak alla förhoppningar grusade. Kejsaren skref egenhändigt på föredragningsnoten: »Polackerna må oförhindradt vörda sin Gud enligt latinskt bruk; ryssarne hafva af ålder varit och skola förblifva rättrogna; tillsammans med sin tsar och tsarinna vörda och älska de högre än allt annat sin egen rättrogna kyrka». Till följd häraf förklarades alla de bedrägligt med ryska statskyrkan förenade unierade för grekiska katoliker. »Jag hoppas», tillade kejsaren, »att dessa regler skola tillfredsställa alla fordringar och skingra all oro, som utsås bland folket af Rysslands och rättrogenhetens fiender.»

Man greps af en sorgsen förvåning. Kan det då vara obekant för kejsaren, att i Ryssland finnas många millioner hederliga och trogna söner af fäderneslandet, hvilka alldeles icke höra till grekiskt katolska trosbekännelsen? Har

då verkligen ingen någonsin förklarat för honom, hvad samvetsfriheten är för något, icke sagt honom, att staten alldeles icke har någon rätt att blanda sig i själens förhållande till Gud, och att hvarje intrång i denna helgedom är en förnekelse af människans moraliska väsen? Eller vet han icke, att en uppriktigt troende, som tänker på sin själs frälsning och ledes af samvetets röst, genom en vink om att den härskande religionen bekännes af kejsaren och kejsarinnan icke blott icke kan dragas öfver till statskyrkan, utan tvärtom snarare stötes därifrån till följd af den bismak af jordisk ögontjänst, som vidlåder en sådan vink? Kan monarken slutligen verkligen tro, att han genom att neka de genom bedrägeri till skenet omvända unierade rätt att fritt bekänna sin tro kan göra slut på alla förebråelser mot oss?

De, som väntat bättre dagar, fällde modet, medan tronens omgifning märkte att det var lätt att strafflöst draga kejsaren vid näsan. En obetydlig händelse ådagalade detta till fullo.

I Petersburg hade förrättats val af stadsfullmäktiges ordförande, »stadshufvudet». Till första kandidat hade valts den unge grefve Mussin-Puschkin, till andre kandidat köpmannenLeljanoff. Emedan grefve Puschkin beklädde en hoftjänst, hade han redan före valen låtit fråga kejsaren, om denne skulle tycka om, att han uppträdde som kandidat. Härpå hade han fått ett mycket välvilligt svar, hvadan ingen betviflade, att han skulle bli stadfäst i befattningen, då det plötsligt blef bekant, att Leljanoff blifvit stadfäst, emedan han erhållit ett större antal röster. Emellertid har vid valen i städerna, i motsats till hvad fallet är vid adelns val, antalet röster, som tillfaller förste och andre kandidaten, med hvarandra ingenting att göra. Vid valen inom adeln utses två kandidater vid samma möte och af lika många väljande. Såsom den förste anses den, som fått de flesta rösterna, såsom den andre den, som i röstetal kommit den förste närmast. I praktiken medför denna ordning oupphörliga svårigheter. Den andre kandidaten är ej minoritetens utan samma majoritets kandidat som den förste, och han tjänar denna majoritet endast såsom reservkandidat för den händelse, att den förste ej blefve stadfästad. Därför måste ställas så till, att han får några röster mindre än den förste. Men då också minoriteten lägger sina röster i samma urna som majoriteten, så kan den lätt kullkasta den sistnämndas beräkningar genom att rösta på dess andra kandidat, hvilken därigenom blir den första. Sålunda beröfvas majoriteten ofta möjligheten att genomdrifva sin kandidat. Detta förhållande framkallar vid adelns möten oändliga intriger bakom kulisserna. Man försöker komma underfund med, på hvem majoriteten kommer att rösta, lyssnar till samtal, följer noga med i hvilken urna rösterna inläggas,Vid valen i Ryssland finnes en skild urna eller låda för hvarje kandidat. så att den slutna omröstningen faktiskt förvandlas till öppen. Stundom förändras instruktionerna midt under omröstningen till följd af, att man observerat minoritetens intriger. För undvikande af dessa olägenheter har för städernas val fastställts ett annat, mycket enkelt system: bägge kandidaterna väljas särskildt vid särskilda möten. Vid denna ordning vet hvarje valman, för hvilkendera af de två kandidaterna han afger sin röst, och huru många röster den andra kandidaten än må få, kan han aldrig bli första kandidat, hvilken alltså också ärkorporationens verkliga utvalde. Den andra finnes endast i reserv för den händelse, att den förste af någon anledning icke skulle kunna bli stadfästad. Detta allt är mycket bra bekant för enhvar, som befattar sig med valen i städerna, och äfven för hvarje jurist; men denna detalj var obekant för kejsaren, som första gången hade att afgöra en sådan fråga. Det borde varit föredragarens, inrikesministerns oafvisliga skyldighet att förklara denna sak för monarken. Emellertid förde han honom medvetet bakom ljuset, och Leljanoff blef stadfästad på den grund, att han fått flere röster än Puschkin. Ministern hoppades, att Leljanoff skulle afsäga sig befattningen, och då skulle han ha utsett sin kandidat till platsen. Denna beräkning slog emellertid icke in, Leljanoff mottog uppdraget, och hela intrigen befanns anordnad i onödan. Men detta minskar ej vederbörandes fel: detta var ett uppenbart och fräckt bedrägeri. Icke desto mindre förblef den minister, som gjort sig skyldig därtill, lugnt kvar på sin post.

De höga ämbetsmännen slogo sig nu löst. De märkte, att de hade fritt spelrum att göra, hvad de behagade, och begagnade sig däraf för sina syften. Den ena efter den andra framträdde med de mest absurda och om okunnighet vittnande förslag och promemorior, i hvilka enhvar under skenet af att vilja förhärliga själfhärskaremakten försökte rycka till sig en större eller mindre del däraf. Chefen för kejsarens böneskriftskansli, Sipjagin, (numera inrikesminister) framlade ett förslag, som lämnade Manaseins tidigare nämnda långt bakom sig. Han sökte bevisa, att den ryska själfhärskaremaktens väsen ligger däri, att kejsaren måste ha möjlighet att själf afgöra alla

ärenden och att utgöra en tillflykt för alla förtryckta, ty endast för honom har folket ett obegränsadt förtroende. På grund häraf föreslog han, att chefen för böneskriftskansliet skulle ha rätt att mottaga alla böneskrifter såväl rörande enskilda angelägenheter som rörande ärenden, hvilka förekomme till behandling i samtliga administrativa verk och domstolar, och att afgöra dem förmedelst personlig föredragning för monarken i öfverensstämmelse med dennes vilja. Ögonskenligen ville D. Sipjagin under självhärskaremaktens firma själf bli en liten autokrat; ty enhvar vet att frågor, som bero af personliga föredragningar, vanligen afgöras enligt denföredragandes åsikt, ity att monarken icke har ringaste möjlighet att kontrollera hvad denne anför. Knappast skall väl detta upprörande förslag bli förverkligadt. Det är klart att alla ministrar måste uppresa sig däremot, ty genom detsamma skulle de faktiskt bli underordnade under chefen för böneskriftskansliet; men endast det, att dylika vilda förslag kunna inlämnas till riksrådet, utgör ett karakteristiskt tidens tecken. Det visar att bland de högsta ämbetsmännen hvarje skamkänsla försvunnit.

Finansministern ville icke vara sämre än hans kamrat och vän. I anledning af det af inrikesministern föreslagna införandet af de kommunala inrättningarna i Västryssland, bevisade han i en promemoria, hvari självhärskaremakten förhärligades, i strid med statsrättens och politikens enklaste begrepp, i strid med historien, såväl Västeuropas som Rysslands, att det autokratiska styrelsesättet vore oförenligt med af ståndsindelningen oberoende representativa inrättningar. Den enda med den autokratiska principen förenliga förvaltningsmetoden är, enligt finansministern, en allsmäktig och allt omfattande byråkrati. Kina ter sig för honom som idealet af statsskick. Då en klok människa predikar dylik galimatias, på hvilken han själf icke kan tro, så måste man söka däri någon baktanke. I detta fall är baktanken påtagligen denna: genom att inför den unge monarken kokettera med självhärskaremakten, vill man samla så mycket makt som möjligt i egna händer, i det man försöker aflägsna allt, som kunde hindra dess fullkomligt godtyckliga användande. För hvarje minister är det naturligtvis fördelaktigt att uppträda såsom en ifrig försvarare af autokratin, ty den utgör grundvalen för hans egen maktställning. Under denna firma vill den efter makt lystna byråkratin, försänkt i formalistiska skrifverier, utan begrepp om folkets verkliga behof och framställande dem i falsk dager allt efter de styrande ämbetsmännens personliga syften, handleda det ryska samhällets lif, styra samhällets utveckling efter sitt eget godtfinnande, omspinna detsamma med ett nät af agenter, hindra dess andhemtning, med ett ord utrota däri all självständighet och all självverksamhet. Man kan föreställa sig hvad resultatet blefve, om detta program blefve förverkligadt. Det vore Rysslands slut; alla dess lefvande krafter skulle bli undergräfda, och det skulle förkväfvas i byråkratins omfamning.Emellertid lämnade inrikesministeriet icke denna promemoria utan svar. Det ville alldeles icke lämna ifrån sig de densamma underordnade och i många afseenden bekväma lokala representationerna. Därför uppträdde det till deras försvar, förklarade att de i självfva verket äro likadana byråkratiska inrättningar som alla de andra, hvilket bevisas däraf, att åt tjänstemännen vid de kommunala representativa inrättningarna tillerkänts rang och uniformer. Den enda olyckan ligger enligt inrikesministerns åsikt däri, att deras verksamhet är alltför litet reglementerad; men såsnart denna brist blifvit fylld, så snart ministeriet hunnit omspinna den lokala självstyrelsen med ett helt nät af stadgar, då blir allting som sig bör.

Sålunda hopar sig öfver de kommunala representationerna, hvilka hålla sig lugnare än vattnet, lägre än gräset, oväder från alla håll — i självhärskaremaktens, d. v. s. i tjänstemannagodtyckets namn. Man vill fråntaga dem skolorna, inskränka deras självbeskattningsrätt, ställa dem under byråkratins förmyndareskap, utdrifva ur dem hvarje spår af oberoende anda och förvandla dem till rent byråkratiska inrättningar. Till hvilken grad detta fälttåg skall krönas med framgång, det skall framtiden utvisa.

I bredd härmed föreslås ock en reform af domstolsväsendet. Också här är resultatet obekant; men med den nuvarande sinnesstämningen i de högsta kretsarna kan man förstå, i hvilken riktning denna reform måste komma att gå. Redan nu återstå af Alexander II:s domstolsstatuter nästan endast den yttre formen; andan har redan längesedan flyktat ur dem. Till Muravjeffs heder måste sägas, att han icke förklarat principen om domarnes oafsättlighet oförenlig med självhärskaremakten, ehuru han vid början af kommissionens arbeten berörde denna fråga och kamraternas exempel var alltför förföriskt. Likväl utsträckes denna princip i projektet icke till de lägre, folket nära stående underdomstolar, med hvilka man vill ersätta de afskaffade fredsdomarne. Och då i bredd med

dessa också distriktscheferna bibehållas, så blifva de endast ett nytt byråkratiskt element, hvilket tränges in i landsortens lif. Genom införandet af brännvinsmonopolet öfversvämmas landsorten dessutom med en hel här af regeringsagenter. Den ryska landsorten, hvarest man härintills ännu kunnat andasendast tack vare den omständigheten, att regeringen var långt borta, omslutes nu af denna på alla kanter. Byråkratin sänder ut öfverallt sina förgreningar, ansträngande sig att omspinna Rysslands hela lif med ett järnnät af godtycke och formalism. Steppernas fria luft förorenas af miasmer, som komma från de petersburgska kanslierna och utbreda sig öfver hela det olyckliga Ryssland.

Emellertid har hela denna byråkrati, som sträfvar att härska öfverallt och att samla allt i sina händer, visat sig fullkomligt oduglig just på det område, hvarifrån den lyckats fördrifva all själfständighet. På folkupplysningens område hade försiggått en förändring, som kunnat hafva viktiga följder. Deljanoff, som krossat de ryska universiteten och därför upphöjts i grefligt stånd, hade dött, hvilande på sina lagrar. Till hans efterträdare utnämndes för första gången en man, som utgått ur lärareståndet och därför var nära förtrogen med dess behof och åskådningssätt, N. Bogoljäpoff, hvilken ännu nyligen varit en god professor i romersk rätt, först valts och sedan af regeringen utsetts till rektor vid universitetet i Moskva och slutligen upphöjts till kurator för Moskvas undervisningsdistrikt. Han hade rykte om sig att vara en oegennyttig man, och man trodde sig kunna vänta, att han skulle begagna sig af sin ställning för att återförskaffa åt universiteten de dem utan skäl fråntagna rättigheterna och att återupprätta vid dem en normal ordning. Detta fordrade aktningen för universiteten och upplysningen, och ögonblicket var det gynnsammaste. Genom denna enda handling skulle en ofantlig popularitet ha förskaffats icke blott den nye ministern utan ock den unge kejsaren, som skulle tett sig som en upplysningens beskyddare och därigenom dragit till sig alla hjärtan. Men sådant är en gång hos oss de människors öde, som stiga uppåt på den byråkratiska stegen och inträda i den högsta byråkratins instängda atmosfer: deras förstånd omtöcknas, och alla sunda begrepp försvinna ur deras hufvuden. Den nya folkupplysningsministern blef den förnämsta motståndaren mot universitetens autonomi. Polismässiga åsikter fingo öfvertaget öfver aktningen för upplysningen. Det som under Nikolai I:s despotiska regering ansetts som normalt, valda rektorer och dekaner, det föreföll i slutet af 19:de seklet efter de storareformerna en minister, som utgått ur det lärda ståndet, alltför farligt. Han hade sig dock bekant, att för icke mer än femton år sedan, vid införandet af de nya statuterna folkupplysningsministeriet, såsom redan nämnts, utsett till nämnda befattningar samma personer, som tidigare till dem blifvit valda af universiteten, och därigenom tydligt bevisat, att dessa val icke inneburo någon fara utan tvärtom förtjänade regeringens förtroende. Sedan hade regeringen härskat oinskränkt, fyllt universiteten med sina kreatur, utsett till befattningar hvem den behagade. Om under denna tid ställningen så förändrats, att valen blifvit farliga, så kunde detta endast vara en bitter ironi, en den skarpaste kritik af 1884 års statuter; därigenom bevisades regeringens fullständiga maktlöshet och nödvändigheten att återvända till den normala ordningen. Men för människor, hvilka makten förblindat, äro de ögonskenligaste bevis bortkastade. Det gynnsamma ögonblicket hade försummats, och det sorgliga sakläge, som framkallats genom 1884 års statuter, förblef bestående.

Det dröjde ej länge, innan de bittra frukterna af dessa statuter blefvo märkbara. Af den obetydligaste anledning uppstodo vid universiteten i Petersburg oordningar, hvilka därpå utbredde sig till samtliga universitet och öfriga högskolor. Orsaken bestod däri, att rektorn före början af en akademisk högtidlighet låtit uppslå en kungörelse, hvari uppräknades de straff, som i lagen stadgades för oordningar på gatorna. Studenterna kände sig kränkta och mottogo rektorn med hvisslingar. För att visa, att denna demonstration icke hade något politiskt syfte, uppstämde de dock genast därpå, fullkomligt ordentligt, kejsarhymnen. Emellertid hade polisen, på förhand underrättad om att inom universitetet förbereddes oordningar, utan anledning kommit på den idén att vidtaga mått och steg på gatorna. Vid utträdet ur universitetet funno studenterna Slottsbron och Nevakajen spärrade. De försökte bryta sig igenom, men polisen släppte dem icke. De började då kasta snöbollar på polisen, hvaraf den ridande polisens hästar blefvo skrämda. Då angrep den ridande polisen med kosackpiskorna hela folkhopen, i hvilken befunno sig ej blott studenter utan ock professorer och andra. Detta var ett brutalt tilltag, som upprörde ej blott studenterna utan hela det petersburgska samhället, hvilket bergfast ställde sig på ungdomens sida. I universitetethöllos sammankomster; studenterna beslöto att icke infinna sig till föreläsningarna, innan dem gifvits upprättelse. Till

alla andra universitet kringsändes emissarier, och öfverallt beslöt man att afhålla sig från föreläsningarna. Det visade sig att medan professorskorporationerna upplösts, studenterna organiserat sig. Emot denna rörelse vidtog det slöa universitetschefskapet, som saknade hvarje medel för moraliskt inflytande, simpla polisåtgärder. Utan all rannsakning och dom, blefvo studenterna massvis skilda från universiteten, och polisen sände dem genast till sina hemorter.

Aldrig hade de forna, valda universitetsmyndigheterna uppfört sig på ett så ovärdigt sätt. Det hade nog händt, att de med fasthet uppträdt mot studentoroligheter, såsom t. ex. i Moskva 1861; men de förhöllo sig aktsamt och kärleksfullt mot den studerande ungdomen. De hade medvetande om de moraliska band, som förenade dem med studenterna och universiteten. Relegation betraktades såsom ett strängt straff, som aldrig tillämpades utan noggrann pröfning. Gentemot polisen uppträdde universitetsmyndigheterna såsom studenternas försvarare. Vid alla polisundersökningar närvar ett ombud från universitetet, hvilket försökte försvara de oskyldiga och lindra de skyldiges öde. Studenterna kände, att man hade omvårdnad om dem. De nya myndigheter, som skapats genom 1884 års statuter, visade sig vara hvad de i själfva verket voro — polistjänstemän. De öfverträffade till och med polisen i urskiljningslös användning af administrativt godtycke. Då professorerna ville ingripa i dessa tillspetsade förhållanden och därför anhöllo att få sammanträda för att öfverlägga om ställningen, såsom fallet varit i Kijeff och Kasan, sades dem, att de icke skulle blanda sig i sådant, som ej angick dem, och de förbjödos formligen att sammanträda. I Moskva fick sig professorn i fysik, hvilken först från katedern och sedan hemma försökt lugna studenterna, en dylik skrapa. Och allt detta understöddes af ett ministerium, som icke ville veta af annat än de mest brutala polisåtgärder. Det är klart, att följden kunde blifva endast ökad upphetsning.

Tack vare tvedräkten bland ministrarna framträdde emellertid till och med inom Petersburgs högsta byråkratiska kretsar personer, som togo studenternas parti. För att komma åtinrikesministern, ingaf finansministern en skrifvelse, hvari han skarpt angrep polisen, bevisade att i studentoroligheterna icke funnits någonting politiskt och föreslog nedsättandet af en skild kommission under ordförandeskap af någon person med monarkens förtroende för undersökning af orsakerna till studentoroligheterna. Detta förslag antogs, och en kommission nedsattes med förra krigsministern general Vannofskij såsom ordförande. Samtidigt meddelades studenterna, att intill undersökningens definitiva afslutande alla deras relegerade och utvisade kamrater skulle få återvända. Detta hade afsedd verkan; oroligheterna upphörde på en tid.

Men regeringen ställde så till, att de förnyades. De bortskickade studenterna fingo i själfva verket alla återvända utom i Kijeff; men här motsatte sig ministeriet envist deras återkallande, sannolikt därför, att bland de relegerade funnos många polackar och judar, hvilka voro inblandade i tidigare oroligheter, som ägt rum i sammanhang med aftäckandet af minnesvården öfver Mickiewicz. Studenterna i Kijeff delade sig i två partier, af hvilka det ena höll på strejkens fortsättande tills de utvisade blifvit återkallade, medan det andra ville anhålla om deras återkallande, men under tiden besöka föreläsningarna. För förnuftiga myndigheter hade det ej varit svårt att understödja de sistnämnda; i stället offrade man dem åt de förstnämnda. Då professorerna åter ville uppträda som medlare och inlämnade en skrifvelse därom, blefvo de förbjudna att sammanträda. Ett sådant handlingssätt kunde naturligtvis endast ytterligare underblåsa elden och stärka de radikala elementen, hvilka till och med började gripa till våld, för uppnående af sina syften. Kijeffs studenter kringsände öfverallt emissarier med anhållan om understöd, i följd hvaraf den vid de andra universiteten redan nedlagda strejken återupplifvades med ny kraft. Då grep ministeriet till en alldeles ovanlig åtgärd: det relegerade samtliga studenter vid Rysslands samtliga universitet och kungjorde därjämte, att de finge inlämna ansökningar om återinträde; ministeriet komme dock efter egen pröfning att bevilja endast deras ansökningar, hvilka det ansåg tillförlitliga. Detta var ett cyniskt upphöjande af det administrativa godtycket till ledande princip vid universitetens styrelse. En del af studenterna, som kosta hvad det ville, nödgades hålla sina examina,gingo in på denna anordning, men en betydande del förblef relegerad. Universiteten råkade i fullkomligt upplösningstillstånd; studenterna hade blifvit kränkta, professorerna desslikes, allmänheten var upprörd, men polismakten i ministerns och hans kreaturs personer triumferade.

Emellertid hade Vannofskijs kommission slutfört sina undersökningar. Hvad dess redogörelse innehöll, förblef obekant för allmänheten. Man säger, att vid densamma ej fästats ringaste afseende, hvilket mycket bedröfvat

general Vannofskij. Till Rysslands kännedom framlade man endast kejsarens resolution i saken, skrifven såsom det påstås af Pobedonostseff. Från tronens höjd i monarkens namn uttalas där först ett lätt klander mot polisen; men hufvudsakligen innehöll den en skrapa åt underordnade myndigheter och särskildt åt professorerna, hvilka icke förmått förskaffa sig den nödiga moraliska auktoriteten öfver studenterna och återhålla dem från oroligheter. Ministeriet ålades att härför gifva professorerna en anmärkning och, om så blefve nödigt, vidtaga stränga åtgärder. Klandrades så äfven allmänheten, som genom sina sympatier understödt de oroliga studenterna. Med andra ord, alla klandrades utom de, hvilka drabbades af det egentliga ansvaret för oordningarna. Från de skyldiges axlar vältrades skulden på de oskyldiges.

Om det är sant att denna resolution skrifvits af Pobedonostseff, så är den åter ingenting annat än ett uppenbart bedrägeri, genom hvilket han vilseledt monarken, som icke kände det verkliga sakläget. För Pobedonostseff, som engång stått universiteten nära och varit motståndare mot de nya statuterna, var det mycket väl bekant, att hvarje korporativt samband mellan professorerna upphäfts genom dessa statuter, att dem visats fullständigt misstroende och att deras moraliska auktoritet undergräfts; han visste att under många års tid regeringens hela diktan och traktan gått ut på att skilja professorer och studenter åt och att inskränka de förstnämdas befogenheter till hållandet af föreläsningar; att hvarje gång de ingrepo i studenternas förhållanden, man gifvit dem skrapor och sagt, att detta alls icke var deras sak; att till och med under de senaste oroligheterna man afslagit professorernas anhållan att få sammanträda för att diskutera ställningen och riktat stränga anmärkningar mot dem, som försökt verka lugnandepå studenterna. Och plötsligen förebrådde regeringen nu dessa på allt sätt förnedrade professorer, att de icke förstått förskaffa sig någon moralisk auktoritet öfver studenterna, under det att regeringen själf gjort allt för att förstöra denna auktoritet. Och hvilket begrepp om moralisk auktoritet måste väl de personer hafva, hvilka inbilla sig att en sådan kan förvärfvas genom stränghetsåtgärder från regeringsmyndigheters sida! Skulle det för författaren af denna egendomliga resolution verkligen vara obekant, att moralisk auktoritet öfver ungdomen kan förvärfvas endast af oberoende personer genom inbördes förtroende och aktning? Dess främsta villkor äro uppriktighet och sanningsenlighet; men hvad kan väl en uppriktig och sanningskär professor säga åt studenterna beträffande universitetens ställning och regeringens förhållande gent emot dem? Han kan endast säga, att regeringen förstört universiteten, visat fullständigt misstroende mot professorerna och fullständigt förakt för upplysningen, att den förvandlat universiteten till kanslier eller samlingar af polistjänstemän, oförmögna att i ringaste mån utöfva något moraliskt inflytande på den åt dem anförtrodda ungdomen. Månne han härigenom kunnat tillbakahålla dem från oroligheter? Såsom en mognad och förståndig man, kan han kanske bevisa dem, att det är gagnlöst och farligt att sträfva efter rättvisa och söka några garantier för individen i ett land, hvarest otygladt godtycke och hycklande servilism råda, hvarest myndigheterna äro allt, samhället ingenting; men skall väl ungdomen efterfölja råd, som strida mot människosjälens ädlaste sträfvanden? Under närvarande förhållanden liksom för femtio år sedan under det ryktbara 40-talet kan endast den professor förvärfva sig moralisk auktoritet öfver studenterna, som står i opposition mot regeringen; den åter, som bjuder till att vara den i lag och åtnjuter dess bevågenhet, förlorar allt moraliskt inflytande. Under reformernas tidehvarf var förhållandet ett annat; men regeringen har själf förstört de grodder till en förnuftigt konservativ riktning, som på den tiden började uppkomma inom de ryska universiteten. Skulden härför faller helt och hållet på regeringen, och om den nu vill vältra densamma öfver på professorerna, så är detta ingenting annat än en upprörande oärlighet.

Men om författaren af den allerhögsta resolutionen tagitpå sig hela ansvaret för den förvrängning af fakta och för alla de absurditeter, hvilka den innehåller, så var folkupplysningsministerns ståndpunkt ännu sämre. Rykten ha gått, som velat förmäla, att han aflägsnats från delaktighet i resolutionens affattning; i så fall var detta mot honom en skymf, och huru kunde han då kvarstå på sin post? Ur moralisk synpunkt var detta så mycket omöjligare, som han genom att kvarstanna tog på sig hela ansvaret för den skrapa, som gafs åt hans underordnade, under det att han fullkomligt väl visste, att han själf förbjudit dem att sammanträda och gjort dem anmärkningar för deras ingripande; och efter allt detta vältras skulden på dem! Hans handlingssätt kan icke urskuldas därmed, att han kvarstannar mot sin vilja: en hederlig människa kvarstannar icke där, hvarest man fordrar af honom sådant, som strider mot heder och samvete. Om han åter själf deltagit i resolutionens affattning,

grundad på en falsk framställning af fakta, huru skall man då benämna ett sådant beteende? I betraktande af hans oförvitliga föregående, vill man ej besluta sig för att misstänka honom för sådant.

Men hvilken hans andel i affattningen af kejsarens resolution än må ha varit, så utgör den dock den minsta af hans försyndelser. En oförskylld anmärkning kan man lätt smälta. Moraliskt drabbar en sådan endast den, som gör anmärkningen; icke den, som får mottaga densamma. Genom dylikt förnedras endast regeringens anseende. Ojämförligt mycket sämre voro de grymma åtgärder mot den studerande ungdomen, som utarbetades af en konferens af krigs-, finans-, jordbruks-, folkupplysnings- och inrikesministrarna, under hvilka olika läroinrättningar subordinera, och hvilka åtgärder godkändes af kejsaren. Icke blott för föranstaltande af oordningar uti eller utom högskolorna utan äfven för envist uteblifvande från föreläsningarna och för uppmaning därtill dömas enligt antydda bestämmelser de unga männen till fullgörande af värneplikt under ett till tre års tid utan afseende på familjeförhållanden, uttagen lottnummer eller ens otillräcklig ålder, med förlust därtill af de för innehafd bildningsgrad stadgade lättnader i tjänstetiden. De, som äro odugliga till fronttjänst, skola tjänstgöra såsom obeväräde. För första gången framträder en sådan anordning såsom allmän lag. Före reformperioden hände detstundom att isynnerhet politiska förbrytare instuckos i hären som soldater; men detta var undantagsfall och därtill fordrades för hvarje gång en särskild allerhögsta befallning. Endast lifegna gjordes till rekryter efter deras herrars godtfinnande. Med införandet af den allmänna värneplikten försvann allt detta. Soldattjänsten upphörde att vara ett straff; tjänsten för fäderneslandet erhöll en högre och ädlare betydelse. För närvarande hålla vi på att återvända till åskådningssättet och metoderna före reformperioden; den ryska armén sänkes åter till betydelsen af ett straffkompani. Därtill kommer, att hvad som förut tilläts endast i sällsynta undantagsfall på grund af monarkens personliga beslut, det upphöjes nu till en regel, hvars tillämpning göres beroende af ministrarna. För domen öfver de felande ynglingarne tillsättas särskilda kommissioner af representanter för olika verk, och mot vederbörande ministers beslut gifves ingen appell. En stor mängd ynglingars öde, till och med förvärfvade rättigheter öfverlämnas helt och hållet åt ministergodtycket. Till oformlighetens förfullkomnande bär hela denna anordning prägeln af fullständigaste laglöshet. Den blef helt enkelt af inrikesministern delgifven senaten, under det att enligt kejsardömets grundlagar upphäfvandet af lagar bör ske genom af monarken egenhändigt undertecknade allerhögsta påbud. Och hela denna hårda orättrådighet, som påminner om de sämsta tiderna före reformperioden, åstadkommes under medverkan af folkupplysningsministern och på hans ansvar, denne minister, som varit professor och tillhört universitetet i Moskva!!

Det måste emellertid sägas, att dessa åtgärder tillsvidare egentligen tjänat endast till att afskräcka. Tillämpa dem har man härintills icke behöft, ty universiteten hafva efter ferierna åter öppnats under fullständigt lugn. Alla relegerade studenter fingo möjlighet att återvända, och därigenom blefvo anledningarna till oroligheter aflägsnade. Om lugnet blir långvarigt är svårt att säga. Att återställa det yttre lugnet vid universiteten är naturligtvis icke svårt. Men inbilla sig, att råa polisåtgärder vore i stånd att åstadkomma en moralisk pacifikation, kan endast den, som saknar hvarje begrepp om ungdomens egenheter och sträfvanden. Dylika åtgärder kunna endast uppreta lärare och elever och göra dem till regeringens oförsonliga fiender. Och emellertid saknar regeringen möjlighet atthandla annorlunda, ty hon har själf förstört professorskorporationerna, det enda verktyget för utöfvandet af moraliskt inflytande. Det är icke med inspektionens förvånansvärdt naiva föreskrifter, icke genom bildandet af litterära cirklar och studentinternat man kan lugna de upprörda sinnena. Härtill fordras främst, att man återställer den normala ordningen vid universiteten, d. v. s. återgifver dem de rättigheter, som tillhöra dem enligt deras väsen och som förlänats dem genom de gamla statuterna af 1804, 1835 och 1863. Men naturligtvis förefaller en sådan åtgärd de af polisanda besjälade ministrarne alltför radikal. Måhända anser man till och med, att däri skulle ligga en eftergift åt studentoroligheterna. Hvem skulle väl kunna besluta sig för ett sådant steg med den nuvarande riktningen inom regeringskretsarna? Därtill kommer att den allena icke skall kunna medföra önskad nytta. För att lugna sinnena tarfvas en fullständig förändring af hela den inre politiken. Så länge studenterna helt och hållet äro lämnade i alla möjliga hemliga och offentliga polisinrättningars våld, så länge människor i mängd gripas och förvisas utan dom och ransakning, skola anledningar till oroligheter alltid kvarstå. Kvarstå skall äfven den hemliga organisationen, och allmänheten skall egna den sina sympatier såsom

en protest mot det hos oss härskande godtycket. Det ryska samhället vågar ej höja sin röst, men det ägnar i hemlighet sina sympatier åt dem, som djärfvas göra det. Härigenom förklaras till stor del nihilisternas framgångar, och detta skall upprepas beständigt, tills en sådan tingens ordning här inträder, som förmår tillfredsställa samhällets förnuftiga fordringar. Då ryssen ser på sitt fäderneslands närvarande läge, gripes han af djupt vemod och till och med förtviflan. Därför finner han någon tröst vid anblicken af företeelser, hvilka visa att i Ryssland ännu finnes lefvande krafter och ädla sträfvanden; härigenom upprätthålles hoppet på en bättre framtid. Huru tanklösa ungdomens oro och syften än stundom äro, så stå de dock ojämförligt mycket högre än den slöa undergifvenhet, hvarmed massan af det ryska samhället uthärdar det godtycke, som nedtrycker detsamma, tyst mottagande hvarje nytt slag, som drabbar det i form af en nåd, och likgiltigt för de slag, som drabba de med Ryssland förbundna nationaliteterna.Bland alla de länder, som lyda under de ryska tsarernas spira, fanns ett, som utmärkte sig genom fullständig ordning och välstånd; det var Finland. Under det att man för närvarande kan resa genom hela Ryssland från Ishafvet till Turkestans stepper utan att möta en enda glädjande företeelse eller en enda belåten människa med undantag af dem, hvilka begagnande sig af maktens skydd fiska i grumligt vatten, hafva människorna i nämnda land lefvat fredligt och lyckligt, nöjda med sin lott och sina inrättningar och välsignande de ryska monarkerna, som beskyddade dem. I Ryssland öfverallt godtycke och förtryck, här lagbunden ordning och frihet — se där en kontrast, som man kunde iakttaga redan omedelbart utanför Petersburgs portar. Den ådagalade med fullkomligaste klarhet det konstitutionella styrelsesättets företräde framför den oinskränkta monarkin. Sådant kunde icke tålas. Finland var en nagel i ögat åt den petersburgska byråkratin, och mot detsamma påbörjades fälttåget.

Finlands konstitutionella rättigheter hade blifvit bekräftade genom fullkomligt klara och tydliga lagar och aldrig i minsta mån betviflats. Före föreningen med Ryssland hade Finland utgjort en del af svenska riket och af ålder åtnjutit samma politiska rättigheter som det svenska folket. Dessa bestodo hufvudsakligen i de af adeln, prästeståndet, borgareståndet och bondeståndet sammansatta ständernas rätt att deltaga i lagstiftningen och beskattningen. En tid var det aristokratin som i Sverige hade det största inflytandet, och detta ledde mot statens upplösning. Men under Gustaf III blef monarkins makt återställd i sin förra kraft. Hans rättigheter och förhållande till ständerna blefvo bestämda genom Regeringsformen af 1772 och Förenings- och Säkerhetsakten af 1789.

Alltifrån det att Ryssland närmat sig Östersjön, blef Finlands läge mellan Sverige och Ryssland svårt. Från och med Peter den stores tid blef landet en beständig krigsskådeplats. I följd däraf uppkom i detsamma en sträfvan att afskilja sig från Sverige och bilda en själfständig neutral stat. Ryska regeringen underblåste denna tanke. I ett manifest, afgifvet i anledning af kriget mot Sverige 1742, vände sig Elisabet direkte till finnarne med ett upprop, hvari hon förklarade för dem, att om de önskade afskilja sig från Sverige och bilda enoberoende stat, Ryssland skulle bistå dem däri. Under Katarina, vid tiden för kriget med Sverige, framträdde denna sträfvan genom Anjalaförbundet, hvilket slutits af officerare i svenska hären mot konungen. Genom Sprengtporten trädde förbundet i underhandlingar med ryska hofvet. På hans framställning skref kejsarinnan egenhändigt: »Därest fråga vore väckt om Finlands själfständighet, så skulle svaret, att detta förslag icke skulle strida mot Rysslands intressen, vara lätt att gifva». Ärendet lämnades till pröfning åt en konferens af högtställda ämbetsmän och dess beslut blef, att, »alldenstund Finlands förening med Sverige aldrig kan vara för oss fördelaktig, så måste vi framför allt fordra Finlands afskiljande från detta land». Under Katarina ledde dessa underhandlingar dock icke till något resultat. Men Sprengtporten, som inträdt i rysk tjänst, fortsatte under Alexander I sina intriger. Han sträfvade till att af Finland bilda en särskild stat, förenad med Ryssland, och Alexander blef anslagen af dessa planer, som fullkomligt motsvarade hans tänkesätt. De förverkligades efter det krig med Sverige, som ledde till Finlands eröfring.

Redan före krigets slut kallades till Petersburg deputerade för samtliga stånd, med hvilka man ville öfverlägga om sakläget och om de åtgärder, som borde vidtagas för ordnandet af Finlands förhållanden. De deputerade ansågo sig likväl icke befogade att fatta några beslut. De och med dem Sprengtporten yrkade på sammankallandet af en verklig landtdag, sammansatt enligt landets lagar. Sprengtporten framhöll att detta var det

enda sättet att vinna finnarnes hjärtan och göra dem tillgifna Ryssland. Alexander samtyckte, alldenstund detta ingick i hans planer, och landtdagen sammankallades till Borgå. I manifestet af den 27 mars 1809 yttrades:

»Sedan Wi, efter Försynens skickelse, tagit Storfurstendömet Finland i besittning, hafve Wi härmed velat bekräfta och stadfästa Landets Religion och Grundlagar samt de Privilegier och rättigheter hvart och ett stånd inom berörde Storfurstendöme i synnerhet, och alla dess Inbyggare i gemen, så högre som lägre, hittills enligt konstitution åtnjutit; lofvandes att bibehålla alla dessa förmåner och Författningar fasta och oförryckta i sin fulla kraft.Till yttermera visso, hafva vi tecknat denna försäkringsakt med vår egenhändiga underskrift».

I det tal, som Alexander höll vid landtdagens öppnande yttrade han:

»Jag har önskat se Eder för att gifva Eder ett nytt vittnesbörd om mina syftemål för Edert fäderneslands välfärd. Jag har lofvat att vidmakthålla Eder författning, Edra grundlagar; Edert inkallande härtill utgör en borgen för mitt löfte.» — — —

I de till landtdagen öfverlämnade propositionerna yttrades:

»Då H. K. M. inkallat Finlands ständer till en allmän landtdag, har Han dermed velat afgifva ett högtidligt vittnesbörd om Sina högsinnade afsigter att bevara och oförkränkt upprätthålla landets religion, lagar, författning, alla ståndens rättigheter och privilegier i allmänhet samt hvarje medborgares i synnerhet.»

Alexander ville med en ännu högtidligare akt befästa bandet mellan Finland och Ryssland. I domkyrkan i Borgå, sittande på en tron, prydd med Finlands vapen, mottog han ständernas trohetsed. I ceremonielet står bland annat (§7): »Hvarefter generalguvernören kungör, att H. K. Majestät behagat högtidligen stadfästa Finlands konstitution, bekräftande den genom sin underskrift; han uppläser högljudt Försäkringsakten och öfverlemnar den åt landtmarskalken.» Adelns trohetsed lydde sålunda:

»Vi Finlands — — —, som vid denna Landtdag å egna och våra hemmavarande medbröders vägnar församlade äro, lofve och svärje, samtelige och hvar i synnerhet, vid Gud och Hans Heliga Evangelium, att vi vilja och skole för vår rätta Öfverhet hafva och hålla den Stormäktigste Furste och Herre Alexander den förste, kejsare och sjelfherskare öfver hela Ryssland och Storfurste af Finland samt oryggelige upprätthålla landets Grundlagar och Constitution, sådana de för det närvarande äro antagna och gällande, allan Öfverhetens rätt styrka.» o. s. v.

Sålunda hade Alexander I redan före freden med Sverige genom en högtidlig akt förenat Finland med Ryssland efter att ha lofvat upprätthålla dess rättigheter och dess konstitution. Då vid fredsunderhandlingarna Sveriges ombud påyrkade, atti traktaten skulle inryckas en paragraf, innehållande att Rysslands kejsare förbinder sig att bevara oförkränkta Finlands rättigheter och konstitution, såsom i liknande fall plägar ske, så svarade det ryska fredsombudet Rumjantsoff därtill, att förhållandet här var alldeles annat än vanligt, att kejsaren redan förvärfvat sig finnarnes kärlek, mottagit deras trohetsed och bekräftat deras rättigheter. »Detta argument verkade», skref Rumjantsoff till kejsaren. Till följd däraf säges i § 6 af fredstraktaten i Fredrikshamn endast att:

»Sedan H. M. Kejsaren af Ryssland redan gifvit de ojäfaktigaste bevis af den rättvisa och mildhet, hvarmed H. M. beslutit att regera öfver innevånarne i det Land, Han sig nyligen tillvunnit, i det Han ädelmodigt, själfmant och af egen böjelse försäkrat dem om en fri utöfning af deras Religion, af deras egendomsrätt och privilegier, ser H. M. Konungen af Sverige sig dymedelst frikallad från den Honom annars heliga plikt att göra förbehåll härom till sina fordna undersåtars förmån.»

Alltså blef Finlands statliga ställning endast på den grund icke föremål för en internationell förbindelse, att dess konstitution redan blifvit bekräftad af ryske kejsaren. Om detta skett enligt hans eget godtfinnande, så hade också finnarnes trohetsed aflagts frivilligt. Detta sades rent ut i manifestet af den 4 april 1809:

— — — »Jemte det Wi alltså härigenom meddela våra trogne undersåtare i Finland berörde Act, vele Wi tillika gifva dem tillkänna, att då Wi bibehållit och lämpat Oss efter detta Lands urgamla bruk, anse Wi den Trohetsed Ständerna i allmänhet och Bonde-Ståndets Deputerade i synnerhet, å egna och deras hemmavarande medbröders vägnar, frivilligt och otvunget aflagt, såsom god och förbindande hvarje Finlands Inbyggare utan allt undantag.»

— — —

Alexander framhöll med afsikt eftertryckligen, att Finland förenades med Ryssland icke såsom ett eröfradt land utan som ett land, hvilket frivilligt underordnat sig den ryske kejsarens spira.

Man beslöt äfven bibehålla landets militära institutioner. Uti ett rörande denna sak den 27 mars 1810 utfärdadt manifest yttrades:»Från den stund, då genom Försynens skickelse Finlands öde blef Oss anförtrodt, har Wår föresats varit att styra detta Land på ett sätt öfverensstämmande med Nationens frihet och de i dess Constitution henne förvarande rättigheter. — — — Alla de författningar Wi hittills vidtagit i afseende å Landets inre styrelse äro blott en följd och en tillämpning af denna grundsats. Religionens och lagarnas bibehållande, Ständernas sammankallande till en allmän Landtdag, inrättningen af en Regeringskonselj i Nationens sköte, den lagskipande och verkställande maktens orubbade skick, utgöra härå tillräckliga bevis för att försäkra Finska Nationen om dess politiska tillvarelse och de rättigheter densamma åtfölja.» — — — — — —

Den af Alexander inrättade regeringskonseljen fick senare denna benämning förändrad till senat i afsikt att likställa den såsom statens högsta institution med kejsardömets och konungariket Polens senater. I det af denna anledning år 1816 utfärdade manifestet säges:

— — — »Öfvertygade att den Författning och de lagar, som öfverstämmande med Finska folkets lynne, seder och bildning, under en lång följd af år utgjort grundvalen för dess borgerliga frihet och lugn, icke kunde, utan våda för dessa, inskränkas eller rubbas, hafve Wi ifrån första stunden af Wår regering öfver detta Land, icke allenast på det högtidligaste bekräftat samma Författning och lagar, med de hvarje Finsk Medborgare, i följe deraf, tillkommande friheter och rättigheter, utan ock efter föregången öfverläggning med landets församlade Ständer, tillförordnat en särskild Styrelse, som under namn af Wår Regerings-Konselj, sammansatt af Finske Män, hittills i Wårt namn besörjt Landets Civila förvaltning och rättvisans skipande i sista Instans, oberoende af all annan makt, än Lagarnes, och den Wi såsom Regent i följe af dem, Sjelfve utöfve. Det är på sådant sätt Wi velat både ådagalägga de tänkesätt, som ledt och framgent skola leda Oss i hänseende till Wåre Finske Undersåtare, och tillika för evärdeliga tider, befästa den försäkran, de af Oss emottagit, angående bibehållandet af deras särskilda Författning under Wår och Wåra efterträdares spira.» — — —

Efter allt detta tyckes det, att ingen människa, som ej vill tillsluta ögonen för sanningen, kan hysa ringaste tvifveldärom, att Finland förenats med Ryssland icke såsom ett eröfradt område utan som en särskild stat, med egen konstitution, ehuru oskiljaktligt förenad med Ryssland. I Speranskys framställning till kejsar Alexander angående de finska ärendena af den 23 februari 1811 säges rent ut: »Finland är en stat och icke ett guvernement». Därför lyder också § 4 i Rysslands grundlagar: »Med ryska kejsardömets tron äro oskiljaktligt förenade konungariket Polens och storfurstendömet Finlands troner». Detta är fullkomligt klart, och annorlunda kan det icke vara, ity att om också monarken är gemensam, hans makt är olika i de två staterna: i den ena är den oinskränkt, i den andra inskränkt genom konstitutionen och ständernas rättigheter. Regeringsformen, d. v. s. högsta maktens organisation, är i de förenade staterna olika. Denna förening är en sådan, som i statsrättsvetenskapen benämnes realunion. Alla invändningar, som göras mot denna definition på den grund, att i föreliggande fall de två staterna icke äro lika berättigade, sakna giltighet, ity att samma schablon icke passar på alla realunioner lika litet som på alla konstitutioner. Villkoren kunna växla, men till sitt väsen underligger ifrågavarande förhållande intet tvifvel: det är grundadt på lagens bokstaf.

Då Alexander I införde denna ordning i det af de ryska vapnen nyss eröfrade landet, leddes han icke blott af sin ungdoms liberala öfvertygelser; han hade i sikte mycket bestämda politiska syften: han ville icke blott lyckliggöra det underkufvade folket utan äfven beakta Rysslands sanna intressen. I ett af Danielson publiceradt sekret reskript till Finlands generalguvernör beträffande förhållandet till Sverige säges:

»Genom Finlands förening med Ryssland har målet med alla våra planer i afseende å detta land blifvit uppnådt. Däraf hafva följt tvenne hufvudsakliga regler:

1:o. Att icke under någon förevändning blanda sig i Sveriges inre angelägenheter. 2:o. Att i afseende å den inre

ordningen i Finland bereda dess folk ojämförligt större fördelar i föreningen med Ryssland än det under Sveriges öfverherrskap åtnjutit.

Ur den första af dessa regler har hela det uppförande, vi hittills gent emot förhållandena i Sverige iakttagit, framgått.Den andra åter har gifvit upphof till den ordning, som för närvarande är verksam i Finland.»

Och vidare:

»Vid ordnandet af Finlands förhållanden har Min afsikt varit, att gifva detta folk politisk tillvaro; så att det icke må anse sig såsom af Ryssland eröfradt, utan såsom förbundet med detsamma genom sin egen uppenbara fördel, därför:

1) Hafva icke allenast dess borgerliga, utan också dess politiska lagar bibehållits — — — —»

Historien har rättfärdigat denna humana och tillika fjärrskådande politik. Under 90 år har Finland varit förenadt med Ryssland, och under hela denna tid har det icke gifvit ringaste anledning till politiska förvecklingar. Om det år 1812 utgjort ett missnöjdt område, som sträfvat till återförening med Sverige, och om Ryssland därför varit tvunget att hålla där en större eller mindre mängd trupper, så hade krigets utgång kanske blifvit en annan. Under Nikolai I invecklades Finland i det orientaliska kriget för intressens skull, som voro för detsamma fullkomligt främmande; landet förlorade härunder hela sin handelsflotta, som förstördes af engelsmännen; men detta rubbade på intet sätt dess trohet. Därom ha Rysslands monarker vittnat från tronens höjd, och detta mer än uppväger det förtal, hvarmed man nu slösar mot landet, och som icke stödes ens genom någon skugga af bevis.

Alexander I, hvilken som bekant under senare hälften af sin regering blef sina liberala sträfvanden otrogen, sammankallade emellertid icke vidare någon landtdag, hvilket förorsakade en stagnation i lagstiftningen. Enligt Finlands konstitution, grundad på svenska lagar, berodde ständernas sammankallande då helt och hållet af monarkens godtfinnande. Samma förhållande fortbestod äfven under Nikolai I:s långa regering. De kraf samhällslifvet uppställde fylldes genom administrativa förfoganden. Enhvar, som helst något är bekant med statsrätten, vet, att gränsen mellan lag och administrativ förordning är mycket sväfvande, till följd hvaraf starka regeringar icke sällan tillåta sig att på administrativ väg afgöra sådant, som rätteligen borde bestämmas genom lag. Finlands konstitution lämnade i detta afseende åt monarken ett stort spelrum: hela det ekonomiska och administrativa området stodöppet för hans förordningsrätt. Icke desto mindre blefvo grundvalarne för Finlands af kejsaren bekräftade konstitution till och med under denna despotiska regering orubbade. Finska författare påminna om ett yttrande af denne monark, fälldt vid ett annat tillfälle: »Då den gudomliga Försynen ställt en människa i spetsen för 60 millioner likar, så har detta skett, för att han skall vara ett föredöme i ordhållighet och samvetsgrant uppfyllande af sina löften». Det vore ej ur vägen att ihågkomma dessa ord i närvarande tid. Denne mäktige härskare motstod till och med dåvarande generalguvernören Zakrewskys frestelser, då denne vid hans tronbestigning försökte öfvertala honom att icke bekräfta Finlands konstitution utan tvinga finnarne att aflägga trohetseden enligt rysk lag. Han visste att ett sådant beteende skulle vara ett brott mot lag och mot Alexander I:s högtidliga löften. Det skulle vara liktydigt med en afsägelse af den finska tronen, och då hade förhållandena mellan Finland och Ryssland därefter bestämts endast genom den råa styrkans rätt.

Alexander II:s för Ryssland betydelsefulla regering blef också för Finland början till ett nytt lif. Första gången efter 1809 blef landtdagen åter sammankallad. Härigenom befordrades icke blott lösningen af många viktiga frågor, som tarfvade ständernas medverkan, hvilket äfven framhölls i ett i anledning däraf utfärdadt nådigt påbud, utan kejsaren ville äfven därigenom inför Europa visa, att om han ock vid denna tidpunkt höll på att undertrycka den polska resningen, han icke gjorde detta såsom fiende till folkens frihet. Han ville visa sig såsom en vän af konstitutionella inrättningar, då de framträda icke såsom ett revolutionärt yrkande, utan såsom tingens lagenliga ordning, öfverensstämmande med folkets sanna intressen. I det tal, som han höll vid landtdagens öppnande, lofvade han till och med att utvidga de konstitutionella rättigheterna. Den högsinte monarken yttrade nämligen bland annat: »Fasthållande vid de *konstitutionellt monarkiska grundsatser*, som uppbäras af finska folkets öfvertygelser samt äro sammanvuxna med landets lagar och institutioner, vill jag genom sagda förslag ytterligare utsträcka den rätt till själfbeskattning ständerna nu grundlagsenligt äga, äfvensom återgifva ständerna

den motionsrätt, dem af ålder tillhört» — — — »Det tillhörEder, representanter för Storfurstendömet», slutade han, »att genom värdighet, hofsamhet och lugn i edra öfverläggningar ådagalägga, att fria institutioner långt ifrån att vara vådliga utgöra en borgen för ordning och trefnad hos det folk, som i samråd med sin regent och med praktiskt förstånd arbetar på utvecklingen af sin välfärd.» Finlands representanter hafva tillfullo rättfärdigat dessa förhoppningar.

Den viktigaste utvidgningen af de konstitutionella rättigheterna var fastställandet af landtdagarnes periodicitet. Enligt § 2 af 1869 års landtdagsordning måste de sammankallas minst hvart femte år. Genom § 71 i samma lag föreskrifves, att landets grundlagar kunna ändras endast på monarkens förslag och med alla ståndens samtycke, och i stadfästelsen af landtdagsordningen säges, att monarken förbehåller sig sin rätt, sådan densamma uti regeringsformen af 1772 och Förenings- och Säkerhetsakten af 1789 försäkrad finnes, hvarigenom också bägge dessa lagar erkännas såsom Finlands grundlagar.

Under Alexander II, år 1878, stiftades också den nya värnepliktslagen, som ersatte det tidigare, föråldrade indelningsverket. Såsom fallet plär vara vid underhandlingar, skedde detta genom ömsesidiga eftergifter. Finland förband sig att upprätthålla 5,000 man egna trupper till landets försvar. Af lagens 124 paragrafer blefvo 14 enligt ständernas hemställan erkända såsom hörande till storfurstendömets grundlagar, alldenstund genom dem äldre grundlagsbud ändrades. De öfriga kunde ändras i vanlig lagstiftningsväg d. v. s. icke med alla fyra utan med blott tre stånds samtycke.

Alexander II:s löfte om motionsrätt blef dock icke af honom uppfylldt; men det skedde genom hans efterträdare, som i detta fall gick i sin faders fotspår. Man skulle tycka att Finlands konstitution och rättigheter, bekräftade af alla de på hvarandra följande monarkerna, hvila på den allra fastaste grundval. Om ett kejsarord har någon betydelse, så borde det i detta fall bestå i sin fulla kraft, ity att det ej funnits ringaste anledning att bryta högtidliga, från tronens höjd gifna löften. Under sina lagars skydd och oaktadt sin karga natur och sitt stränga klimat utmärkte sig det fredliga landet genom fullständig ordning och välstånd. Vid den nu regerande monarkens tronbestigning blefvo dessa rättigheter ånyo bekräftade,såsom af alla hans företrädare, då plötsligen en oväntad omkastning inträffade.

Fälttåget mot Finland hade påbörjats redan under Alexander III:s regering, och tvärtemot vanligt ryskt bruk skedde detta genom en diger bok. Herr Ordin, som härför belönades med en hofcharge, utgaf en omfångsrik undersökning om Finlands eröfring och om den ställning Alexander I gifvit landet. Skenbart grundade arbetet sig på arkivmaterial, men i självfva verket utgjorde det blott en ytterst partisk och rent af falsk framställning, hvari en del fakta förtegos, andra utlades i skef dager, andra åter framlades fullkomligt vanställda. Icke desto mindre har ryska vetenskapsakademien prisbelönat detta arbete och därigenom tagit på sig en svår synd inför fäderneslandet och historien. Efter hr Ordin kom hr Jeleneff och hela horden af servila journalister, för hvilka patriotismens hela innehåll är våld och förtryck mot andra. Man bjöd till att bevisa, att Finland alldeles icke är en med Ryssland förbunden stat med en särskild konstitution, utan helt enkelt en eröfrad provins, som erhållit vissa rättigheter genom ryska monarkers nåd, hvilka sistnämnda alltså kunna återtaga hvad de gifvit. Dessa monarkers allmänt kungjorda försäkringar och löften ansågos ingenting betyda. Till och med Rysslands egna grundlagar antingen alldeles ignorerades eller förklarades hafva blifvit oskickligt affattade. Man försäkrade, att de ryska monarkerna med Finlands grundlagar, då de stadfästade dem, alls icke menat de politiska institutionerna utan endast vissa civila och kyrkliga samt administrativa lagar. Det har blott varit finnarne som genom falsk tolkning försökt härur härleda något slags politiska rättigheter. Då Alexander I och hans efterträdare högtidligen bekräftade ståndens alla rättigheter, så skulle däri icke ha innefattats rättigheten till deltagande i lagstiftningen och själf beskattningsrätten; genom jesuitiskt förtigande skulle de ha menat: alla rättigheter — utom de politiska. Man försökte fastställa en fullkomligt absurd och meningslös skillnad mellan »korennyje zakony» »rotlagar» och »osnovnyje zakony» (grundlagar), mellan konstitutioner och konstitution. Då slutligen inga tolkningar hjälpte, ity att texten var fullkomligt otvetydig, tog man sin tillflykt till en sista fint: man försäkrade, att de ryska monarkerna blifvit bedragna ochsjälfva icke vetat, hvad de underskrifvit, ehuru för dessa beskyllningar icke framlagts ens en skugga af bevis. Såväl de ryska kejsarne som deras rådgifvare, såsom Speransky och

Araktschejeff, framställdes såsom marionetter i utländska intrigörers händer, endast därför att de hade mera upphöjda begrepp om statens uppgift och Rysslands intressen än de, som finnas i våra servila publicisters hufvuden. Samma personer, som valt lögn och förtal till de förnämsta hjälpmedlen för sin verksamhet, beskyllde för lögn och bedrägeri de fullkomligt oskyldiga finnarne, hvilka uppriktigt mottagit de ryska monarkernas gåfvor och troget iakttagit sin trohetsed.

Huru skamlöst detta fälttåg än varit, har det dock haft sin verkan: »Calomniez, calomniez toujours; il en restera quelque chose». Många ryska statsmän tillägnade sig, en del medvetet, andra omedvetet, detta åskådningssätt, hvilket föll dem synnerligen i smaken, emedan de framför allt hatade det konstitutionella statsskicket, som satte en dam för det byråkratiska godtycket. Den goda ordning, som Finland under lagens skygd hade att uppvisa, utgjorde en lefvande förebråelse mot det byråkratins alltomfattande herravälde, som vanställt tsaren-befriarens bästa skapelser. Redan under Alexander III tillsattes en kommitté för granskning af förhållandena mellan Finland och Ryssland. Den blef dock utan resultat. Oaktadt sin böjelse för reaktionen var monarken dock en hederlig människa. Han förstod att ett brott mot ett högtidligen gifvet löfte evigt skulle vittna mot honom. Dessutom fruktade omgifningen honom något och vågade ej framkomma till honom med uppenbart falska förklaringar. Men efter Nikolai II:s tronbestigning märkte de, att man kunde förmå den oerfarne monarken till hvad som helst, efter att ha öfvertygat honom om, att det var nödvändigt för Rysslands fördel och självhärskaremaktens förhärligande. Det afgörande steget blef taget.

Såsom inledning utnämndes till generalguvernör i Finland general Bobrikoff, som vid sitt första steg förklarade för finnarne, att deras fäderneslandet alls icke var Finland utan Ryssland. Synbarligen är för general Bobrikoff fäderneslandet någonting, som man förändrar enligt chefskapets befallning. Han har härigenom gjort sig odödlig. Det betyder ingenting att i värnepliktslagens § 123 säges, att »Finlands krigsmakt hartill ändamål att värna tronen och fäderneslandet, samt därigenom äfven bidraga till kejsardömets försvar», hvarigenom erkännes, att finnarnes fädernesland alldeles icke är Ryssland utan Finland. För den ryske generalen har lagen lika litet att betyda som människornas heligaste känslor: det är befalldt att ombyta fädernesland, alltså lyd och räsonera icke.

Slutligen kom såsom ett åskslag manifestet af den 15 februari 1899, genom hvilket för frågor, gemensamma för kejsardömet och storfurstendömet, föreskrifves en särskild lagstiftningsordning. Alla frågor af detta slag böra jämte landtdagens utlåtande öfverlämnas till ryska riksrådets granskning, hvarefter dess af monarken sanktionerade åsikt publiceras till allmän kännedom. Härigenom öfverändakastades med ens alla det finska folkets högtidligen bekräftade rättigheter. Enligt Finlands konstitution kan någon lag rörande Finland icke ändras utan landtdagens samtycke. För ändring af grundlag erfordras alla fyra ståndens bifall. Men här fordras af dem endast utlåtanden, hvilka sedan underkastas vidare pröfning i en rysk inrättning med uteslutande rådgifvande karaktär, hvarefter monarken får stadfästa hvad han behagar. Då därjämte afgörandet af, hvilka ärenden böra anses vara gemensamma för kejsaredömet och storfurstendömet, fullkomligt beror af monarkens vilja, och under denna rubrik kunna rymmas förvaltningens alla grenar, militären, handeln, myntväsendet, posten, så är det klart, att af de konstitutionella garantierna ingenting återstår. Den inskränkta monarkin förvandlas till oinskränkt.

Det olyckliga landet klagade. Alla dess sekelgamla rättigheter, hvilka det värderade som en helgedom, hvilka utgjort grundvalen för dess välstånd, blefvo öfverändakastade med ett slag. Det hade lefvat fredligt under de ryska kejsarenas skydd, förlitande sig på högtidliga löften, gifna från tronens höjd, och med ens visade sig allt detta vara en chimär. Marken började vackla under fötterna; alla garantier för en god och fast ordning och en fredlig utveckling hade försvunnit. Finlands senat beslöt med en rösts öfvervikt att promulgera manifestet, men ingick samtidigt med en framställning om dess olaglighet; prokuratorn protesterade. Protester uttalades ock från ständernas sida. Ståndens talmän anhöllo om audiens hos monarken, men den vägrades dem. Öfverhela Finland började man samla underskrifter under en adress; 523,000 personer undertecknade densamma; för dess framförande samlades i Petersburg deputerade från samtliga kommuner; men äfven dem hemsände man, utan att de sluppit fram till kejsaren. Till motvikt mot denna manifestation af hela folket fann man i Viborgs län en kommun med 1,500 innevånare, i hvilken man hoppades erhålla underskrifter för en underdånighetsadress. Man fick 7 stycken, och genom hvarjehanda medel lyckades man därtill foga ännu några; icke desto mindre

publicerade man detta papper såsom uttryckande hela kommunens åsikt, och kommunen fick monarkens tacksägelse. Slutligen infann sig i Petersburg till och med en internationell deputation med en adress till Finlands förmån; naturligtvis vägrade man att emottaga också den. Om man icke velat lyssna till undersåtar, så ville man det så mycket mindre till utländingar.

Likväl hade den petersburgska regeringen icke tillräckligt mod att öppet erkänna, att kejsarord för densamma icke hade någon betydelse. Till våldet fogades hyckleriet. Man förkrossade människor, men ville öfvertyga dem om, att man alls icke rörde dem och att alla deras klagomål voro onödiga. General Bobrikoff kringsände ett cirkulär, hvari han förklarade för befolkningen, att ingen tänkte kränka Finlands konstitution, att alla motsatta utläggningar voro falska intriger af illasinnade människor, som ansträngde sig att bland folket utbreda den åsikten, att alla lagar, de civila, de kyrkliga, de administrativa och själfva äganderätten voro hotade, under det att Finlands alla lokala lagar lämnats oantastade och nya bestämningar fastställts endast för angelägenheter, som äro gemensamma för Finland och Ryssland. Det är utmärkt detta *endast.* Hvem kunde man väl bedraga därmed? Naturligtvis icke finnarne, som utmärkt väl visste, att alla dessa försäkringar stodo, i uppenbar strid med sanningen. Icke desto mindre fick detta cirkulär allerhögsta gillande. Monarken hade man synbarligen öfvertygat om, att manifestet af den 15 februari alls icke kränkte Finlands konstitution. Denna öfvertygelse fick också ett uttryck i kejsarens reskript till generalguvernören efter landtdagens slut. Däri gafs en sträng skrapa åt landtmarskalken och talmännen, som tillåtit sig otillbörliga omdömen om de vidtagna åtgärderna. Generalguvernören anbefalldes att göraallmänkunnigt, att dessa omdömen voro oriktiga och icke motsvarade sakläget, enligt hvilket Finland är en beståndsdel af ryska riket, därmed oskiljaktligt förenad. »Jag önskar äfven», yttrades vidare, »att finska folket må veta, att då jag vid tronbestigningen öfvertog den heliga plikten att vårda mig om alla de folks väl, som underlyda den ryska spiran, har jag funnit godt bevara åt Finland dess särskilda lagstiftningsordning, som skänkts detsamma af mina höge företrädare. Samtidigt har jag i arf mottagit omsorgen om, att förhållandena mellan storfurstendömet och ryska kejsardömet, måtte blifva bestämda genom positiv lag. I sådant syfte har jag stadfäst grundstadgandena af den 15 februari innevarande år, angående utfärdandet af allmänna rikslagar, som röra Finland.» Denna ordning förklaras för orubblig också för framtiden.

Emellertid hafva de föregående monarkerna aldrig tillskrifvit sig rättigheten att efter eget godtfinnande genom positiv lag fastställa förhållandena mellan Finland och kejsaredömet. Dessa förhållanden hafva blifvit bestämda af kejsar Alexander I för honom och alla hans efterträdare och därefter bekräftade af alla efterföljande monarker. De bestå däri, att Finland är en skild stat, förenad med ryska kejsaredömet, men med sin egen konstitution och sin särskilda lagstiftning. I kraft af denna konstitution kan ingen enda lag, som berör Finland, stiftas utan ständernas samtycke. Genom att tillägna sig en sådan makt har Rysslands kejsare kränkt en rätt, som bestått från första början och af honom själf bekräftats. Detta är uppenbart för enhvar, som ej afsiktligen vill tillsluta ögonen för sanningen. Anförande dessa förklaringar, säger tidningen »Times», att de kunna duga för i barbari försänkta muschiker eller för samhällsklasser, som ej våga tänka af fruktan för hemliga polisen; men i civiliserade länder, kunna de endast framkalla ett löje af förakt.

Den finska och den ryska pressen vågade naturligtvis icke höja sin röst. I Finland förklarade generalguvernören, att han kommer att använda de strängaste straff mot dem, som våga tolka regeringens åtgärder enligt deras sanna innebörd. I detta afseende lämna Finlands lagar åt administrationen fullkomligt fria händer. Många tidningar hafva indragits, andra tvungits att tiga. Om den ryska pressen lönar det sig ickeens att tala. Vestnik Jevropy erhöll en varning för en två månader före manifestet publicerad artikel, hvari hr Mechelin bevisade, att vid hemställningen om grundlagsnatur för vissa paragrafer i värnepliktslagen af 1878 intet bedrägeri förekommit. Varningen gafs för ett enkelt återställande af sanningen, som våra finnofober vanställt. I stället lämnades åt de sistnämnda full frihet, och de störtade sig ursinnigt isynnerhet öfver de tal, som hållits vid landtdagen, förklarande dem för en oerhörd fräckhet, kränkande för den ryska känslan. För dem, som blifvit vana vid den slafviska jargonen i våra officiella adresser, måste fria, om sitt värde och sin rätt medvetna människors ädla språk i själfva verket te sig som en oerhörd fräckhet. Men för den sunda ryska känslan, icke för den, som blifvit präglad af lifegenskapen, är det icke kränkande utan glädjande. Ett sådant språk kan tjäna oss till lärdom.

Det systematiska utbredandet af lögn kunde dock icke lugna befolkningen, som mycket väl känner och förstår det verkliga sakläget. För att bättre nå sitt mål försökte man splittra densamma genom att locka öfver på den ryska regeringens sida folkets fattigaste lager. Plötsligt upptäcktes det, att i Finland fanns ett betydande antal obesuttna bönder, om hvilkas öde härintills ingen bekymrat sig. En befallning utfärdades att af den finska statskassans öfverskott årligen två millioner skulle användas till anskaffande af jord åt de obesuttna. Knappast skall dock denna machiavellistiska åtgärd bli i stånd att vinna finnarne för den ryska regeringen; de förstå alltför väl, hvad som framkallat densamma och hvad den åsyftar. Den uppväckta nationalkänslan skall den icke besegra, utan snarare drifva rika och fattiga, finnar och svenskar, att fastare sluta sig samman mot den förtryckande makten. General Bobrikoffs vidsträckta spionerisystem skall heller icke leda till målet. De ryska spionerna, hvilka skickas omkring i vandrande krämares skepnad, vill befolkningen icke mottaga, och kronan blir tvungen att underhålla dem på egen bekostnad. Alla dessa försök att genom demoralisering kufva befolkningen återfalla endast på dem, från hvilka de utgå. Finland skall utan tvifvel krossas i den ojämna striden. Hvad förmår ett litet land emot en obegränsad makt, som styr 130 millioner människor? Förhållandena äro nu andra än under grekernas kamp motperserna eller nederländarnes mot Spanien. Civilisationen har i detta afseende fört mänskligheten icke framåt utan tillbaka. Under den råa styrkans herravälde öfverallt i den moderna världen, i norr som i söder, i Transvaal som i Finland, genljuder ett enda rop: ve de svaga. Icke desto mindre bor i rätten en moralisk makt, som icke kränkes ostraffadt. Det är icke lätt att bli herre öfver den eniga uthålligheten hos ett folk, som värderar sina rättigheter. Den slutliga segern tillfaller den, som bäst förmår hålla ut.

För hvem och hvartill behöfdes detta system af våld och lögn? Fordrade väl Rysslands intressen sådant? Men Rysslands intresse består framför allt däri, att knyta till sig de underlydande folken, och icke däri att stöta dem ifrån sig och göra dem till sina fiender. Så förstods detta intresse af Alexander I och alla hans efterträdare. Uppgiften bestod däri att försätta det eröfrade landet i ett sådant läge, att det skulle bli för detsamma fördelaktigt att förbli förenadt med Ryssland och icke att sträfva till att bli därifrån afskildt. Hurudant skvaller och hvilka historier än må gå om finnarnes ovänliga stämning mot ryssarne, en stämning, som helt naturligt framkallas genom farhågan för att bli uppslukad af den ryska kolossen och som endast kan stärkas genom i sådant syfte vidtagna åtgärder, så ligger kärnpunkten alldeles icke i dessa enskilda förhållanden, som för öfrigt äro af mycket växlande natur, utan däri, att finnarnes eget intresse drifver dem att upprätthålla föreningen med kejsardömet. Om bland dem hade uppstått revolutionära sträfvanden, så skulle rättens våldsamma öfverändakastande i någon mån kunnat ursäktas. Men ingenting sådant har förefallit, icke ens deras värsta fiender påstå det. Under de ryska tsarernas spira har Finland lefvat lyckligt och i enlighet med sin folkkaraktär alltid förblifvit troget sin plikt. Därom hafva mer än en gång de ryska monarkerna själfva vittnat. Alexander III, som alldeles icke var väl stämd mot icke-ryssar och som sträfvade att russificera gränsmarkerna, var finnarne välbevågen. Han tyckte om att färdas i den finska skärgården, besökte Helsingfors och hälsades af studenterna med ovationer. Finlands enda önskan är, att det må lämnas i fred och få fredligen utveckla sig i skyddet af de institutioner, hvilka det fått till skänks at ryska tsarer.Hvartill tjänade det att med ens kasta öfverända hela denna kloka politik, som under nära ett sekel upprätthållits med sådan uthållighet, att införa oro och oordning i ett fredligt land, att af finnarne skapa åt sig fiender och att tvinga dem att i Ryssland se en förtryckare och vända sina blickar mot ett annat håll? Man kan säga att denna omkastning i politiken icke blott icke betingas af Rysslands intressen, utan står i direkt strid därmed. De, som drifvit tsaren till ett dylikt handlingssätt, hafva ådagalagt en fullkomlig brist på politiskt omdöme.

Ryssland har ännu ett annat, viktigare intresse — ett moraliskt intresse. De detsamma underlydande folkens lycka höjer dess moraliska värde. Finland hade varit den bästa pärlan i dess krona. Men ännu viktigare för detsamma är, att det vore möjligt att lita på de löften, som gifvits i dess namn, som på hälleberget, att kejsarordet ej vore ett tomt ljud, utan åtnjöte ej blott på sida ståendes utan framför allt också underlydandes orubbliga förtroende. Här ofvan hafva Nikolai I:s ord om denna sak anförts. Emellertid saknar allt detta betydelse i den härskande byråkratins ögon. För de höga funktionärer, som nu stå i spetsen för styrelsen, betyder det rakt ingenting att kasta boll med kejsarord, att undergräfva allt förtroende för dem, att bringa vanheder öfver

Ryssland. I fallet Dervis fann detta förakt för moralens mest elementära fordringar ett uttryck endast i förtryck mot en enskild person; här har det rört vid tronen och fäderneslandet. Då monarker lämna sig i händerna på ministrar, för hvilka rätt och orätt, sanning och lögn äro fullkomligt likgiltiga saker, så återfaller detta förr eller senare på dem själfva.

Men måhända fordrade militära hänsyn denna brytning med det bestående? För bedömandet af detta skäl är det nog att hänvisa därpå, att den finska militärens 5,000 man är en droppe i hafvet i bredd med den ryska hären. Hurudan dess inrättning än må vara, att för en sådan bagatells skull kullkasta hela det bestående samhällsskicket, är fullkomligt absurdt. Ryssland har i Finland ett intresse: landet är för detsamma — en militärisk position. Detta intresse tillgodoses fullkomligt därigenom, att Ryssland alltid där kan besätta de viktigaste punkterna och i fall af krig ditsända så mycket ryska trupper det behagar. I detta afseende finnes ingentingöfrigt att önska. Den finska militärens nuvarande organisation grundar sig på en lag, som förelagts landtdagen af den ryska regeringen själf och stadfästats af monarken; följaktligen är den afpassad efter Rysslands behof. De, som i uniformitet se höjden af statsvishet, kunna anse tillvaron af en skild militär för en sådan anomali, som bör afskaffas kosta hvad det vill; men en sann statsman, som vet att politiken framför allt består i förmågan att afpassa institutionerna efter de olikartade förhållandena och särskildt i att skona existerande intressen, låter sig naturligtvis icke hänföras af dylika skäl. Man framhåller, att Finland bär en vida mindre militärbörda än Ryssland; men man vill ej veta af, att Finland icke är Ryssland. Det spelar ej rollen af en stormakt och därför vore det orättvist att ålägga det samma börda, som det ryska folket bär i och för upprätthållandet af sin historiska betydelse. Den af ryska regeringen föreslagna utjämningen af militärbördan, med ökade utgifter för det fattiga landet och med den finska militärens fullständiga prisgifvande åt den ryska krigsministerns godtycke, representerar högsta grad af orättvisa. Om man vill öka militärbördan inom drägliga gränser och enskilda förändringar i värnepliktslagen erfordras, kan detta nås i laga ordning, utan öfverändakastande af existerande inrättningar. Den för ändamålet sammankallade finska landtdagen har höjt de finska truppernas numerär från 5 till 12 tusen, hvilket för ett fattigt land representerar en mycket stor börda. En sammangjutning af de finska trupperna med de ryska med våld och emot lag kan däremot leda till resultat fullkomligt motsatta dem man väntar sig. Om man vill i de finska trupperna hafva ett fast stöd mot fiendens infall, så är det framför allt nödvändigt att Finland skall vara tillfredsställdt; de vidtagna åtgärderna gå emellertid ut på att framkalla allmänt missnöje. Man vill ha en pålitlig och tillgifven militär, men man gör allt för att undergräfva tillgifvenheten. Från hvilken sida man än skärskådar frågan, möter man endast ett fullkomligt tankekaos.

Nej, hvarken statens behof eller militära hänsyn hafva framkallat de egendomliga åtgärder, hvilka krossat det olyckliga landet och uppväckt sorg i fredliga medborgares hjärtan. Roten till dem ligger i det hat, som själlösa byråkrater, krypande ämbetsmän och generaler, hvilka ej veta af annat ännäfrätt, hysa mot hvarje slag af lagbunden ordning, mot alla rättsgarantier, emot hvarje begränsning af godtycket. Det väl organiserade Finland kunde de icke tåla; det var nödvändigt att kosta hvad det ville krossa detsamma — och man krossade det. Sorg och skam fyller ryssens hjärta, då denna sorgliga tafla upprullar sig inför hans blickar; men ännu mer genomtränges han af omätligt medlidande med denna unge monark, som, omgifven af ett nät af lögn, inledts på en väg, från hvilken ingen utgång finnes. Hvarmed skall han aftvätta den fläck, som han af okunnighet fästat på sig själf och sitt fädernesland?

Med denna fläck träder Ryssland in i det 20:de seklet. Hvad har det blifvit af det nyväckta mod, de stora förhoppningar, hvarmed det mottog tsaren-befriarens reformer? Allt detta har skingrats som stoft. Till all lycka kan lifegenskapen ej mera återinföras; det är det enda, som ännu inger hopp om en bättre framtid. Men om också Ryssland icke mera bär slafveriets stämpel, så ser det dock ut liksom förr, liksom under tiden före reformerna:

af gudlöst smicker och af lögn som fräter, af liflös lättja, som förnedrar, af allt slags låghet är det fylldt, vårt hemland.

Arma Ryssland! Men huru många goda krafter har där icke funnits! Huru många ädla sträfvanden! Och huru lätt skulle det icke vara i själfva verket för en regering, som förstode sitt kall, att styra detta goda, kloka, medgörliga,

men därjämte energiska och begåfvade folk! Det behöfdes blott att hon beskyddade icke det sämsta, som finnes inom detsamma, utan det bästa, icke slafsinnet och inställsamheten, utan de sunda och oberoende elementen. Den nuvarande politiken utgör en upprepning af politiken före reformernas tidehvarf; den skall oundvikligen föra till samma resultat: först en sänkning af samhällets andliga och moraliska nivå, som redan inträdt, och sedan till någon katastrof, som skall drifva Ryssland ur det falska spår, i hvilket det råkat, och tvinga det att åter beträda den lagbundna utvecklingens normala väg.

Men en katastrof är alltid en tillfällig händelse. Den kan vara nära eller långt borta; den kan framkallas genom inreoroligheter eller yttre händelser: allt detta utgör historiens hemlighet. Den uppgift, som åligger den tänkande delen af det ryska samhället, består däri att på förhand bereda sig på en bättre tingens ordning. Man måste klargöra för sig det nuvarande sakläget och veta, hvad man bör önska och hvad man bör sträfva till. Under tiden före reformperioden hade landets bästa män redan utstakat hela programmet för framtidens reformer; därför förverkligades de ock så lätt. Tänkande människors plikt i närvarande tid består däri att klargöra för sig och för samhället de uppgifter, som föreligga Ryssland.

Dessa uppgifter äro ej mera desamma, som under tiden före de stora reformerna. Det, som man då hade i sikte, är nu redan fullbordadt. Att korrigera det som snedvridits och att återvända till den normala ordningen, skulle icke erbjuda stora svårigheter; men man måste göra klart för sig under hvilka villkor detta är möjligt, och därtill måste man veta hvar hufvudorsaken till det onda sitter.

För den tänkande iakttagaren af Rysslands lif är det ögonskenligt, att det viktigaste onda, som sönderfräter oss, ligger i det gränslösa godtycke, som härskar öfverallt, och i det nät af lögn, som från ofvan ända ned omspunnit det ryska samhället. Roten till det ena såväl som till det andra ligger i det byråkratiska styrelsesättet, som utan att hämmas af någonting undertrycker alla oberoende krafter, mer och mer koncentrerar all makt i sina händer och bringar upplösning in i Rysslands lif. Detta är ett gammalt ondt, men det tycktes en tid, som om vi funnit en utväg därur. Den stora betydelsen af Alexander II:s reformer bestod däri, att de, ordnande den ryska staten enligt de för densamma nya principerna om frihet och rätt, gåfvo åt samhällets krafter möjlighet att stå på egna fötter. Dessa reformer omfattade dock icke alla sidor af statslifvet. Under det att nedtill allting ombyggdes, förblef allting upptill vid det gamla. Till en början var det nyttigt, ty en allmän omhvälfning hade kunnat leda till en allmän kullstörtning. Endast med bibehållande af en fast medelpunkt, som erbjöd det nödiga stödet, kunde reformerna genomföras fredligt och normalt. Men förr eller senare måste motsatsen mellan det gamla och det nya framträda: antingen skulle byråkratin komma att undertrycka samhällets oberoende krafter,eller skulle de sistnämnda ombilda det byråkratiska styrelsesättets metoder och vanor. Den nihilistiska rörelsen gaf trumfarna i byråkratins händer, och denna begagnade sig häraf till undertryckande af samhällets krafter och till vanställning af de genom reformerna skapade institutionerna. Det är klart att man kan återvända till en normal ordning endast genom att sätta en dam för det byråkratiska godtycket.

Men man kan ej inskränka byråkratin utan att röra vid den makt, åt hvilken den utgör ett verktyg, men som ännu oftare tjänar som verktyg åt densamma, d. v. s, monarkens oinskränkta makt. Sålänge denna består, skall det obegränsade godtycket på höjden alltid frammana ett dylikt godtycke i de underordnade lagren. En laglig ordning kan aldrig bli varaktig där, hvarest allt beror af en enda persons vilja, och hvarest hvarje med någon makt beklädd person kan ställa sig öfver lagen genom att krypa bakom en allerhögsta befallning. Om lagbunden ordning utgör det allra viktigaste lifsbehof för det ryska samhället, så kan detta behof bli tillfredsställdt endast genom en öfvergång från den autokratiska till den inskränkt monarkiska styrelseformen. Häri ligger också den verkliga fullbordan af Alexander II:s reformer. En annan utgång finnes ej för Ryssland.

Emot denna åsikt skola utan tvifvel verop höjas af alla teoretiska och praktiska tillbedjare af själfhärskaremakten, hvilka i densamma se någonting, som skulle vara sammanvuxet med ryska folkets innersta lif. Sedan länge har man i alla tonarter upprepat för oss, att det ryska folket tror endast på tsaren, älskar endast honom, att för detsamma tsaren är lika helig som själfva gudomen. Man säger, att själfhärskaremakten skapat, organiserat och upplyst Ryssland, att den är förbunden med alla dess traditioner och hela dess utveckling; man försäkrar att

Ryssland den förutan skulle sönderfalla i bitar. De finnas till och med, som upphöja denna nationella afgud till idealet för statsskick.

Af alla dessa utgjutelser är det icke mycket, som är värdt beaktande. Det servila talet om en mystisk samhörighet mellan tsar och folk, hvilken förmenas existera endast hos oss och icke annanstädes, under det att de västeuropeiska ländernas historia erbjuder därpå de uppenbaraste exempel,bör förbehållas åt de officiella adresserna, åt de byråkratiska angifvelserna och åt ett visst slags tidningsartiklar. Allvarsamt kan man diskutera frågan endast ur politisk synpunkt.

Enväldet har, utan tvifvel, haft en stor historisk betydelse såväl hos de västerländska nationerna som isynnerhet hos oss. Det har samlat och organiserat Ryssland och planterat upplysningen därstädes. Slutligen har det frigjort folket och rest samhällets krafter på egna fötter. Men därmed har det ock uppfyllt sin kallelse. Enväldet är en styrelseform, som duger åt folk i deras barndom, men alldeles icke åt mognade nationer. Så snart samhällets egna krafter börja växa, blir det ett hinder för utvecklingen. Det kan höja ett folk till en viss låg nivå, men icke vidare. Den högre utvecklingen försiggår under opposition mot enväldet, som sträfvar att undertrycka lifvets fria rörelser, men icke är i stånd därtill, ity att barnet har vuxit från lindorna. Då detsamma, drifvet därtill af lifvets oafvisliga behof, slutligen börjar lämna rum för liberala principer, så lägger det i och med detsamma grunden till sitt eget afskaffande. Proklamerandet af den borgerliga friheten är ett tecken på, att samhället mognat och kan stå på egna fötter; därefter måste oundvikligen följa den politiska friheten. Huruvida det sker förr eller senare, beror af lokala förhållanden och tidsförhållanden; men det måste med nödvändighet ske, det ligger i sakens natur.

De, som åberopa sig på ett intimt historiskt samband mellan monark och folk, vilja ej veta af den historiska utvecklingens lagar och villkor. Att inbilla sig, att samma styrelseform lämpar sig för ett folk på lifegenskapens ståndpunkt och för ett samhällsskick, grundadt på frihet, är en politisk absurditet. Lifegenskapen likaväl som enväldet har sin historiska betydelse; den bidrar ock till statens konsolidering. Icke för intet infördes den hos oss genom förhållandenas makt på en tid, då statsbyggnaden befästades. Den är ock intimt förbunden med själfva styrelsesättet: lifegenskap nedtill framkallar lifegenskap upptill och tvärtom. Sålänge folkets hela massa befinner sig i slafveri, kan något annat statsskick icke finnas än ren aristokrati eller envälde. Men det sistnämnda leder till enhet, under det att det förstnämnda för till inre slitningar. Följaktligen blir den oinskränkta monarkin under sådanaförhållanden en nödvändighet för statens lif och en borgen för en högre samhällsutveckling. Men så snart lifegenskapen afskaffats nedtill, blir ock dess afskaffande upptill en nödvändighet. Då framträda för folkets lif nya uppgifter; friheten kräfver sina rättigheter. Då man betänker att en enda person, hvilken ofta alls icke är beredd därtill och saknar högre begåfning, som ju alltid utgör ett undantag, äfvensom nödig erfarenhet i statssaker, måste efter egen pröfning regera öfver femtio eller till och med hundra millioner människor med alla de oändligt invecklade förhållanden, som friheten för med sig, då framstår det hufvudlösa i ett dylikt sakernas tillstånd med fullkomlig klarhet. Här tjänar det till intet att åberopa sig på Guds bistånd. Gud bistår icke dem, som öfverskatta sig själfva och icke tåla några gränser för sin vilja, utan dem, som anspråkslöst erkänna sin svaghet och underordna sitt godtycke under lagen. Af historien veta vi, att Gud icke inspirerar själfhärskare, som klänga sig fast vid sin makt; alltför ofta visa de sig vara ovärdiga sin ställning och begå stora misstag, som föra dem själfva till undergång och staten mot ruin.

För ett folk är det utan tvifvel en lycka, om dess öde är förbundet med en bestämd dynasti, som förmått tillvinna sig undersåtarnes kärlek. Monarkin är en af historiens stora principer; men det är nödvändigt att den skall vara i stånd att antaga olika former, lämpade efter utvecklingens fordringar, och icke förstenas på en ståndpunkt, som duger blott under samhällets barndomstillstånd. I den mån det nationella lifvets utveckling framskrider, måste den oinskränkta monarkin öfvergå till inskränkt; endast då kan den förblifva en medelpunkt för detta lif. Om den däremot icke förmår anpassa sig efter de nya villkoren, om den icke förstår sin höga kallelse och envist håller på sin obegränsade makt, då vänder sig folkets kärlek småningom från densamma, och samhällets tänkande del börjar se i monarkin en fiende; då är förr eller senare dess fall oundvikligt. Historien erbjuder lärorika exempel därpå. Efter den gudadyrkan, som i Frankrike ägnades Ludvig XIV och till och med hans ovärdige efterträdare, hade ej många år förflutit, då monarkin, som ej förstått att i tid ombilda sig och genomföra de nödvändiga

reformerna, störtade samman under pariserpöbelns ursinniga skrik.Vi hafva äfven sett, hurusom i Ryssland under Nikolai I hela den tänkande delen af det ryska folket såg i regeringen en fiende. Icke ens tsaren-befriarens reformer förmådde befria samhället från denna djupt inrotade sjukdom, och han, som var sina undersåtars välgörare, föll offer för en sorglig sammansvärjning. Den därpå följande reaktionen var mindre än någonting annat ägnad att läka dessa sår. I stället för att stödja sig på samhällets sunda krafter, visade regeringen dem fullständigt misstroende; men misstroende framkallar i sin tur misstroende. Mellan regering och samhälle uppkom en djup klyfta, som inga af smicker fyllda försäkringar om tillgifvenhet och kärlek kunna öfverskyla. En hvar, som bor i Ryssland, vet, att dessa försäkringar ingenting annat äro än yttringar af den officiella lögn, som härskar hos oss från ofvan ända ned. I själfva verket hyser ingen förtroende för regeringen; hvarje dess åtgärd mottages med fruktan. Och detta misstroende är fullkomligt begripligt i betraktande af den moraliska nivå, på hvilken våra ledande kretsar befinna sig. De ryska tsarernas själfhärskaremakt har förvandlats till en lekboll för personliga intressen af allra lägsta slag.

Ur detta läge kan regeringen slippa endast genom att reformera sig själf efter alla reformer, som den genomfört i landet. Efter att ha infört allmän frihet och ställt samhället på egna fötter, måste den fullborda sitt verk genom att inskränka sig själf. Just detta utgör dess nuvarande uppgift. Endast därigenom kan den lösgöra sig från den upplösande omgifning, hvari den befinner sig; endast på detta sätt är det möjligt att införa i Ryssland en lagbunden ordning och att tygla det oss på alla håll förtryckande godtycket.

Men är väl det ryska samhället moget för en sådan förändring? Skulle den icke införa ökad oro i den redan därförinnan försvagade organismen?

Om fråga vore om den oinskränkta monarkins ersättande med ett parlamentariskt styrelsesätt, så kunde därom i själfva verket under nuvarande förhållanden ej vara något tal. Det parlamentariska styrelsesättet fordrar politisk erfarenhet, bildning, färdiga partier. Allt detta sakna vi. Men frågan är mycket enklare. Det gäller att begränsa den oinskränkta makten, och att rycka monarken ur den härskandebyråkratins fördärfliga inflytande. Och härtill är det nog att till hufvudstaden sammankalla ett möte af deputerade, t. ex. två eller tre för hvarje guvernementsting, och att åt dem öfverlämna diskuterandet af lagar och budgeten. Om man därjämte skulle ombilda riksrådet till ett öfverhus genom att rensa det från alla sådana element, som finnas där blott på grund af rang, så skulle den konstitutionella organisationen vara färdig. Man skulle icke behöfva mycket bry sin hjärna med den saken.

Men det är nödvändigt, att den representativa församlingen blefve beklädd med rättigheter. En endast rådgifvande församling, hvars åsikt man kunde följa eller låta bli att följa, skulle alltid förbli i den styrande byråkratins våld; men det är just denna man måste tygla. En motvikt mot de tronen omgifvande byråkraterna kan man endast få uti ett fullkomligt oberoende organ med en afgörande röst i allmänna angelägenheter. Endast genom en församling, som beklädts med en viss beslutanderätt, kan också monarkens vilja begränsas, och detta är första villkoret för åstadkommandet af lagbunden ordning. Så länge monarken icke blifvit van vid tanken, att hans vilja icke förmår allt, att det finnes en af honom oberoende lag, som han måste rätta sig efter, är det fåfängt att drömma om några rättsgarantier och om tyglande af byråkratins godtycke. Allt skall snart gå som förr. Den rättslösa representativa församlingen skall snart tröttna på sin resultatlösa verksamhet och bli blott ett maktlöst hinder för byråkratins regemente. Den sistnämnda skall snart veta att, om icke alldeles afskaffa en sådan församling, så åtminstone reducera dess betydelse till noll.

Man bör icke frukta för att en representation med bestämmanderätt skulle komma att visa sig alltför anspråksfull. Med den ryska allmänhetens kynne måste man snarare frukta den motsatta ytterligheten. Den skall blifva alltför medgörlig och icke komma att stå på höjden af sin uppgift. Sammansatt af personer med ringa insikter och erfarenhet i statssaker, skall den ofta visa sig vara otillräckligt förberedd till deras behandling. Men detta skulle icke betyda så mycket, blott man finge till stånd ett element, hvilket vore förmöget af normal politisk utveckling. Erfarenhet och insikter förvärfvasmed tiden och genom verksamhet. I församlingen skulle dock alltid samhällets sunda och oberoende element mötas, men icke tjänstemän, som fullfölja sina personliga syften eller sträfva att

vara chefskapet till behag. Oberoende män skulle där ha en möjlighet att upphäfva sin röst, och man skulle icke kunna stoppa till munnen på dem, såsom för närvarande sker. Folkets behof och önskningar skulle framföras till högsta makten genom människor, som stå detsamma nära, men ej ses genom tjänstemannarapporternas vanställande prisma. Slutligen, hvad som är kanske det viktigaste, det ryska samhället skulle sålunda kallas till politiskt lif och det är det enda, som kan höja detsamma ur den andliga och moraliska försoffning, hvari det nu är försjunket. Ett nytt andligt uppsving skulle framträda inom detsamma, om det blefve kalladt att medverka vid lösandet af nya, höga uppgifter. Dess bästa krafter skulle vakna ånyo, och de yngre släktleden skulle bereda sig till en fruktbringande verksamhet i stället för att förgäfves förslösa sin begåfning på socialistisk agitation.

Kan man emellertid hoppas, att en sådan förändring skulle komma att äga rum under en mer eller mindre nära förestående framtid? Man måste erkänna, att föga sannolikhet finnes därför.

Att inbilla sig att monarken på eget initiativ, drifven af en högsint ingifvelse, skulle inskränka sin makt, det är att icke känna människonaturen. Naturligtvis kan han känna hela tyngden af den börda, som hvilar på honom; men maktens förtrollning är så stor, att den kan motväga alla olägenheter. Härtill kommer de omgifvandes inflytande, hvilkas personliga intressen äro förbundna med upprätthållandet af den makt, i hvars skugga de fullfölja sina egennyttiga syften. Skenfagra förevändningar för dess upprätthållande kan man alltid uppfinna i mängd: den nationella känslan, den historiska missionen, fäderneslandets förmenta fördel, rikets sönderfallande, med ett ord alla dessa spöken, som vanligen släppas ut att gå för att hindra godtyckets inskränkande. Huru kan man väl motstå dylika frestelser?

Å andra sidan kan man icke heller vänta något slags allvarsamma revolutionära rörelser inom Ryssland. Revolutionen saknar jordmån hos oss, ity att Alexander II:s reformergenomfört de förändringar i samhällsskicket, som samhällslifvet fordrade. Nu återstår att fullborda dem genom politiska reformer; men för ett sådant steg saknar det ryska samhället den nödvändiga inre energin. Oron bland ungdomen och den socialistiska propagandan kunna blott förstärka reaktionen. De högre klasserna hos oss äro ruinerade, de lägre försänkta i djup okunnighet. Den apatiska och undergifna ryska allmänheten är i sitt nuvarande tillstånd oförmögen till hvarje energisk handling, hvarje initiativ. Den ser likgiltigt på allt öfvervåld, all orätt, som sker rundtomkring, och ådagalägger icke den ringaste protest mot dem. Endast af det allmänna medvetandets långsamma utveckling kan man vänta en klarare uppfattning af företeelserna och en oegennyttigare sträfvan för allmänt väl.

Rysslands nuvarande läge påminner i mycket om Preussens under 1820- och 30-talet. Efter de af Stein genomförda stora reformerna och det uppsving i allmänandan, som blef en följd af befrielsekriget, hade den byråkratiska rutinen åter kommit till herraväldet; regeringen visade samma småaktiga misstro mot själfstyrelsen som nu hos oss; samma oroligheter förekommo vid universiteten; samma brutala åtgärder tillgrepos mot studenterna och professorerna; pressen förföljdes på samma sätt. Under läsningen af baron Steins biografi kunde man stundom tro, att det är fråga om det nutida Ryssland. Skillnaden är den, att i Preussen fanns mycket mera bildning än hos oss; där fanns också aktning för den lagliga ordningen, hvaraf i Ryssland icke ens finnes något spår. Men äfven i Preussen förutsade fjärrskådande statsmän, att en sådan politik icke kunde sluta bra. Revolutionen af 1848, som uppflammade till följd af en yttre påstötning från Frankrike, gaf dessa förutsägelser rätt. Hela detta byråkratiska brädskjul blef med ett tag jämnadt med jorden.

Äfven hos oss kan en yttre katastrof påskynda det allmänna medvetandets utvecklingsprocess. Den kan inträffa oförutsedt, oanadt. Anledningar till sammanstötningar finnas med det nuvarande spända läget i Europa alltför många. Stormakterna stå mot hvarandra beväpnade till tänderna, ständigt ökande sina stridskrafter; hvarje gnista kan framkalla en eldsvåda. Med den mest fredsälskande sinnesstämning kanregeringen mot sin vilja bli invecklad i ett krig. Om en sådan sammanstötning inträffar, skall den ögonskenligen äga rum mellan Ryssland och Frankrike å ena sidan och Tyskland i spetsen för trestatsförbundet å den andra. I materiellt afseende äro bägge parterna mer eller mindre jämnstarka; men folkens öden afgöras icke genom den materiella styrkan. I den historiska kampen framträder den som segrare, hvilken i andligt afseende står högre. Hvad kunna väl Ryssland och Frankrike ställa upp emot Tysklands organiserade makt, hvilken stöder sig på det energiska uppsving af

nationalandan, som blef en följd af Tysklands segrar och sammanslutning? I Tyskland förmäles ock en järnhård disciplin med vidsträckt frihet. I Frankrike se vi blott inre misshälligheter och upplösning, i Ryssland godtycke och förtryck. Anarki och despotism, se där allt hvad dessa två stormakter kunna bjuda den nutida mänskligheten. Obestridligen finnes det ock i det nutida Tyskland många mörka sidor: militarismens fruktansvärda utveckling, det skoningslösa förtryckandet af underlydande nationaliteter. Den realistiska politik, som den tyska enhetens store skapare tillämpade, har hos det en gång idealistiskt anlagda folket utrotat känslan för humanitet och rättvisa. Tysklands seger skall äfven den knappast medföra nytta för mänskligheten. Men där finnas dock de kulturprinciper, hvilka förblekna i händerna på den oroliga franska demokratin och fullkomligt saknas i Ryssland. Och det viktigaste i Tyskland hafva vi i den högt utvecklade nationalandan, som i Frankrike förnedrats genom nederlagen och rifves i stycken genom de inre partistridigheterna, medan den i Ryssland är helt och hållet undertryckt genom despotismens krossande tyngd. För att kunna segra måste Ryssland inom sig uppväcka denna anda, men det kan ske endast genom en fullständig omsvängning af hela den inre politiken. Det ryska folket måste kallas till ett nytt lif genom att frihetens och rättens principer göras rotfästa inom detsamma. Monarkens oinskränkta makt, källan till allt godtycket, måste vika för en konstitutionell ordning, grundad på lag. Finland måste återfå sina rättigheter, sådana de gifvits det af ryska monarker och oföränderligt tillhöra detsamma. Men framför allt måste man räcka handen åt den af Ryssland krossade slaviske brodern och höja honom ur denförnedring, hvari vi hålla honom. Endast på detta sätt kan Ryssland ställa sig i spetsen för de slaviska folken, hvilket skulle förskaffa det en omätlig kraft. Icke såsom en representant för rent materiellt herravälde, grundadt på alla underlydande folks förtryckande, utan som bärare af högre humanitära principer kan Ryssland uppfylla sin historiska kallelse, framskjuta den slaviska frågan och krossa Tysklands hegemoni.

Månne det skall blifva medvetet af denna höga bestämmelse? Den, som känner de mäktiga krafter, hvilka dölja sig på djupet af den ryska andan, den kan icke tvifla därpå. Rysslands pånyttfödelse efter Krimkriget är en borgen därför. Men om detta medvetande skall inträda genom en normal inre utveckling eller om det skall skapas genom strömmar af blod och genom många släktleds undergång, det skall framtiden utvisa. Måhända skall äfven hos oss framträda en statsman sådan som Cavour eller Bismarck, hvilken skall förstå tidens uppgift och förmå föra Ryssland in på den väg, som utpekas af dess historia. Möjligt är ock, att en tsar skall framträda, som, lifvad af en hög moralisk känsla, skall få lust att blifva en välgörare för de folk, som underlyda honom. Huru som helst, att bibehålla den nuvarande kortsynta despotismen, som förlamar nationens alla krafter, är omöjligt. För att Ryssland skall kunna gå framåt, är det nödvändigt, att den godtyckliga regeringsmakten blir ersatt med en makt, begränsad af lagen och omgifven af oberoende institutioner. Den byggnad, som uppförts af Alexander II, måste få sin fullbordan; den af honom införda individuella friheten måste befästas och säkerställas genom politisk frihet. Det må komma att ske förr eller senare, på det ena eller andra sättet, men ske måste det oundvikligen, ty det ligger i tingens ordning. Företeelsernas makt skall med nödvändighet fira till detta resultat. Häri består det tjugonde seklets uppgift.